

ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ ਮਚਦੀ ਰੋਤ : ਜਿੰਦਰ ਆਖਰੀ ਸਫ਼ੇ 'ਤੇ

ਨਵਾਂ ਸ਼ਮਾਨਾ ਐਤਵਾਰਤਾ

ਘੜੀ ਪਲ ਦਾ ਪਰਾਹੁਣਾ
ਵੇ ਪਹਿਰਿਆਂ ਦਾ ਖੇਲ
ਖੋਰੇ ਕਿਰਤੇ ਵੇਲੇ ਚੱਲ ਜਾਣੀ
ਸਮੇਂ ਦੀ ਗੁਲਲੀ
- ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ

Regd. No : Pb/JL-123/2021-2023, (R.N.I.)-00068/57

ਜਲੰਧਰ : ਐਤਵਾਰ, 18 ਜੂਨ 2023

www.nawanzamana.in

ਕੀਮਤ 5.00 ਰੁਪਏ

ਅਣਗੌਲੇ ਨਾਇਕ-3 ਡਾ. ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ

ਗਿਆਨੀ ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਖਨਿਆਣ/ਧਮੋਟ

ਗਿਆਨੀ ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ, “ਮੈਂ ‘ਕਿਰਤੀ ਲਹਿਰ’ ਅਖਬਾਰ ਦੇ ਦਫਤਰ ਤੋਂ ‘ਦੇਸ਼ ਦਰਪਨ’ ਪਰਚਾ ਲਿਆਉਣ ਬਾਰੇ ਬਾਰੇ ਮਹਿਮਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਬਖਤਵਾਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵੀ ਦੱਸਿਆ। ਦੋ-ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਵਿਚ ‘ਦੇਸ਼ ਦਰਪਨ’ ਪੜ੍ਹਨ ਪਿੱਛੋਂ ਵਾਪਸ ਕਰਨ ਜਾਣਾ ਸੀ ਤਾਂ ਬਖਤਵਾਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ‘ਕਿਰਤੀ ਲਹਿਰ’ ਦੇ ਦਫਤਰ ਜਾਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਉੱਥੇ ਗਏ। ਉੱਥੇ ਸਰਦਾਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਵਜ਼ੀਰ ਸਿੰਘ ਦਫਤਰੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ। ਵਜ਼ੀਰ ਸਿੰਘ ਦਫਤਰੀ ਐਤਵਾਰ ਦੇ ਦਿਨ ਅਕਸਰ ਹੀ ਸਿਗਨਲ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ, ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਦੋ ਹੋਰ ਗੱਭਰੂ ਹੁੰਦੇ ਅਤੇ ਉਹ ‘ਕਿਰਤੀ ਲਹਿਰ’ ਦੇ ਪਰਚੇ ਬਖਤਵਾਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਦੇ ਕੇ ਜਾਂਦੇ। ਅਪ੍ਰੈਲ ਜਾਂ ਮਈ 1939 ਵਿਚ ਬਖਤਵਾਰ ਸਿੰਘ ਛੁੱਟੀ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ‘ਕਿਰਤੀ ਲਹਿਰ’ ਦੇ ਦਫਤਰ ਵਿਚ ਗਿਆ। ਅਸੀਂ ਸਰਦਾਰ ਸਿੰਘ ‘ਯੂਥ’ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹਿਆ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹੁਣ ਹਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੋਢੀ ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ ਹੈ। ਬਖਤਵਾਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਚਾਲੀਆਂ ਲਿਖਵਾ ਕੇ ਇਸ ਉੱਤੇ ਪਰਚਾ ਭੇਜਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਸੋਢੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀ ਸਿਗਨਲ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵੀ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ।”

ਜੁਲਾਈ 1939 ਵਿਚ ਹੋਈਆਂ ਤਲਾਸ਼ੀਆਂ ਦੌਰਾਨ ਮਹਿਮਾ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ‘ਕਿਰਤੀ ਲਹਿਰ’ ਦੇ ਪਰਚੇ ਫੜੇ ਗਏ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਉਸ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਉਸ ਨੂੰ ਗਿਆਨੀ ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਗਿਆਨੀ ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਜੂਨ 1939 ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪੁਰਬ ਸਮੇਂ ਮੋਰਚੇ ਦੇ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਗਿਆਨੀ ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਦਾ ਭਾਸ਼ਣ ਸੁਣਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਨਿਰੋਲ ਧਾਰਮਕ ਸੀ।

ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੇ ਨਵੇਂ ਹੁਕਮਾਂ ਵਿਚ ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਇਸ ਹੁਕਮ ਖਿਲਾਫ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਇਸ ਦੀ ਲੋਅ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ 19.4.1944 ਨੂੰ ਲਿਖੀ ਪ੍ਰਤੀ-ਬੇਨਤੀ ਮੁਜ਼ੱਫਰਗੜ੍ਹ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ, ਜੋ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਨੇ 21 ਫਰਵਰੀ 1944 ਨੂੰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਭੇਜੀ। ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਨਿਰਦੋਸ਼ਤਾ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਤਿੰਨ ਤੱਥਾਂ ਦਾ ਉਚੇਚਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ।

ਪਹਿਲਾ ਇਹ ਕਿ 1932 ਵਿਚ ਤੀਜੀ ਇੰਡੀਆ ਡਵੀਜ਼ਨਲ ਸਿਗਨਲ ਕੋਰ ਵਿਚ ਆਰਜ਼ੀ ਗ੍ਰੇਡੀ ਭਰਤੀ ਹੋਣ ਦੇ ਦਿਨ ਤੋਂ 1941 ਤੱਕ ਵੀ ਨੇ ਸਾਲ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦੌਰਾਨ ਉਸ ਉੱਤੇ ਕਦੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਗਤੀਵਿਧੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦਾ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ ਕਾਰਨ ਉਸ ਨੂੰ ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

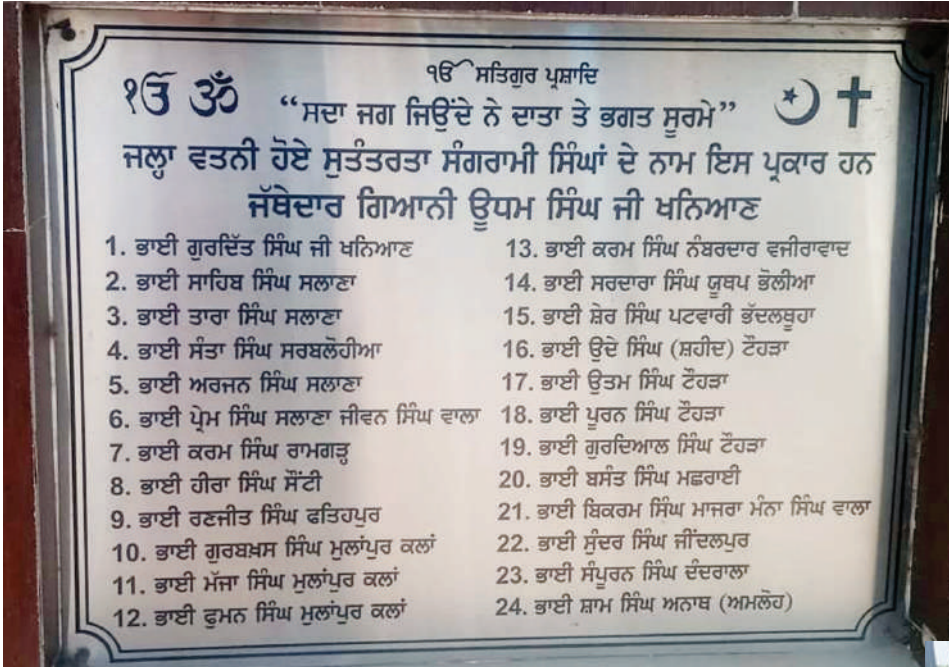
ਦੂਜਾ ਇਹ ਕਿ ਜੁਲਾਈ 1939 ਵਿਚ ਜਦ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਸਾਹਿਤ ਫੜਨ ਵਾਸਤੇ ਫੌਜੀ ਅਫਸਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਮੋਰਚੇ ਵਿਚ ਆਮ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲਈ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਵੀ ਲਈ ਗਈ ਸੀ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਕੁਝ ਵੀ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਿਲਿਆ।

ਤੀਜਾ ਇਹ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਤੋਂ ਕੁਝ ਹੀ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਦੀ ਯੂਨਿਟ ਦੇ ਕਮਾਂਡਿੰਗ ਅਫਸਰ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਤੋਂ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੱਕਾ ਗ੍ਰੇਡੀ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਡਵੀਜ਼ਨਲ ਸਦਰ ਮੁਕਾਮ ਬੰਗਲੌਰ ਛਾਉਣੀ ਵਿਚ ਤੌਰਨ ਕਰਨ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਚੌਥਾ ਇਹ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਸੇਵਾਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਉਸ ਦੀ ਯੂਨਿਟ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਜਵਾਨ ਭਗੌੜਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਜੋ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਸਿਗਨਲ ਕੋਰ ਦੇ ਸੈਨਿਕ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਮੋਰੇ ਕੋਲ ਆਉਂਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਮੈਂ ਕਦੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਨੂੰ ਪੀਣ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਰਚੀ।

ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਖੋਲ੍ਹ ਜਾਣ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਸੀ ਆਈ ਡੀ ਕੋਲ ਦਰਜ ਕਰਵਾਏ ਬਿਆਨ ਦਾ ਵੀ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਖਿਲਾਫ ਦਿੱਤੇ ਦੋਸ਼ ਸਿਗਨਲ ਕੋਰ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਤੀ-ਬੇਨਤੀ ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਖਤਮ ਕੀਤੀ, ‘ਉਧਮ ਬਿਆਨ ਕੀਤੇ ਤੱਥਾਂ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਸੋਧ ਨਾਲ ਸਮਝ ਸਕੋਗੇ ਕਿ ਮੈਂ ਕਦੇ ਵੀ ਫੌਜੀਆਂ ਦੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਨੂੰ ਠੇਸ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਵਾਲੀ ਕਿਸੇ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਕਮਰੂ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਤੋਂ ਬੰਦੀ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਸਮੇਂ ਲਈ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਰੱਖਣਾ ਅਣਉਚਿਤ ਅਤੇ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਹੈ।’

ਇਹ ਪ੍ਰਤੀ-ਬੇਨਤੀ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਪੁੱਜੀ ਤਾਂ ਮੁੜ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਵਾਂਗ ਕੁਝ ਹੋਰ ਸੈਨਿਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬਿਨਾਂ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਏ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ

ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਬਾਰੇ ਸਾਰੇ ਸਹਿਮਤ ਸਨ : ਪਹਿਲੀ ਕਿ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤੇ ਫੌਜੀ ਜੋ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਸਰਲ ਚਿੱਤ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਕਾਰਨ ਉਹ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿਰੋਧੀ ਅਤੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਏ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਮੰਨਣਯੋਗ ਨਹੀਂ।

ਦੂਜੇ ਇਹ ਵੀ ਸਹੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਖਿਲਾਫ ਮੁਕੱਦਮਾ ਨਹੀਂ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦੀਖਾਨੇ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਦ ਕਿ ਕਈ ਬਾਗੀ ਸੈਨਿਕ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਖਿਲਾਫ ਕੋਰਟ ਮਾਰਸ਼ਲ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਆਪਣੀ ਸਜ਼ਾ ਪੂਰੀ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਤੀਜੇ ਇਹ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਕਸਾਉਣ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਲੀਡਰ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਜੰਗ ਪ੍ਰਤੀ ਬਦਲੀ ਨੀਤੀ ਕਾਰਨ ਇਹ ਵਿਅਕਤੀ ਦੋਸ਼ੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਖਤਰਾ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ? ਵਧੀਕ ਸਕੱਤਰ ਮਿਸਟਰ ਆਰ ਟੋਨਹੋਮ ਦਾ ਮੱਤ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡਿਆ ਹੀ ਜਾਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਚੰਗੇ ਆਚਰਣ ਬਾਰੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਆਗੂਆਂ ਤੋਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲੈਣ ਉੱਤੇ ਅਜਿਹਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਖੁਫ਼ੀਆ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਮੁਖੀ ਮਿਸਟਰ ਡੀ. ਪਿਲਡਿਕ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਵਧੀਕ ਸਕੱਤਰ ਦੀ ਰਾਇ ਮੰਨੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਚਲਾ ਕੇ ਰਾਇ ਲਈ ਜਾਵੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਸਮੇਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪੱਛੂ ਸਿੱਖ ਜਨਤਾ ਵਿਚ ਡੂੰਘੀ ਸਿਆਸੀ ਚੇਤਨਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ‘ਚੱਕਾਂ’ ਨੂੰ ਮਨਾਉਣ ਉੱਤੇ ਜੋਰ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਮੁਹਿੰਮ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਿਰਤੀ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਵਿਚ ਰੁਝੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰਿਹਾਅ ਕਰਕੇ ਵਾਪਸ ਦਾ ਖਤਰਾ ਸਹੇੜਿਆ ਜਾਵੇ।

ਜੇ ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਸ ਬਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਰਾਇ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਮੁਤਾਬਕ ਅਗਲੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਪੱਤਰ ਨੰ: 44/30/44-ਪੋਲੀਟੀਕਲ-(1) ਮਿਤੀ 27 ਮਈ 1944 ਦੁਆਰਾ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਰਾਇ ਪੁੱਛੀ ਗਈ ਅਤੇ ਉੱਤਰ ਮੱਧ ਜੂਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭੇਜਣ ਵਾਸਤੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ।

ਇਸ ਲਿਖਤ ਪੜ੍ਹਤ ਦੇ ਚਲਦਿਆਂ ਹੀ ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਜੇਲ੍ਹ ਤਬਦੀਲ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਲਾਇਲਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਭੇਜਣ ਬਾਰੇ ਹੁਕਮ 22.5.1944 ਨੂੰ ਹੋਏ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਭਾਵ 23 ਮਈ 1944 ਨੂੰ ਉਹ ਲਾਇਲਪੁਰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸ਼ਾਹੀ ਕੈਦੀਆਂ ਉੱਤੇ ਲਾਗੂ 1944 ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਧੀਨ ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬਹੁਤਾ ਸਮਾਂ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਗੁੰਝਲ ਵੱਲ ਲਾਇਆ, ਇਹ ਦਾ ਪਰਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਡਾ. ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਪੀ ਐੱਚ ਡੀ, ਡੀ. ਲਿਟ. ਓਰੀਐਂਟਲ ਕਾਲਜ ਲਾਹੌਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਰੁਚੀ ਵਾਲਾ ਵਿਦਵਾਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਨੂੰ 17.6.1944 ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਪੱਤਰ ਹੈ। ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਪੱਤਰ ਜੇਲ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸੈਂਸਰ ਕਰਨਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਤੱਥ ਹੀ ਡਾਕ ਵਿਚ ਪਾਉਣਾ ਸੀ, ਜੋ ਇਸ ਵਿਚਲੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਨਾ ਜਾਪੇ। ਇਸ ਪੱਤਰ ਨਾਲ ਕੀ ਵਾਪਰਿਆ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ, ਪਰ ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਇਸ ਪੱਤਰ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਨਾਲ ਚਿੱਠੀ-ਪੱਤਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਧਿਐਨ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਨੇ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਦਾ ਡੂੰਘਾ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵੀ ਰੱਖਦਾ ਸੀ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਕੀ ਵਾਪਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। 21.7.1944 ਨੂੰ ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ ਐੱਮ ਐੱਲ ਏ ਨੂੰ ਲਿਖੇ ਪੱਤਰ ਤੋਂ ਇਸ ਕਥਨ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਪੱਤਰ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ, ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਜੇਲ੍ਹ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਇਸ ਪੱਤਰ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਨਿਪਟਿਆ ਗਿਆ।

ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਪੱਤਰ ਦਾ ਉੱਤਰ 22 ਜੂਨ 1944 ਨੂੰ ਲਿਖੇ ਪੱਤਰ ਨੰ: ਐੱਸ.-1692 ਦੀ ਡੀ ਐੱਸ ਬੀ ਰਾਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਸੈਂਟਰਲ ਇੰਡੀਆ ਗਾਰਡ ਅਤੇ ਗਵਿਲ ਇੰਡੀਆ ਆਰਮੀ ਸਰਵਿਸਿਜ ਕੋਰ ਦੇ ਬਾਗੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਕਾਰਵਾਈ ਜਨਰਲ ਸਟਾਫ ਸ਼ਾਖਾ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਉੱਤੇ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਰਿਕਾਰਡ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਜਾਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਰਾਇ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਸਿਆਸੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਥਾਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਵੇਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਮੁੱਖ ਦੋਸ਼ ਸੈਨਿਕਾਂ ਦੀ ਗੋਰਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਹੈ, ਜੋ ਜੰਗ ਵਿਚ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਚਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਗੱਟ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬੰਧਨ ਮੁਕਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਖਿਲਾਫ ਇਹ ਨੁਕਤੇ ਉਠਾਏ।

ਇਹ ਪੱਕਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਫੌਜ ਨੂੰ ਭਰਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਰਾਰਤੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਣਗੇ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ

ਗਿਰਾਈ ਯਕੀਨਨ ਕੋਰਟ ਮਾਰਸ਼ਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੈਦੀਆਂ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਉਠਾਏਗੀ। ਉਹ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਏਜੰਟਾਂ ਵਰਗੇ ਵਿਅਕਤੀ ਹਨ। ਬੋਸ ਦੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਵੱਲੋਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਭੇਜੇ ਜਿਹੜੇ ਵਿਅਕਤੀ ਅਜੇ ਨਹੀਂ ਫੜੇ ਗਏ, ਉਹ ਇਹਨਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁਣਗੇ।

ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬੰਦੀ ਬਣਾਉਣ ਦੇ 1941 ਵਾਲੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਮਿਆਦ 15 ਜੁਲਾਈ 1944 ਨੂੰ ਖਤਮ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਰੱਖਣ ਜਾਂ ਰਿਹਾਅ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਬਾਰੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਇਕ ਮਤ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਵਾਇਸਰਾਇ ਦੀ ਕੌਂਸਲ ਵਿਚ ਗੁਰਿ ਮੋਬਰ ਨੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਹਾਲ ਦੀ ਘੜੀ ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਰੱਖਣ ਦੀ ਮਿਆਦ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਚਰਚਾ ਕਰਕੇ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇ।

ਫਲਸਰੂਪ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਰਿਸਟ੍ਰਿਕਸ਼ਨ ਐਂਡ ਡਿਟੈਨਸ਼ਨ ਆਰਡੀਨੈਂਸ 1944 ਦੀ ਮਦ 9 ਅਧੀਨ ਮਿਲੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਰਤਦਿਆਂ ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਸੰਬੰਧੀ 14 ਮਾਰਚ 1941 ਵਾਲੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਅਮਲ ਵਿਚ ਰੱਖਣ ਵਾਸਤੇ ਹੁਕਮ ਨੰ:44/10/44-ਪੋਲੀਟੀਕਲ (1) ਮਿਤੀ 10 ਜੁਲਾਈ 1944 ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ।

ਗੁਰਿ ਮੋਬਰ ਦੇ ਸੁਝਾਅ ਅਨੁਸਾਰ ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਰਿਹਾਅ ਕਰਨ ਜਾਂ ਨਾ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਮੁੜ ਲਿਖ-ਪੜ੍ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ। ਡਿਪਟੀ ਸੈਕਰਟਰੀ ਗੁਰਿ ਵਿਭਾਗ ਨੇ 15 ਜੁਲਾਈ 1944 ਦੇ ਨੋਟ ਵਿਚ ਵਧੀਕ ਸਕੱਤਰ ਦੀ ਇਸ ਰਾਇ

ਨੂੰ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਮਹਿਕਮੇ ਨਾਲ ਸੁਲਝਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸੰਯੁਕਤ ਸਕੱਤਰ ਦੀ ਰਾਇ ਵੱਖਰੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਸਿਗਨਲ ਵਿਚ ਕਿਰਤੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਫੈਲਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਖੁਦ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਸਵਾਰ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸਿਗਨਲਮੈਨ ਮਹਿਮਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਤਸਦੀਕ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਆਦਮੀ ਕਿਰਤੀ ਏਜੰਟ ਸੀ ਅਤੇ ਫੌਜ ਵਿਚ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਸੋਚ ਫੈਲਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਦਲੀਲ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਨੌਂ ਸਾਲ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦੌਰਾਨ ਕੋਈ ਸੈਨਿਕ ਭਗੌੜਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਦਾ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਫੌਜੀ ਅਮਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਬਗ਼ਾਵਤ ਕਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ 3 ਜੁਲਾਈ 1944 ਵਾਲੀ ਰਾਇ ਕਿ ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬੰਦੀ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ, ਮੁੜ ਦੁਹਰਾਈ।

ਪਰ ਵਾਇਸਰਾਇ ਦੀ ਕੌਂਸਲ ਵਿਚ ਗੁਰਿ ਮੋਬਰ ਦੀ ਸਮਝ ਵੱਖਰੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਰਾਇ ਸੀ ਕਿ ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬੰਦੀ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕੋਈ ਉਪਯੋਗਤਾ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਨੇ ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਬਾਰੇ ਅਗਲਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਰਾਹੀਂ ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਵਰਤਮਾਨ ਮਾਨਸਕ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਲਾਉਣ ਬਾਰੇ ਰਾਇ ਦਿੱਤੀ। ਇਹ ਸੂਚਨਾ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਰਾਜ ਦੇ ਖੁਫ਼ੀਆ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿਚ ਡੀ ਐੱਸ ਪੀ ਸੰਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਲਾਈ ਕਿ ਉਹ ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਨਾਲ

ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਰਕੇ ਪਤਾ ਲਾਵੇ ਕਿ ਉਹ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਰਕਾਰ ਬਾਰੇ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਰਾਇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ? ਇਸ ਹੁਕਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਿਆਂ ਸੰਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਸਤੰਬਰ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਮੁਜ਼ੱਫਰਗੜ੍ਹ ਜਾ ਕੇ ਜੇਲ੍ਹ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸ਼ਾਹੀ ਕੈਦੀ ਲਾਇਲਪੁਰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੁਜ਼ੱਫਰਗੜ੍ਹ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਬੰਦੀ ਜੀਵਨ ਬੰਗਦਿਆਂ ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਚੰਗਾ ਸੀ। ਸੰਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ 17.9.1944 ਨੂੰ ਲਾਇਲਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੇਲ ਵਿਚ ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਨੇ ਵੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵਤੀਰੇ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਦੱਸਿਆ। ਸੰਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਹੋਈ ਮੁਲਾਕਾਤ ਦੌਰਾਨ ਉਸ ਨਾਲ ਹੋਈ ਗੱਲਬਾਤ ਤੋਂ ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਜਾਣ ਲੈਣ ਪਿੱਛੋਂ 22.9.1944 ਨੂੰ ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਬਾਰੇ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ। ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਜੇਲ੍ਹ ਅੰਦਰ ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਚੰਗੇ ਵਰਤਾਏ ਅਤੇ ਧਾਰਮਕ ਰੁਝਾਨ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਸ਼ਰਤ ਅਧੀਨ ਰਿਹਾਅ ਕੀਤਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਹ ਸ਼ਰਤ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਗੋਰਗੇ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਰਤਾਨਵੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਰਾਇ ਦੇ ਉਲਟ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ, ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਖੁਫ਼ੀਆ ਮਹਿਕਮਾ ਅਤੇ ਫੌਜ ਦੀ ਜਨਰਲ ਸਟਾਫ ਸ਼ਾਖਾ ਤਿੰਨੋਂ ਇਕ ਮਤ ਸੀ ਕਿ ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਹਾਲ ਦੀ ਘੜੀ ਰਿਹਾਅ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਪਰ ਵਾਇਸਰਾਇ ਦੀ ਕੌਂਸਲ ਵਿਚ ਗੁਰਿ ਮੋਬਰ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਸ਼ਰਤ ਨਾਲ ਰਿਹਾਅ ਕਰਨ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਵਾਸਤੇ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਥਾਂ ਉੱਤੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਪਾਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।

ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਥਾਂ ਘੱਟ ਪਟਿਆਲਾ ਰਿਆਸਤ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਬਾਰੇ ਪਟਿਆਲਾ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਰਾਇ ਮੰਗੀ ਗਈ। ਜਦ ਉਹਨਾਂ ਰਾਮੀ ਭਰੀ ਕਿ ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਪਿੰਡ ਘੱਟ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਦਾ ਪਾਬੰਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਇਸ ਸ਼ਰਤ ਉੱਤੇ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਪਿੱਛੋਂ ਉਹ ਬਰਤਾਨਵੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ। ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਰਿਹਾਈ 23 ਅਪ੍ਰੈਲ 1945 ਨੂੰ ਹੋਈ। ਰਿਆਸਤ ਨਾਭਾ ਵਿਚੋਂ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕੱਢਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਹੁਣ ਉਸ ਦੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਉੱਤੇ ਵੀ ਪਾਬੰਦੀ ਲੱਗ ਗਈ। ਸ਼ੁਕਰ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਘੱਟ, ਜਿੰਨੇ ਉਸ ਦੇ

● ਬਾਕੀ ਆਖਰੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਸਫ਼ੇ 'ਤੇ

ਨਾਲ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਸੈਨਿਕ ਸੇਵਾ ਵਿਚੋਂ ਬਰਖਾਸਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਉਸ ਬਾਰੇ ਜਨਰਲ ਸਟਾਫ ਸ਼ਾਖਾ ਦੀ ਰਾਇ ਮੰਨਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਨੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਦਿਆਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬੰਦੀ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣਾ ਉਚਿਤ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਪਰ ਰਿਹਾਈ ਇਸ ਸ਼ਰਤ ਉੱਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਕਿ ਪਟਿਆਲਾ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਉਸ ਨੂੰ ਰਿਆਸਤ ਵਿਚ ਲੈਣ ਅਤੇ ਉਸ ਉੱਤੇ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਗੇ। ਜੇ ਕਰ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਬਰਤਾਨਵੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਪੱਕਾ ਟਿਕਾਣਾ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਉਸ ਉੱਤੇ ਖੇਤਰੀ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਾਉਣਾ ਸੌਖਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਰਤਾਨਵੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਘੁੰਮਦੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਛੋਟ ਦੇਣਾ ਵੀ ਅਣਫਿੱਛਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ

ਤਰਸੇਮ ਬਸਰ

ਅੱਜ ਜਿਸ ਫਿਲਮ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਹੈ ‘ਸ਼ਤਰੰਜ ਕੇ ਖਿਲਾੜੀ’। ਇਸ ਫਿਲਮ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸੱਤਿਆਜੀਤ ਰੇਅ ਸਨ ਤੇ ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਇਸੇ ਨਾਮ ‘ਤੇ ਮੁਨਸ਼ੀ ਪ੍ਰੇਮ ਚੰਦ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖੀ ਗਈ ਸੀ। ਸੱਤਿਆਜੀਤ ਰੇਅ ਨੂੰ ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਸਰਵਸ਼੍ਰੇਸ਼ਠ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਫਿਲਮ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਸੰਜੀਵ ਕੁਮਾਰ, ਸਈਦ ਜਾਫ਼ਰੀ, ਅਮਜਦ ਖਾਨ, ਰਿਚਰਡ ਐਟਨਬਰੋ (ਅੰਗਰੇਜ਼ ਅਧਿਕਾਰੀ), ਫਰੀਦਾ ਜਲਾਲ ਅਤੇ ਫਾਰੂਕ ਸ਼ੇਖ ਨੇ ਨਿਭਾਈਆਂ ਸਨ।

ਇਸ ਫਿਲਮ ਨੂੰ ਵੀ ਚਰਚਾ ਮਿਲੀ ਸੀ ਤੇ ਮੁਨਸ਼ੀ ਪ੍ਰੇਮ ਚੰਦ ਦੀ ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਵੀ ਬਹੁਤ ਚਰਚਿਤ ਸੀ। ਕਹਾਣੀ ਦਰਅਸਲ ਐਸ਼ਪੁਸਤੀ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਹੋਈ ਬਾਰੇ ਹੈ। 1856 ਦੇ ਲਖਨਊ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਨਵਾਬ ਵਾਜਿਦ ਅਲੀ ਸ਼ਾਹ ਖ਼ੁਦ ਐਸ਼ਪੁਸਤੀ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਪਰਜਾ ਵੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਚੜ੍ਹ ਰਹੀਆਂ ਫ਼ੌਜਾਂ ਤੋਂ ਬੇਪ੍ਰਵਾਹ ਵਿਚ ਰਹੀ ਸੀ। ਮੁਨਸ਼ੀ ਪ੍ਰੇਮ ਚੰਦ ਅਨੁਸਾਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਫ਼ੌਜਾਂ ਅਵਧ ਵੱਲ ਵਧ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਤੇ ਨੇੜੇ ਸਨ, ਪਰ ਨਵਾਬ ਸਮੇਤ ਪਰਜਾ ਵੀ ਬੇਪ੍ਰਵਾਹ ਤੇ ਬੇਫਿਕਰ ਸੀ।

ਸ਼ਤਰੰਜ ਕੇ ਖਿਲਾੜੀ (1977)

ਸ਼ਤਰੰਜ ਕਰਕੇ ਮਿਰਜ਼ਾ ਸਾਹਿਬ ਹਰਦਮ ਘਰੇ ਹੀ ਟਿੱਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਤਰੰਜ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ ਅਕਸਰ ਮਿਰਜ਼ਾ ਸੱਯਾਦ ਦੇ ਘਰ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਜ਼ੀ ਦਾ ਕੋਈ ਵਕਤ ਮੁਕੱਰਰ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਲਗਾਤਾਰ ਚਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਨੌਕਰ ਪਰੋਸ਼ਾਨ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਕੁਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਤਰੰਜ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ ‘ਤੇ ਟੀਕਾ-ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਇਸ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ। ਇਕ ਦਿਨ ਮਿਰਜ਼ਾ ਸੱਯਾਦ ਦੇ ਘਰ ਇਕ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਅਧਿਕਾਰੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਮਿਰਜ਼ਾ ਸੱਯਾਦ ਉਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਪਰ ਉਹ ਅਧਿਕਾਰੀ ਉਸ ਦੇ ਨੌਕਰ ਨੂੰ ਇਹ ਸੁਨਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਿਰਜ਼ਾ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਮੌਰਚੇ ‘ਤੇ ਜਾਣਾ ਪਵੇ, ਉਹ ਕੱਲ੍ਹ ਫਿਰ ਆਵੇਗਾ ਤੇ ਮਿਰਜ਼ਾ ਸੱਯਾਦ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਹ ਦੋਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਫੈਸਲਾ ਹੈ।

ਮਿਰਜ਼ਾ ਸੱਯਾਦ ਐਸ਼ਪੁਸਤੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਜਿਉਂਦਿਆਂ ਹੁਣ ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੋਖਮ ਲੈ ਲਵੇ, ਉਹ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਚ ਘਿਰ ਜਾਂਦਾ ਹੋਇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹੁਣ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਇਸ ਉਸ ਲਈ ਤਕਲੀਫ਼ਦੇਹ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ ਉਹ ਲੜਾਈ ਦੇ ਨਾਂਅ ਤੋਂ ਹੀ ਡਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਸਮੱਸਿਆ ਆਪਣੇ ਸ਼ਤਰੰਜ ਦੇ ਸਾਥੀ ਮੀਰ ਰੋਸ਼ਨ ਅਲੀ ਨੂੰ ਦੱਸਦਾ ਹੈ। ਮੀਰ ਰੋਸ਼ਨ ਅਲੀ ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਡਾ ਐਸ਼ਪੁਸਤੀ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਵੀ ਬਹੁਤਾ ਜੀਅ ਸ਼ਤਰੰਜ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ ਖੇਡਦਿਆਂ ਹੀ ਪਰਚਦਾ ਹੈ। ਮੀਰ ਮਿਰਜ਼ਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਤਰਕੀਬ ਦੱਸਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਵੇਰੇ-ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਸ਼ਤਰੰਜ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਮਾਨ ਲੈ ਕੇ ਵੀਰਾਨ ਵਿਚ ਉਜਾੜ ਪਈ ਮਸਜਿਦ ‘ਤੇ ਚਲੇ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਉੱਥੋਂ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਆਉਣਗੇ, ਤਾਂ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਹੱਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਨਾ ਮਿਰਜ਼ਾ ਸਾਹਿਬ ਘਰੇ ਮਿਲਣਗੇ, ਨਾ ਹੀ ਕਿਤੇ ਜਾਣਾ ਪਵੇਗਾ।

ਮੁਨਸ਼ੀ ਪ੍ਰੇਮ ਚੰਦ ਦਰਅਸਲ ਇੱਥੇ ਉਸ ਕਿਰਦਾਰ ‘ਤੇ ਉਗਲ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਇਆਂ ਵੀ ਕੌਮ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਹੋਣੀ ‘ਤੇ ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਨਹੀਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਿਕਰ ਹੈ ਤਾਂ ਸਿਰਫ

ਆਪਣੀ ਐਸ਼ਪੁਸਤੀ ਅਤੇ ਸ਼ਤਰੰਜ ਖੇਡਣ ਦਾ। ਉਸ ਪ੍ਰੇਮ ਚੰਦ ਇਸੇ ਕਿਰਦਾਰ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਇਹ ਵੀ ਬਾਖ਼ੂਬੀ ਦੱਸ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਅਜਿਹੇ ਸ਼ਾਸਕ ਹੋਣ, ਉਸ ਕੌਮ ਦੀ ਹੋਣੀ ਕੀ ਹੋਣੀ ਹੈ।

ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਉਹ ਖੜੇ ਮਜ਼ੇ ਨਾਲ ਮਸਜਿਦ ਵਿੱਚ ਸ਼ਤਰੰਜ ਖੇਡ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਚਾਨਕ ਕਿਤੇ ਹਲਚਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹਲਚਲ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਫੌਜ ਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਭਾਰੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਲਖਨਊ ਵੱਲ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਸੇ ਦੁਪਹਿਰ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਫੌਜ ਨੇ ਨਵਾਬ ਵਾਜਿਦ ਅਲੀ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੂਰੇ ਅਵਧ ਵਿਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਹਕੂਮਤ

ਪੰਜੀਆਂ ਉੱਤਰਦੀ ਛਾਂ

(ਕਾਵਿ ਪੁਸਤਕ) ਜਗਦੀਪ ਸਿੰਘ

ਪੰਨਾ : 88, ਕੀਮਤ : 180 ਰੁਪਏ ਕੋਲੀਬਰ ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨ, ਪਟਿਆਲਾ

ਜਗਦੀਪ ਸਿੰਘ ਉਹ ਨੌਜਵਾਨ ਸ਼ਾਇਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਆਪਣਾ ਵੱਖਰਾ ਮੁਹਾਂਦਰਾ ਸਿਰਜਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਸ਼ਾਇਰੀ ਲਿਖਦਾ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਸ਼ਾਇਰੀ ਉਸ ਅੰਦਰ ਉੱਤਰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੋਂ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਮੁਹਾਂਬਤ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਬਰਦੀ ਹੈ। ਮਨੁੱਖੀ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਅੰਤਰ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਪਜਦੀ ਇਹ ਕਵਿਤਾ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਿੱਚ ਗੁੱਸੇ ਦੀ ਗੁੰਗਰਾ ਬਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਇਹ ਖੁਸ਼ੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਵੀ ਸਬਲ ਨੂੰ ਸੁਖਮ ਬਣਾ ਕੇ ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕਾਵਿਕ ਰੰਗ ਬਰਦਾ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਵਿਤਾ ਉਹਦੇ ਇਰਦ-ਗਿਰਦ ਫਿਰਦੀ ਆਪਣਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਦੱਸ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਗਦੀਪ ਦੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਦੀ ਏਹੀ ਖੁਸ਼ਬੂਤ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਵੇਦਨ ਰੰਗਤ ਉਸ ਦੀਆਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਤਿੰਨ ਸ਼ਾਇਰੀ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵੀ ਵੇਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜਗਦੀਪ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਿਰਜਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਨਿਰੰਤਰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਸਾਹਿਤਕ ਲੇਖ, ਅਨੁਵਾਦ, ਸੰਪਾਦਨਾਂ ਦਾ ਕਾਰਜ ਕਰਦਿਆਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਨਾਲ ਇੱਕਮਿਕ ਹੋਇਆ ਕਦਮ ਮਿਲਾ ਕੇ ਤੁਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਏਸ ਹੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਹ ਨਵੀਂ ਕਾਵਿ-ਪੁਸਤਕ 'ਪੰਜੀਆਂ ਉੱਤਰਦੀ ਛਾਂ' ਲੈ ਕੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚਕਾਰੀ ਚੁੱਗਤ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੀਆਂ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਅਹਿਸਾਸਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਅਰਥ ਸਮਾਝ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇੱਥੇ ਇਹ ਗੱਲ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਵੀ ਨੇ ਕਿੰਨੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਲਿਖੀਆਂ। ਵੇਖਣਾ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਵਿੱਚ ਕਵਿਤਾ ਕਿੱਥੇ ਕਿੱਥੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੈ। ਕਵਿਤਾ ਯਥਾਰਥ ਦੀ ਫੋਟੋਗ੍ਰਾਫੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਸਗੋਂ ਉਸ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਧੜਕਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਅਹਿਸਾਸਾਂ ਦੀ ਗੂੰਜ ਚੁੱਪ-ਚੁਪੀਤ ਜਦ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਹਲਾਦੀ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਕਵਿਤਾ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਤੇ ਬਾਹਰਲੇ ਸੰਸਾਰ ਨਾਲ ਗੁਫਤਰੂ ਕਰ ਰਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ੋਰ ਮੁਕਤ ਕਵਿਤਾ ਧੀਮੀ ਸੁਰ ਵਿੱਚ ਗਹਿਰੇ ਅਰਥ ਸਿਰਜਦੀ ਹੋਈ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਪੂਰ ਅੰਦਰ ਸਮਾਉਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਰਚੇਤਾ ਜਗਦੀਪ ਆਪਣੀ ਕਾਵਿ ਪ੍ਰਿਠਾਤ ਨਾਲ ਕਾਵਿ ਕੈਨਵਸ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਗੁਹਿਣ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਗਦੀਪ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਦੀ ਕਾਵਿ ਉਠਾਣ ਲਈ ਸਾਰੀਆਂ ਅੰਤਰੀਵ ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ ਹੈ। ਜਗਦੀਪ ਦੀ ਇਹ ਕਾਵਿ ਪੁਸਤਕ ਦੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਅੰਦਰਲੀ ਤਰਤੀਬ ਪਤਨੀ, ਮਾਂ, ਪਿਤਾ, ਬੱਚਿਆਂ, ਮਹਿਬੂਬ, ਘਰ, ਉਸਾਰੀ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ, ਮਿਸਤਰੀ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਰਚੇਤਾ-ਮਿੱਤਰਾਂ ਦੇ ਨਕਸ਼ ਇਸ ਕਾਵਿਕ ਮੁਹਾਂਦਰੇ ਵਿੱਚ ਝਲਕਦੇ ਹਨ। ਕਵਿਤਾ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਇਹ ਅਹਿਸਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਵੀ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਪੁਖਤਗੀ ਨੂੰ ਸ਼ਿੰਦ ਨਾਲ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਵਿਤਾ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਬੋਝਲਤਾ ਜਾਂ ਅਕਾਉਪਣੇ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੈ। ਧੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਸਾਰੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਧੀ ਜਗਦੀਪ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਕ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰੀਤੀ ਮੁਹਾਂਬਤ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਉਸ ਨੂੰ ਹਰ ਪਲ ਗੁੱਸੇ ਰਾਹਾਂ 'ਤੇ ਅਸਵਾਰ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

ਸੰਖਰਸ਼ ਤੇ ਸਕੂਨ ਦੇ ਸੂਖਮ ਅਹਿਸਾਸਾਂ ਦਾ ਮੁਹੱਬਤੀ ਕੈਨਵਸ

ਖਿੱਚਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਦੇ ਮਾਸੂਮੀਅਤ ਭਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਨਵੀਂ ਅਨੁਕੂਲਤਾ ਸਿਰਜਦਾ ਕਵੀ ਭਾਵਾਂ ਦਾ ਨਿਵੇਕਲੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਦੇ ਬੋਲ ਸਬਲ ਵਸਤ ਦੀ ਪੁਨਰ ਸਿਰਜਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਸਗੋਂ ਵਸਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਅਰਥ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਅਤੀਤ ਵੱਲ ਮੁੜਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਜਾਦੂ ਕਰਦਿਆਂ ਅਤੀਤ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਬਲਕਿ ਵਰਤਮਾਨ ਨੂੰ ਵੀ ਨਿਹਾਰਦਾ ਪਿਤਾ ਤੋਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਆਪਸੀ ਰਿਸ਼ਤੇ ਨੂੰ ਵੀ ਬਾਰੀਕੀ ਨਾਲ ਚਿਤਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਰਿਸ਼ਤਾ ਅਨੁਭਵ ਤੇ ਅਹਿਸਾਸਾਂ ਨਾਲ ਸਕਾਰਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਕਾਰਿਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਕਿ ਜਗਦੀਪ ਪਿਤਾ ਦੀਆਂ ਐਨਕਾਂ ਰਾਹੀਂ ਅੰਦਰਲੇ ਤੇ ਬਾਹਰਲੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਵਾਚਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਸਰੀਰਕ ਜੁਦਾਈ ਤਾਂ ਨਿੱਤ ਸਤਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਪਿਤਾ ਦੀ ਦੁਆ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਰ ਵੀ ਗੂੜ੍ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਖੁਦ ਪਿਤਾ ਦਾ ਤੁਝਾ ਪਾ ਕੇ ਇਸ ਰਿਸ਼ਤੇ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਵਿਚਲੀਆਂ ਕਤਾਰਾਂ ਭਰਨ ਦੀ ਵੀ ਮੁਹਾਰਤ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਹਰ ਰਿਸ਼ਤੇ ਅੰਦਰ ਧੜਕਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਨੂੰ ਵੀ ਉਹ ਪੰਗਲੇ-ਪੰਗਲੇ ਪਕੜਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਉਸ ਅੰਦਰਲੀ

ਬੱਚੇ ਦਾ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ 'ਤੁਰ ਗਏ ਦਾਦੂ' ਬਾਰੇ ਸੁਆਲ ਕਵੀ ਨੂੰ ਨਿਸਬਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਬਲਕਿ ਇਸ ਦੇ ਸਨਮੁੱਖ ਨਵੇਂ ਜ਼ਾਵੀਏ ਤੋਂ ਦੇਖਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਪਿਤਾ ਦੀਆਂ ਐਨਕਾਂ ਨਾਲ ਅਤੀਤ ਨੂੰ ਵਾਚਦਾ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਐਨਕਾਂ ਨਾਲ ਵਰਤਮਾਨ ਨੂੰ ਨਿਹਾਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਨੈਣਾਂ ਵਿਚਲੀ ਮਾਸੂਮੀਅਤ ਵਿੱਚੋਂ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਨਕਸ਼ਾਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਨ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਮਨੁੱਖ ਸੋਚਦਾ, ਉਸ ਚਿਤਰਦਾ ਅਤੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਘਟਨਾ/ਵਰਤਾਰੇ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਦੀ ਜਿੰਨੀ ਕਿਸੇ ਕਵੀ ਕੋਲ ਗਹਿਰਾਈ ਹੁੰਦੀ, ਓਨੀ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਪਰਿਪੱਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਗਦੀਪ ਦੀ ਦੂਰ-ਦਿਸ਼ਟੀ ਬਾਹਰਮੁਖੀ ਵਰਤਾਰੇ ਨੂੰ ਵਾਚਦੀ ਹੈ ਤੇ ਕਲਪਨਾ, ਅਨੁਭਵ ਅਤੇ ਚਿੰਤਨ ਦੁਆਰਾ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸੁਹਜਾਤਮਕ ਰੂਪਾਂਤਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਕਾਵਿ ਸੁਹਜ ਸੰਚਾਰ ਵਿਧੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਉਚਿਤਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਗਦੀਪ ਦੀ ਦੂਰ-ਦਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਸੰਚਾਰ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਉਸ ਕੋਲ ਕਾਵਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਉਸਾਰਨ ਦੀ ਕਲਾ ਹੈ। ਉਹ ਚਾਰੇ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ, ਘਰ, ਪਰਵਾਰ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਘਟਨਾ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਕਵੀ ਦਾ ਵਾਤੂ ਜਗਤ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬਹੁਪਰਤੀ ਅੰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਅਭੀਵਿਅਕਤੀ ਵੀ ਕਰਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਗਦੀਪ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਉੱਤਮਤਾ ਤੇ ਸੁਖਮਤਾ ਕਾਵਿ ਕਿਰਤ ਨੂੰ ਅਮਰਤਾ ਤੇ ਸਦੀਵਤਾ ਬਖਸ਼ਦੀ ਹੈ। ਕਵੀ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਅੰਦਰ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤੀ ਸਥਿਤੀ ਪਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਵਸਤੂਗਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਕਵਿਤਾ ਵਿਚਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਕਿਪਰੇ ਤੇ ਨਹੀਂ ਬਿੜਕਦੀ, ਬਲਕਿ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਘਟਨਾਵਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਮਾਨਵੀ ਸੰਵੇਦਨਾ ਦਾ ਸਵਾਹਕ ਬਣਦੀ ਇਹ ਕਵਿਤਾ ਧੀ ਦੀ ਛੋਟੀ ਉਠਾਣ ਵਿੱਚੋਂ ਜੀਵਨ ਦੇ ਖੁਸ਼ਬੂਤ ਚੋਚਲਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਰਦੀ ਹੈ। ਕਵੀ ਰੰਗਾਂ ਤੇ ਸਬੰਧੀਆਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਧੀ ਤੇ ਪਤਨੀ ਦੀ ਗਾਥੀ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਸਰਬ ਦੇ ਸਮਾਨਤਰ ਦੂਜੇ ਸਰਬ ਨੂੰ ਤੋਰਦਾ ਹੈ। ਕਵਿਤਾ ਵਿਚਲੀ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਪੁਨੀ ਆਪਣੇ ਨਿਵੇਕਲੇ ਮਾਇਨੇ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਕਵੀ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦਕੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਨਿਵੇਕਲੇ ਸੰਚਾਰ ਤੋਂ ਲੱਭਦਾ ਹੈ।

ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਕਿੰਨੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ, ਸ਼ਬਦ, ਵਾਰ ਦਿੱਤੇ ਥੋੜੇ, ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਆਖਰ ਤੱਕ ਦਿੱਤੇ ਚਲੇ ਗਏ ਅਚੰਭੇ ਉੱਠ ਮੇਰਾ ਨੇਨ੍ਹਾ-ਮੇਨ੍ਹਾ ਮੇਰਾ ਸੋਨਾ ਮੇਰਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸਾਨੂੰ ਸਿਖਾਏ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਰਥ

ਪੂਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਖ..... ਖਾਂਸੀ ਨੂੰ ਖੰਘ ਨਾ ਦਬਾਉਣ ਦਾ ਪਿੱਛੇ ਪਿਆ ਅਰਥ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਸੰਚਾਰਤਾ ਨਾਲ ਮੇਲਦਾ ਹੋਇਆ ਬੱਚੇ ਦੀ ਚੋਟ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੀਨੇ 'ਤੇ ਵੱਜੀ ਸੱਟ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਉਸ ਦੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਪ੍ਰਤੀ ਸ਼ਿੰਦਰ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦਿਖਦੀ ਹੈ। ਕਵੀ ਦੀ ਧੀ ਨੂੰ ਆਉਂਦੇ ਸਿਰਫ ਦੋ ਅੱਖਰ ਓ ਓ ਉਹਦੇ ਇਰਦ-ਗਿਰਦ ਘੁੰਮਦੇ ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਵੱਟਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਧੀ ਨਾਲ ਖੜਦਾ, ਉਹਨੂੰ ਸੁਣਦਾ, ਉਹਦੀ ਉਮਰ ਲਈ ਦੁਆ ਕਰਦਾ, ਧੀ ਨੂੰ ਵਾਜ ਮਾਰਦਾ, ਧੀ ਦੀ ਹਰ ਹਰਕਤ ਨੀਝ ਨਾਲ ਦੇਖਦਾ ਹੋਇਆ ਧੀ ਦੇ ਇਰਦ-ਗਿਰਦ ਫਿਰਦੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਕੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਦੋਸਤੀ, ਧੀ ਦੇ ਜਨਮ, ਬਚਪਨ, ਆਪਣੀ ਜੁਆਨੀ, ਵਿਆਹ, ਪਵਾਰ, ਮਾਂ-ਬਾਪ, ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ, ਨਾਨਾ-ਨਾਨੀ, ਮਾਂ-ਮਾਮੀਆਂ, ਚਾਚੇ-ਤਾਏ, ਪਿਆਰ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਹੋਰ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਝਲਕ ਬਾਖੁਬੀ ਇਹਨਾਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਜਗਦੀਪ ਪਿਤਾ ਬਾਰੇ ਵੀ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਲਿਖਦਾ ਹੈ। ਪਿਤਾ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕਵੀ ਨੂੰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਭਾਵੁਕਤਾ ਵੱਲ ਧੱਕਦਾ ਹੈ, ਜਦ ਬੱਚੀ ਸੁਆਲ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਕਵੀ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ

ਰਮਜ਼ ਇਕਹਿਰੀ ਨਾ ਰਹਿ ਬਹੁਪੱਖੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਵਿਤਾ ਅੰਦਰ ਰਿਸ਼ਤੇ ਮੌਲੀਆਂ ਆਪਣੀ ਸੰਪੂਰਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਜਗਦੀਪ ਚਾਹੇ ਧੀ ਬਾਰੇ, ਮਾਂ ਬਾਰੇ, ਪਿਤਾ ਬਾਰੇ ਜਾਂ ਪਤਨੀ, ਮਹਿਬੂਬ ਬਾਰੇ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦੇ ਭਾਵਾਂ ਅੰਦਰਲੀ ਤੀਬਰਤਾ ਤੇ ਗਹਿਰਾਈ ਸਹਿਜਤਾ ਨਾਲ ਉਘੜਦੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਤਰਾਂ ਵੇਖੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

'ਅੱਜ ਦੇ ਦਿਨ ਗਏ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਜਾਦੂ ਕੀਤਾ' ਅੱਜ ਦਿਨ ਭਰ ਸਿਰ ਚੁੱਕਣ ਦੀ ਵਿਗਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ ਇਕ ਕੰਮ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਦੂਜੇ 'ਚ ਫਸਿਆ ਦੂਜੇ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਤੀਜੇ 'ਚ ਬੱਚਿਆਂ ਖਾਤਰ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਗਿਆ ਮੈਨੂੰ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੁੱਤੇ ਪਏ ਮਿਲੇ ਉਹ...

ਚਾਨਣ

ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ

ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰੀਠਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਾਹਿਤ ਸਾਸ਼ਤਰੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅਨੇਕਾਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਰਾਹੀਂ ਚਿੱਤਰਿਆ ਹੈ। ਹਰ ਚਿੱਤਰ ਰੰਗੀਨ, ਲੁਝਾਉ, ਸਿੱਖਿਆਦਾਇਕ, ਰਹੱਸਮਈ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪਾਠਕ ਜਗਤ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਪਾਠਕ ਮਨਾਂ ਉੱਪਰ ਬਹੁਰੰਗੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਇਸ ਪ੍ਰੀਠਕ ਵਿੱਚ 2023 ਵਰ੍ਹੇ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਈ ਕਾਵਿ ਪੁਸਤਕ 'ਚਾਨਣ' ਦਾ ਉਲੇਖ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਪੁਸਤਕ 'ਚਾਨਣ' ਦਾ ਲੇਖਕ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸੇਖੋਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰਿਠਭਾਵਾਨ ਸ਼ਾਇਰ ਹੈ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਇੱਕ ਐਨਕ ਦੇ ਸੀਸ਼ੇ ਵਿੱਚੋਂ ਖਿੱਚਦੀ ਨਾਮੁਮਕਿਨ ਹੈ। ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਦੀ ਲੇਖਣੀ ਜੀਲਵ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ-ਸਾਗਰ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਘੁੰਮਣ-ਘੇਰੀਆਂ ਸਰ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਚੜ੍ਹੀ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਨ, ਰੰਗ-ਮੋਚ, ਸੰਵਾਦ, ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ, ਪੇਂਡ ਸੇਵਨਾਂ ਅਤੇ ਖੱਤ ਖਿਲਵਾਤਾਂ ਦੀ ਸਰਜ਼ਮੀ 'ਚੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਹੋਈ ਸ਼ਾਇਰੀ ਬੋਝੇ ਕੀਤੇ ਅਲੋਚਨਾ ਦੇ ਬਹੁ-ਦਿਸ਼ਾਈ ਪਰਥ-ਪੈਮਾਨਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ-ਮਿਣਤੀ ਨੂੰ ਵੀ ਪੱਲਾ ਨਹੀਂ ਫੜਾਉਂਦੀ। ਅਜਿਹੀ ਕਲਾ-ਕਿੱਤੀ ਦੀ ਉਠਾਣ ਤੇ ਡੂੰਘਾਈ ਮਾਪਦ

ਸਮਕਾਲੀ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਤ ਸ਼ਾਇਰੀ

ਲਈ ਸੁਖਮ ਸਰਗਮ ਦੀਆਂ ਸੁਰਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣਾ ਅੱਖ ਵੀ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਾਇਰੀ ਦੀ ਗਜ਼ਲ ਵਿਧਾ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਪੁਸਤਕ 'ਚਾਨਣ' ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਰਾਜਸੀ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਅੰਤਰ ਵਿਰੋਧਾਂ 'ਚੋਂ ਉੱਤਪੰਨ ਹੋਈ ਅਸਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਹੈ। ਚਾਨਣ ਅਤੇ ਹਨੇਰਾ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਸੰਕਲਪ ਹਨ। ਚਾਨਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹਨੇਰਾ ਅਤੇ ਹਨੇਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਚਾਨਣ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਕਿਅਾਸ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਵਿਰੋਧ ਹੀ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸੇਖੋਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦਾ ਮੁੱਖ ਬਿਬਾਤ ਹੈ। ਚਾਨਣ ਅਤੇ ਹਨੇਰੇ ਦਾ ਦਵੇਂਦ ਹੈ।

ਪੁੱਛ ਪਿਆਰ, ਮੋਹ-ਮੁਹੱਬਤ, ਪਰਵਾਰਕ, ਸੰਸਾਰਿਕ ਜਾਂ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ, ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਜੀਵਨ-ਸ਼ਿਲੀ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਭਾਲੀ ਵਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਬਾਜ਼ੀ ਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸੁਚੇਤ ਅਤੇ ਕਲਾਤਮਿਕ ਚੁਚੀਆਂ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਇਸ ਸੰਬਰਭ ਵਿੱਚੋਂ ਨਾਇਕ ਬਣ ਕੇ ਉੱਭਰਦਾ ਹੈ। ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸੇਖੋਂ ਦਾ ਚਾਨਣ ਏਸੇ ਹੀ ਸੰਬਰਭ ਦੀ ਉਪਜ ਹੈ। 'ਖਿਆਲ' ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਉਚਾਰੀ ਗਈ ਗਜ਼ਲ ਅਜਿਹੇ ਮਨੁੱਖਵਾਨਾ ਦੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤਰਜਮਾਨੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਹਰ ਕੋਨਾ ਤੁਸਨਾ ਕੇ ਹੁਣ ਤੂੰ ਕਿੱਥੇ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਵਾਟਾਂ ਲੰਮੀਆਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਤੁਰਨ ਦਾ ਮਨ ਵਿਚ ਖੁਆਬ ਪਾਲਿਆ

ਜਾਗ ਪਈ ਹੈ ਖਲਕਤ ਤਖਤੋਂ-ਤਾਜ ਹਿਲਾਏ ਜਾਣਗੇ। ਐਨਕ ਤੇਰੀ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕੋ ਰੰਗ ਦੀ ਹੀ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆ ਜਾਪੇ ਕਿਰਤੀਆਂ ਦੇ ਮੁੜਕੇ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ-ਦੀਦਾਰ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣਗੇ। 'ਚਾਨਣ' ਦਾ ਸ਼ਾਇਰ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਵਰਤਾਰੇ ਦਾ ਸਰਬਪੱਖੀ ਅਧਯਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਕਾਵਿ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇ-ਵਸਤੂ ਦੀ ਭਰਮਾਰ ਹੈ। ਗਜ਼ਲ ਦਾ ਮੂਲ ਪੂਰ ਉਰਦੂ ਜ਼ਬਾਨ 'ਚੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਕੇ ਬਾਕੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਤੱਕ ਆਇਆ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਦੀ ਗਜ਼ਲ ਇਸ਼ਕ-ਮਿਸਾਲੀ ਦੇ ਸੰਕੀਰਨ ਵਿਸ਼ੇ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਬਹੁ-ਪਾਸਾਰੀ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਰਮ ਭੂਮੀ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪੰਜਾਂ ਪਾਣੀਆਂ ਦੀ ਬੋਹਰਮਤੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪੰਜਾਬ ਉੱਪਰ ਹੋਏ ਜ਼ੁਲਮ, ਮਾਰਯਾਦ, ਇਤਿਹਾਸਕ ਉੱਲਖ-ਪੁੱਥਲ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹੁਕਮਰਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਹੋਈ ਲੁੱਟ-ਖਸ਼ੂਟ, ਸਾਰੀਆਂ ਅਣਮਨੁੱਖੀ ਘਟਨਾਵਾਂ ਚਾਨਣ ਦੇ ਪੰਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਮ ਗਈਆਂ ਹਨ।

ਪ੍ਰੋ. ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ

ਹੁਣ ਕਿਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹਾਂ 'ਤੇ, ਪੇੜਾਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਤੱਕ ਵੀ ਨਾ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਜਗਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸ਼ਾਇਰ ਫੈਜ਼ ਅਹਿਮਦ ਫੈਜ਼ ਨੇ ਨਵੇਂ ਯੁੱਗ ਦਾ ਆਗਾਜ਼ ਇਸ ਸ਼ੋਅਰ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜੋ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੇ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ਾਂ ਲਈ ਆਸ-ਉਮੀਦ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਬਣ ਕੇ ਚਮਕਿਆ। ਐ ਖਾਕ ਨਸ਼ੀਨੇ ਉਠ ਬੈਠੇ ਵੇ ਵਕਰ ਕਰੀਬ ਆ ਪਹੁੰਚਾ ਹੈ ਜਬ ਤਖਤ ਗਿਰਾਏ ਜਾਏਗੇ। ਜਬ ਤਾਜ ਉਠਾਏ ਜਾਏਗੇ। ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਨੂੰ ਜ਼ੁਲਮ-ਜਬਰ ਖਿਲਾਫ ਇੱਕਜੁੱਟ ਹੋਣ ਲਈ ਮਾਰੀ ਗਈ ਆਵਾਜ਼ ਮਿਲਦੇ-ਜੁਲਦੇ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿੱਚ 'ਚਾਨਣ' ਦੇ ਪੰਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਗੂੰਜਦੀ ਹੈ।

ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖਾਸਨਾ ਉੱਤੇ ਭੇਡੇ ਹਾਕਮ ਲਾਹੇ ਜਾਣਗੇ। 'ਕਲਾ ਕਲਾ ਲਈ' ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਅਨੁਯਾਈ ਆਲੋਚਕ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਜ਼ਲਾਂ ਦੀ ਸਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਕਲਾਤਮਿਕ ਝੋਲ ਵੀ ਨਜ਼ਰ ਆ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸ਼ੁਭ-ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪਰਨਾਈ ਕਲਮ ਕੁਰਾਰੇ ਨਹੀਂ ਪੈ ਸਕਦੀ। ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸੇਖੋਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ 'ਚਾਨਣ' ਨੂੰ ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਕਲਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਲਈ ਦੇ ਇਨਸਾਨੀ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਜਗਿਆਸੂ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਕਾਵਿ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਸਹਿਜ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਲਾਭਦਾਇਕ ਸਾਬਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੰਪਰਕ : 75086-65151

ਸੱਜਰਾ ਸਾਹਿਤ

ਉੱਤਰ ਪਾਠ ਸਮੀਖਿਆ (ਆਲੋਚਨਾ) ਡਾ. ਨਰਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੰਨੇ : 112, ਮੁੱਲ : 250 ਰੁਪਏ ਚੋਤਨਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ, ਲੁਧਿਆਣਾ 'ਉੱਤਰ-ਪਾਠ ਸਮੀਖਿਆ' ਪੁਸਤਕ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਰੋਕਾਰਾਂ, ਲੇਖਕਾਂ, ਕਵੀਆਂ ਅਤੇ ਚਿੰਤਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਹਿਤ-ਕਿਰਤਾਂ ਨਾਲ ਸੰਵਾਦ ਰਚਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸੰਵਾਦ ਅਗਾਂਹ ਕਈ ਨਵੀਨ-ਪ੍ਰੀਤੀਯੁਨੀਆਂ ਵੀ ਪ੍ਰਦਾ ਕਰੇਗਾ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਰਾਹੀਂ ਪੁਸਤਕ-ਦੇਹ ਤੇ ਅਗਾਂਹ ਬਿਜਲੀ-ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਜੁਗਤ ਦਾ ਵੀ ਸੁਭ ਲਤਾ-ਪੂਰਵਕ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਮੀਖਿਆ ਕਾਰਜ ਲਈ ਵਰਤੀ ਗਈ ਟੈਕਸਟ ਸੌਤ-ਸਮੁੱਚੇ ਪਾਰ ਉਪਰੋਕਤ ਮਾਧਿਅਮ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜੋ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਅਤੇ ਸਮੀਖਿਆਕਾਰ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਚਾਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਤਿੱਖਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। -ਲੇਖਕ ਵੱਲੋਂ

ਧੁੱਪ ਛਾਂ

(ਗਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਮੁੱਲ : 200 ਰੁਪਏ, ਸੰਸਕਰਣ 2023, ਪੰਨੇ : 97 ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ, ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘੀ ਦਾ 'ਧੁੱਪ ਛਾਂ' ਮੁਲੇਟਾ ਗਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਕੁੱਲ 74 ਗਜ਼ਲਾਂ ਹਨ। ਉਸਦੀ ਇਹਨਾਂ ਗਜ਼ਲਾਂ ਦੇ ਸ਼ਿਅਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਧਮੁੱਲੇ ਦੁੱਖ-ਵੱਖਰੇ ਵਿਚਾਰ ਹਨ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗਜ਼ਲਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਕਲਾ ਤੇ ਸੁਹਜ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ-ਮੁਹੱਬਤ ਦੇ ਜਜ਼ਬਾਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖਮਾਣਵੀ, ਕੋਮਲਭਾਵੀ, ਸੁਹਜਭਾਵੀ, ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਮਾਜ ਵਿਚਲੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਬਚਪਨ, ਜੁਆਨੀ ਤੇ ਬੁਢਾਪੇ ਨੂੰ ਚਿਤਰਿਆ ਹੈ। ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਭੇਡੇ ਕਿਰਦਾਰਾਂ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖਾਂ 'ਤੇ ਕਟਾਖ਼ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਜੀਵਨ ਦੇ ਸੁੱਖਾਂ-ਦੁੱਖਾਂ ਦੇ ਸੁਮੇਲ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀਆਂ ਬਦਿਨਸਾਫੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸੁਚੱਜੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਕ-ਹਕੀਕੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ। ਆਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਦਰਸਾਏ ਹਨ। ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਰੋੜ੍ਹਾਈ ਦੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਪਾਈਆਂ ਹਨ। ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਪੁੱਛ-ਛਾਂ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਸਮਾਜ ਦੇ ਕਈ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਤੋਂ ਹੁੰਦੇ ਤਸੱਦਦਾਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਪੁੰਮ ਵਿਚ ਵਫ਼ੋਰੇ, ਦਦਦਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ। ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚਕਾਰੀਆਂ ਬੇਵਫਾਈਆਂ ਨੂੰ ਚਿੱਤਰਿਆ ਹੈ ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਖ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ, ਮਜ਼ਹਬਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਇੱਕ ਚੰਗਾ ਇਨਸਾਨ ਬਣਨ ਲਈ ਸੰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਹਨ :

ਪੁਸਤਕ ਗੀਵਿਊ

ਦੇ ਗੁਣ ਗਿਣਾਏ ਹਨ। ਉਸ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੇ ਬਿਰਝਾ ਤੇ ਦਰਦਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਖੁੱਲ ਕੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘੀ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਤੇ ਖਾਸ ਕਰ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੀ ਭਰਕਣ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਸੁਪਨੇ ਲੈਣ ਲਈ ਤੇਰਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਧਰਮ ਦੇ ਸਹੀ ਧੰਧ 'ਤੇ ਚੱਲਣ ਲਈ ਹਰ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਕਈ ਸੰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਹਨ : ਧਰਮਾਂ 'ਤੇ ਤਕਰਾਰ ਕਰਦੇ, ਮਜ਼ਹਬਾਂ ਵਿੱਚ ਖਿਲਾਰੇ ਦੇਖ।

ਸਰਲਤਾ, ਸੰਖੇਪਤਾ, ਸਪੱਸ਼ਟਤਾ, ਮਿਨੀ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਗੁਣ ਹਨ। ਬਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖੁੱਡੀ ਕਲਾਂ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੇਸ਼ ਵਿਸ਼ੇ ਭਾਵੇਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਨ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਮਿਨੀ ਕਹਾਣੀ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਕਲਾਤਮਿਕ ਨਹੀਂ। ਆਸ ਹੈ ਲੇਖਕ ਅਗਲੇ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵਿੱਚ ਲੇਖਕ ਮਿਨੀ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਦੇ ਤਿੰਨ-ਫਿੰਨ ਕਲਾਤਮਿਕ ਢੰਗਾਂ ਨੂੰ ਸੁਵਰਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰੇਗੇ। ਉਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ 'ਤੇ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵਾਹੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਜਾਪਦੇ ਨੇ। ਪੰਧਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਇਹਨਾਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇੱਕ ਕਹਾਣੀ 'ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ' ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਕਲਾਕਾਰ' ਵੱਲੋਂ 'ਕਰਨਲ ਨਰੈਣ ਸਿੰਘ ਭੱਲ ਯਾਦਗਾਰੀ ਐਵਾਰਡ' ਵੀ ਪਿਛਲੇ ਵਰ੍ਹਿਆਂ 'ਚ ਮਿਲ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਲੰਮੀ ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਚ ਇੱਕ ਬਿਹਤਰੀਨ ਕਹਾਣੀ ਹੈ, ਜਿਸ 'ਚ ਇੱਕ ਮੀਸਟਰ, ਹੰਕਾਰੀ ਤੇ ਪੇਸ਼ੇ ਦੇ ਪੀਰ ਪਤੀ ਦੀ ਹੈਕੜ ਤੋੜਨ ਵਾਲੀ ਜੁਗਤ ਹੈ। ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ ਹਰਨਕ ਸਿੰਘ ਦਾ ਮੂੰਹ ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਆਪ 'ਚ ਇੱਕ ਬਿਹਤਰੀਨ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਮੂੰਹ 'ਚ ਉਗਲਾਂ ਲੈਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰ ਦਿੰਦਾ। ਕਲਮਈ ਤੇ ਰਵਾਨੀ ਭਰਪੂਰ ਕਹਾਣੀ ਅੰਤ 'ਚ ਵਿਸਫੋਟ ਬਣ ਆਪਣੀ ਮੰਜਲ ਵੱਲ ਵਧਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਅੱਜ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਮੁੱਖਬਲੇ 'ਚ ਕੱਦ ਮੇਲਣ ਵਾਲੀ ਉੱਚ ਪਾਏ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੋ ਜਿਥੜੀ ਹੈ।

ਕੋਸ਼ੀ ਧੁੱਪ

(ਮਿਨੀ ਕਹਾਣੀਆਂ) ਬਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖੁੱਡੀ ਕਲਾਂ ਮੁੱਲ : 200 ਰੁਪਏ, ਪੰਨੇ ਸਿਰਲੇਖ : 96 ਸਪੱਸ਼ਟ ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨ, ਰਾਮਪੁਰ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲੁਧਿਆਣਾ 'ਕੋਸ਼ੀ ਧੁੱਪ' ਬਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖੁੱਡੀ ਕਲਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਮਿਨੀ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀਆਂ ਲੱਗਭੱਗ ਸਾਢੇ ਸੱਤ ਦਰਜਨ ਮਿਨੀ ਕਹਾਣੀਆਂ ਹਨ। ਲੇਖਕ ਜਿਵੇਂ ਆਪਣੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਮਿਨੀ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੁਣਾਉਣਾ ਹੋਵੇ, ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਿਨੀ ਕਹਾਣੀ 'ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ', 'ਬਾਤ ਵਿਚਲੇ' ਕਹਾਣੀ ਅੰਸ਼ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪਤਾ, ਸਰਲਤਾ, ਨਾਟਕੀ ਲਹਿਜੇ ਵਿੱਚ ਅਭਿਵਿਅਕਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕਲਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਬਿੰਦਰ ਦੀਆਂ ਇਹ ਕਹਾਣੀਆਂ ਕਥਨ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਗੁਣ ਨੂੰ 'ਬਾਤਾਂ' ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਮਿਨੀ ਕਹਾਣੀ ਭਾਵੇਂ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਚਿਰਕਾਰ ਤੋਂ ਲਿਖੀ ਜਾ ਰਹੀ, ਪਰ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ 50-60 ਸਾਲ ਤੋਂ ਲਿਖਤੀ ਪਹਿਚਾਣ ਹੋਣ ਲੱਗੀ ਹੈ। ਆਰੰਭ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕਾਂ, ਕਹਾਣੀਕਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਲਈ ਤਰਕਤਾ ਵਿਰੋਧ ਹੋਇਆ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਮਿਨੀ ਕਹਾਣੀ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਲੇਖਕ ਕਲਾਤਮਿਕ ਸ਼ਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਲਿਖ ਸਕੇ। ਸਮੇਂ ਦੇ ਬੀਤਣ ਨਾਲ ਮਿਨੀ ਕਹਾਣੀ ਲਿਖਣ ਦੀ ਕਲਾਤਮਿਕ ਜੁਗਤ ਹੌਲੇ-ਹੌਲੇ ਸਭ ਨੂੰ ਸਮਝ ਆਉਣ ਲੱਗੀ... ਤੇ ਹੁਣ ਮਿਨੀ ਕਹਾਣੀ ਸਥਾਪਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਬਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖੁੱਡੀ ਕਲਾਂ ਦੀਆਂ ਇਹਨਾਂ ਸਮੁੱਚੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਭਾਵੇਂ 'ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਵਿਧੀ' ਦੀ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਹਰ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਕਥਿਤ ਵਿਧੀ ਰਾਹੀਂ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਿਨੀ ਕਹਾਣੀ ਪਾਠਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਕਲਾਤਮਿਕ ਵਿਧੀਆਂ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਧੀ ਦੀ ਵੀ ਵਿਧੀ ਨੇ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਵਕਰੋਕਤੀ-ਵਿਧੀ, ਨਾਟਕੀ ਵਿਧੀ, ਕਥਨ ਵਿਧੀ ('ਕੋਸ਼ੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਸੰਵਾਦ' : ਪਿਛਲ ਝਾਤ ਵਿਧੀ (Stream of consciousness) ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ

ਬੜਾ ਕੁਝ ਕਹਿਣ ਕਹਾਣੀਆਂ

ਜਗਮੀਤ ਸਿੰਘ ਪੰਧਰ ਪੰਨੇ : 120, ਕੀਮਤ : 200 ਰੁਪਏ ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨ ਲਾਲ ਸਿੰਘ, ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨ 'ਬੜਾ ਕੁਝ ਕਹਿਣ ਕਹਾਣੀਆਂ' ਜਗਮੀਤ ਸਿੰਘ ਪੰਧਰ ਦੀ 19 ਕਹਾਣੀਆਂ 'ਚ ਸਮੋਈ ਹੋਈ ਪੁਸਤਕ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਯਥਾਰਥਵਾਦੀ ਤਰਜ਼ ਦਾ ਹੈ। ਪੰਧਰ ਹਰਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਕੁਝ ਅੱਖਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਵਾਪਰਦਾ, ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ 'ਚ ਦਿਸਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਉਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਚਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਬਹੁਤੀ ਤੋੜ-ਭੰਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਨਾ ਵਜ਼ੂਲ ਨਾ ਪਲੇਬਟ ਦੀ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਸ਼ਾਂਤ ਵਹਿੰਦੇ ਦਰਿਆ ਦੇ ਵਹਿਣ ਵਰਗੀ ਹੁੰਦੀ। ਉਸ ਮੌਕੇ ਪੰਧਰ ਸਾਹਿਬ ਕੰਢੇ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਵਗ ਰਹੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਚੁੱਪ-ਚਾਪ ਨਿਹਾਰ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ। ਇਵੇਂ ਜਾਪਦਾ ਜਿਵੇਂ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਦਾ ਸੁਆਭ ਵੀ ਸ਼ਾਂਤ ਤੇ ਸਾਧਾਂ ਦੀ ਤਰਜ਼ ਦਾ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਾਰਨ ਭੰਨ-ਤੋੜ ਕਰਨਾ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ। ਉਹ ਕਲਪਨਾ ਦਾ ਗਲ

ਮਾਮਲਾ ਪੀੜਤ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦੁਆਉਣ ਦਾ ਕਿਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ ਨੇ ਘੱਰਿਆ ਚੰਦ ਪੁਰਾਣਾ ਟੋਲ ਪਲਾਜ਼ਾ

ਟੋਲ ਪਲਾਜ਼ਾ ਘੇਰੀ ਬੈਠੇ ਕਿਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਆਗੂ ਤੇ ਵਰਕਰ।

ਮੋਗਾ (ਅਮਰਜੀਤ ਬੱਬਰੀ)-ਕਿਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ ਬਲਾਕ ਬਾਘਾ ਪੁਰਾਣਾ ਵੱਲੋਂ ਪਿੰਡ ਰਾਜਿਆਣਾ ਦੇ ਪੀੜਤ ਕਿਸਾਨ ਹਿਮਤ ਸਿੰਘ ਰਾਜਿਆਣਾ ਨੂੰ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦਿਵਾਉਣ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੋਗਾ ਨਜ਼ਦੀਕ ਸਥਿਤ ਚੰਦ ਪੁਰਾਣਾ ਟੋਲ ਪਲਾਜ਼ਾ ਘੇਰਿਆ, ਜਿਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਬਲਾਕ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਜਮਰ ਸਿੰਘ ਛੋਟਾਘਰ ਤੇ ਬਲਾਕ ਪ੍ਰੈੱਸ ਸਕੱਤਰ ਜਸਮਲ ਸਿੰਘ ਰਾਜਿਆਣਾ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਚਮਕੌਰ ਸਿੰਘ ਰੋਡੇ ਖੁਰਦ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪੀੜਤ ਕਿਸਾਨ ਹਿਮਤ ਸਿੰਘ ਰਾਜਿਆਣਾ ਟੋਲ ਪਲਾਜ਼ਾ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਅਣਗਹਿਲੀ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪਿੰਡ ਰਾਜਿਆਣਾ ਤੋਂ ਭੇਡ ਕਾਲਜ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦੇ ਦੁਰੱਖਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਸਿੱਟੀ ਮਨ ਰੋਡ ਉੱਪਰ ਜੋ ਚਿੱਟੀ ਪੱਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਦੁਆਰੇ ਪਾਸੇ ਸੁੱਚੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੀੜਤ ਕਿਸਾਨ ਹਿਮਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਮੋਟਰਸਾਈਕਲ ਡਿੱਟੀ ਦੀ ਢੇਰੀ ਉੱਪਰ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਤੇ ਹਿਮਤ ਸਿੰਘ ਵੱਡੇ ਵਿੱਚ ਡਿੱਗ ਪਿਆ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪੈਂਟ ਦੇ ਮਣਕੇ ਵਰਗੇ ਚੱਰ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਉਹ ਕਿਸਾਨ ਹਿਮਤ ਸਿੰਘ ਬਿਲਕੁਲ ਨਕਾਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ 'ਤੇ ਚੱਲਣ ਵਿਰਨ ਤੋਂ ਵੀ ਅਸਮਰੱਥ ਹੋ

ਗਿਆ ਹੈ। ਯੂਥ ਵਿੰਗ ਦੇ ਆਗੂ ਬਲਕਰਨ ਸਿੰਘ ਵੇਰੋਕੇ ਨੇ ਟੋਲ ਪਲਾਜ਼ਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੰਦਿਆਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਜੇਕਰ ਪੀੜਤ ਕਿਸਾਨ ਹਿਮਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜਲਦ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਨਾ ਮਿਲਿਆ ਸਾਂ ਇਲਾਜ ਨਾ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਂ ਇਹ ਧਰਨਾ ਅਣਮਿੱਥੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਦਿਨ-ਰਾਤ ਚੱਲੇਗਾ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਕੱਤਰ ਚਮਕੌਰ ਸਿੰਘ ਰੋਡੇ ਖੁਰਦ, ਬਲਾਕ ਪ੍ਰੈੱਸ ਸਕੱਤਰ ਜਸਮਲ ਸਿੰਘ ਰਾਜਿਆਣਾ, ਅੰਗਰ ਵਿੰਗ ਦੇ ਜਗਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਰਾਜਿਆਣਾ, ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰਾਜਿਆਣਾ, ਯੂਥ ਵਿੰਗ ਦੇ ਬਲਕਰਨ ਸਿੰਘ ਵੇਰੋਕੇ, ਅੰਗਰ ਸਿੰਘ ਚੜਿੱਕ, ਗੁਰਮਲ ਸਿੰਘ ਚੜਿੱਕ ਨੇ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ। ਚਲਦੇ ਧਰਨੇ ਦੌਰਾਨ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵੱਲੋਂ ਨਾਇਬ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਚਰਨਨੀਤ ਸਿੰਘ ਚੰਨੀ ਤੇ ਪੁਲਸ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵੱਲੋਂ ਐੱਸ ਐੱਚ ਓ ਜਸਵਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਾਘਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨੇ ਕਿਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ ਤੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੀ ਤੇ 26 ਜੂਨ 2023 ਤੱਕ ਦਾ ਸਮਾਂ ਮਹਿੰਗਾ ਅਤੇ ਪੀੜਤ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦਾ ਲਿਖਤੀ ਤੇ ਲੱਗੇ ਧਰਨੇ ਵਿੱਚ ਸਟੇਜ ਉੱਪਰ ਮਾਇਕ 'ਤੇ ਭਰਸ਼ਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਮੌਕੇ, ਬਲਾਕ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਜਮਰ ਸਿੰਘ ਛੋਟਾਘਰ, ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੋਹਲਾ ਸਿੰਘ, ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਲੱਭੇ, ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਛੋਟਾਘਰ, ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ, ਅੰਗਰ ਸਿੰਘ ਕੋਟਲਾ, ਸਰਬਪਰੀਤ ਸਿੰਘ, ਜਗਰੂਪ ਸਿੰਘ ਲੰਗੇਆਣਾ, ਕੁਲਦੇਵ ਸਿੰਘ, ਮੋਹਲਾ ਸਿੰਘ, ਕਾਲਾ ਸਿੰਘ, ਅਮਨਾ, ਹਰਮਨ, ਸੋਨਾ, ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ, ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ, ਹਰਨੇ ਮੋਢਰ, ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਜਸਵਰੀ ਸਿੰਘ, ਗੁਪ ਸਿੰਘ ਰਾਜਿਆਣਾ, ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ, ਬਲਜੀਤ ਕੌਰ ਨੰਬਵਾਲਾ, ਜੁਗਿੰਦਰ ਕੌਰ, ਕਿਰਨਦੀਪ ਕੌਰ, ਮਨਜੀਤ ਕੌਰ ਲੱਭੇਆਣਾ, ਮਨਜੀਤ ਕੌਰ, ਪੰਮਾ ਠਾਕੀ, ਰਛਪਾਲ ਕੌਰ, ਜਸਮੀਨ, ਦੇਵਕੁਰ, ਬਲਦੇਵ ਕੌਰ ਆਦਿ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ।

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਬੱਸ ਸਟੈਂਡ 'ਤੇ ਲਾਇਆ ਪੱਕਾ ਮੋਰਚਾ 17ਵੇਂ ਦਿਨ 'ਚ ਦਾਖਲ

ਸੰਗਰੂਰ (ਪ੍ਰਵੀਨ ਸਿੰਘ)-ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਤੋਂ ਸਟੇਅ ਲੈ ਕੇ ਮਸ਼ਹੂਰਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਬਣਨ ਵਾਲੇ ਸਰਕਾਰੀ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਤੇ ਹਸਪਤਾਲ ਦੀ ਉਸਾਰੀ 'ਤੇ ਲਾਵਾਈ ਰੋਕ ਮਿਲਾਏ ਮਸ਼ਹੂਰਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬੱਸ ਸਟੈਂਡ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਪੱਕੇ ਮੋਰਚੇ ਦੇ 16ਵੇਂ ਦਿਨ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਮੇਟੀ ਮਸ਼ਹੂਰਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਬਡਬਰ, ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਬੰਗੂਆਣਾ, ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਟੌਹਾ, ਪੁਰਾਣ ਸਿੰਘ ਕੁੰਨਾਂ, ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਲਿੱਦਾਂ ਤੇ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਬਡਬੰਨਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਝੋਨੇ ਦੀ ਲਾਵਾਈ ਦਾ ਪੁਰਾ ਜ਼ੋਰ ਪੈ ਜਾਣ ਤੇ ਅਤਿ ਦੀ ਗਰਮੀ ਦਾ ਮੌਸਮ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪੱਕੇ ਮੋਰਚੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅੱਗੇ ਨਾਲ ਵੱਧੀ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਝੋਨੇ ਵਿਚਲੇ ਕੰਮ ਤੋਂ ਬੌਝੀ ਜ਼ਿਹੀ ਗਾਇਬ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੱਕੇ ਮੋਰਚੇ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਇਕੱਠ ਹੋਇਆ ਕਰੇਗਾ। ਕੱਲ੍ਹ 18 ਜੂਨ ਨੂੰ ਮੌਸਿਮਾ ਦੇ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਪੱਕੇ ਮੋਰਚੇ ਵਿੱਚ ਵੱਡਾ ਇਕੱਠ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬੀਕੇਯੂ (ਭਕੋਂਦਾ) ਦੇ ਸੁਝਾ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਧੱਰ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਗੁਆਂਢੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਵੀ ਕਈ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀਯ ਆਗੂ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨਗੇ। ਪੱਕੇ ਮੋਰਚੇ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਬੈਠਣ ਲਈ ਤਿਆਰੀਆਂ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ। 25 ਫੁੱਟ ਚੌੜਾ ਤੇ 100 ਫੁੱਟ ਲੰਮਾ ਪੱਕਾ ਬੋਝ ਤਿਆਰ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਇਨਾ ਹੀ ਲੰਮਾ ਟੇਟ ਵੀ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਤੇ ਬਾਲਦ-ਦਲੀਆਂ ਨੂੰ ਪੱਕੇ ਬੋਝ ਵੱਲ ਦੇਖ ਕੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਸੰਘਰਸ਼ੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਅਠਦਾਣ ਤੇ ਜਿੱਤ ਤੱਕ ਸੰਘਰਸ਼ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਕਰਕੇ ਪੱਕਾ ਮੋਰਚਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਇਸ ਪੱਕੇ ਮੋਰਚੇ ਵਿੱਚ ਡਟੇ ਹੀ ਰਹਿਣਗੇ, ਜਦ ਤੱਕ ਸਰਕਾਰੀ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਤੇ ਹਸਪਤਾਲ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਦਾ ਕੰਮ ਬਾਕਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਅੱਜ ਦੇ ਧਰਨੇ 'ਚ ਹਰਨਾ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਬਚਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਚੰਗਲਾ, ਜੰਗਾ ਸਿੰਘ ਨੌੜਾਂ, ਕੁਰਾ ਸਿੰਘ ਬਾਲੀਆਂ, ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਕੁੰਨਾਂ, ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਚੰਗਲਾ, ਭੋਲੂ ਸਿੰਘ ਨੌੜਾਂ, ਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਿਸਤਰੀ ਬਾਲੀਆਂ, ਹਰਬੰਸ ਕੌਰ ਲਿੱਦਾਂ ਆਦਿ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ।

ਸਰਕਾਰ ਦੇ 24 ਘੰਟੇ ਬਿਜਲੀ ਦੇਣ ਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੀ ਨਿਕਲੀ ਫੁਕ

ਵਾਸ਼ਿਲਕਾ (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ)-ਅਬੋਹਰ ਦੇ ਢਾਣੀ ਕੜਾਕਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਪਿਛਲੇ 18 ਜੂਨ ਤੋਂ ਬਿਜਲੀ ਨਾ ਆਉਣ ਕਾਰਨ ਗੱਸਾ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ, ਸੇਵਕ ਸਿੰਘ, ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਦੀਪ ਸਿੰਘ, ਜੁਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਹੋਰ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁੱਕਰਵਾਰ ਸ਼ਾਮ ਪੰਜ ਵਜੇ ਤੋਂ ਬਿਜਲੀ ਕੱਟ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸ਼ਨੀਵਾਰ ਸਵੇਰੇ ਸਾਢੇ 9 ਵਜੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਿਜਲੀ ਆਈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਨੀ ਵਿੱਚ ਕੱਟਣੀ ਪਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਤੇ ਆਸ-ਪਾਸ ਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਕਈ-ਕਈ ਘੰਟੇ ਬਿਜਲੀ ਕੱਟ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਜਦੋਂ ਬਿਜਲੀ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਸਬੰਧਤ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਲਾਜ਼-ਮੱਲ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਈ ਵਾਰ ਬਿਜਲੀ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਵੱਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਪਰੋਂ ਬਿਜਲੀ ਕੱਟਣ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 9 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 5 ਵਜੇ ਤੱਕ ਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਸ਼ਾਮ 5 ਵਜੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਈ ਵੀ ਬਿਜਲੀ ਕਮਚਾਰੀ ਨੁਕਸ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਉਥੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਬੰਧਤ ਜੇ ਈ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਵਿਅਕਤੀ ਲੈ ਕੇ ਵੀ ਨੁਕਸ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਸਵੇਰੇ 9 ਵਜੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨੁਕਸ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਬਿਜਲੀ ਸਪਲਾਈ ਬਹਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਕਈ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਲੰਮੇ ਲਗਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਕੱਟ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਬਿਜਲੀ ਮਹਿਕਮੇ ਖਿਲਾਫ ਜਤਾਇਆ ਰੋਸ

ਕਾਰਤਾਂ

ਮਾਸਟਰ ਜਗਸੀਰ ਨੂੰ ਸਦਮਾ, ਸਹੁਰੇ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ

ਭਗਤਾ ਭਾਈ ਕਾ (ਰਾਜੀਵ ਗੋਇਲ)-ਭਾਈ ਬਹਿਲੋ ਖੇਡ ਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਕਲੱਬ ਭਗਤਾ ਭਾਈ ਦੇ ਮੀਡੀਆ ਵਿਚਾਰਜ, ਸਮਾਜ ਸੇਵੀ ਤੇ ਭਾਈ ਬਹਿਲੋ ਹਾਕੀ ਕੱਪ ਦੇ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਮਾਸਟਰ ਜਗਸੀਰ ਸਿੰਘ ਪੰਮਾ ਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਗਹਿਰਾ ਸਦਮਾ ਪ੍ਰਸਾ, ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹੁਰਾ ਸਾਵਨ ਸਿੰਘ ਭਾਗਤੀ ਵੱਜ ਵਿੱਚ ਬਤੌਰ ਕੈਪਟਨ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨਿਭਾਉਣ ਤੇ ਸੰਕ੍ਰਮਣੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਏ। ਇਸ ਦੌਰ ਦੀ ਖਾਸੀ ਵਿੱਚ ਮਾਸਟਰ ਜਗਸੀਰ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਸਮੂਹ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ, ਦੇਸਤ-ਸਿੱਤਰਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਖੇਡ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਤੇ ਕਲੱਬ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਡੂੰਘੀ ਹਮਦਰਦੀ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਵਿਵੇਕਾਨੰਦ ਵਰਲਡ ਸਕੂਲ 'ਚ ਯੋਗ ਦਿਵਸ ਮਨਾਇਆ

ਵਿਵੇਕਾਨੰਦ (ਅਭੈਕ ਸ਼ਰਮਾ)-ਵਿਵੇਕਾਨੰਦ ਵਰਲਡ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲ ਵੱਲੋਂ ਯੋਗ ਦਿਵਸ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦਿਆਂ ਸਕੂਲ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਡਾ. ਐੱਸ ਐੱਨ ਹੁਦਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਯੋਗਾ ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕ ਤੇ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਈ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਵੀ ਸਮੇਂ ਦੀ ਮੰਗ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਦੇ ਰੋਝਾਇਆਂ ਭਰੇ, ਤਣਾਅਪੂਰਨ ਤੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਾਲੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਹਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਹਰ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਯੋਗ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਣਾਅ ਤੇ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਰਾਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਕੈਂਪ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਸਣਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਕੈਂਪ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਯੋਗ (ਪ੍ਰਬੰਧਕ), ਮਹਿਮਾ ਕਾਠੂਰ (ਡਿਪਟੀ ਹੈੱਡ, ਸੋਚਾਲਨ), ਅਮਨਦੀਪ ਕੌਰ (ਐੱਚ ਆਰ), ਪ੍ਰਿਯਕਾ ਮਿੱਤਲ (ਕੋਆਰਡੀਨੇਟਰ ਐਡਮਿਨ), ਅਮਨਦੀਪ ਕੌਰ ਭੁੱਲਰ (ਕੋਆਰਡੀਨੇਟਰ ਅਕਾਦਮਿਕ), ਸਪਨ ਵਤਸ (ਪੀਆਰਓ), ਚਰਨਲ ਸਿੰਘ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ।

ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪੰਜ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਦਾ ਕੀਤਾ ਰਲੇਵਾਂ ਮਲੇਟ (ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਮੱਕੜ)-ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਜਾਰੀ ਇਕ ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ ਕਈ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਦਾ ਰਲੇਵਾਂ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਯੋਜਨਾ ਤੇ ਈ ਐੱਸ ਐੱਚ. ਵਿਭਾਗ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਕ ਸੁਧਾਰ ਤੇ ਆਈ ਟੀ. ਵਿਭਾਗ, ਲਾਟਰੀਆਂ ਤੇ ਡੈਂਟੀਆਂ ਬੱਚਤਾਂ ਵਿਭਾਗ, ਯੁਵਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਤੇ ਖੇਡ ਵਿਭਾਗ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਿਵਾਰਨ ਵਿਭਾਗ ਦਾ ਸਕੱਤਰਤ ਸਟਾਫ਼ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਸ ਰਲੇਵਾਂ ਨਾਲ ਜਿੱਥੇ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੀ ਬੱਚਤ ਹੋਵੇਗੀ, ਉੱਥੇ ਸਟਾਫ਼ ਦੀ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਘੱਟ ਪਵੇਗੀ ਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਾਰੇ ਅਸਰਾਂ ਦੇ ਖਰਚੇ ਵੀ ਵੱਧੇ ਪੈਣਗੇ ਤੇ ਬੱਚਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਰਲੇਵਾਂ ਲਈ ਰਾਜ ਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸ੍ਰ. ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਬਿਹਤਰੀ ਲਈ ਤੇ ਖਰਚੇ ਘਟਾਉਣ ਦਾ ਵਧੀਆ ਉਪਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਉਹ ਸਵਾਗਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਰੈਗਿਸਟਰ ਸੇਵਾ ਸ਼ੁਰੂ

ਜਲਾਲਾਬਾਦ (ਜੀਤ ਕੁਮਾਰ)-ਬਾਣਾ ਸਿਟੀ ਦੀ ਪੁਲਸ ਵੱਲੋਂ 5 ਗ੍ਰਾਮ ਰੈਗਿਸਟਰ ਸੇਵਾ ਵਿਵਾਕਤੀ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸਹਾਇਕ ਬਾਣੇਦਰ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਪੁਲਸ ਪਾਰਟੀ ਸਮੇਤ ਗੁਜ਼ਰ ਦੌਰਾਨ ਪਿੱਛੇ ਮੰਨੇਵਾਲਾ ਵਿਖੇ ਨਹਿਰ ਦੇ ਪੁਲ ਕੋਲ ਪੁੱਜੇ ਤਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮੋਟਾ ਵਿਅਕਤੀ ਆਉਂਦਾ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਪੁਲਸ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਇਕ ਲਿਵਾਚਾ ਸੜਕ 'ਤੇ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੁਲਸ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਚੁੱਕ ਕੇ ਚੌਕ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ 5 ਗ੍ਰਾਮ ਰੈਗਿਸਟਰ ਬਰਾਮਦ ਹੋਈ। ਇਸ 'ਤੇ ਪੁਲਸ ਨੇ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਉਰਫ ਰਿਕੂ ਪੁੱਤਰ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਾਸੀ ਨੌੜੇ ਮੰਨੇਵਾਲਾ ਟਾਟਕ ਜਲਾਲਾਬਾਦ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਕੇ ਧਾਰਾ 21 ਐੱਨ ਡੀ ਪੀ ਐੱਸ. ਐਕਟ ਤਹਿਤ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਰਜ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ।

ਭਗੌੜਾ ਗਿ੍ਹਤਾਰ

ਜਲਾਲਾਬਾਦ (ਜੀਤ ਕੁਮਾਰ)-ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਵਾਸ਼ਿਲਕਾ ਦੇ ਪੀ. ਓ. ਸਟਾਫ਼ ਵੱਲੋਂ ਪਿਛਲੇ ਕਰੀਬ 5 ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਭਗੌੜਾ ਚੱਲ ਰਹੇ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਪੀ. ਓ. ਸਟਾਫ਼ ਵਿਚਾਰਜ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਹਰਬੰਸ ਲਾਲ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਬਾਣਾ ਸਿਟੀ ਜਲਾਲਾਬਾਦ ਵਿਖੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਨੰਬਰ 45 ਮਿਤੀ 1-5-2012 ਨੂੰ ਧਾਰਾ 420 ਆਈਪੀਸੀ ਤਹਿਤ ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਗੁਰਗਣ ਸਿੰਘ ਵਾਸੀ ਪਿੰਡ ਠੱਠੇਰ ਕਲਾ ਬਾਣਾ ਘੱਲ ਖੁਦ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਵਿਰੋਧਿਯੁਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਦਰਜ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਨਾਮਕ ਦਿਵਾਕਤੀ ਨੂੰ ਮਾਣਕੰਗ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਮਿਤੀ 06-03-2018 ਨੂੰ ਭਗੌੜਾ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੁਲਸ ਵੱਲੋਂ ਅੱਜ ਫਰੀਕੈਟ ਵਰਗੇ ਇੱਕ ਡਾਪੋਮਾਰੀ ਕਰਕੇ ਕਾਬੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤੇ ਅਗਲੀ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਬਾਣਾ ਸਿਟੀ ਜਲਾਲਾਬਾਦ ਦੀ ਪੁਲਸ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਪੀ. ਓ. ਸਟਾਫ਼ ਦੇ ਵਿਚਾਰਜ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਹਰਬੰਸ ਲਾਲ, ਏ ਐੱਸ ਆਈ. ਰਤਨ ਲਾਲ, ਏ ਐੱਸ ਆਈ. ਵਜ਼ਰ ਸਿੰਘ, ਏ ਐੱਸ ਆਈ. ਰਮੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ, ਐੱਚ ਸੀ. ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਐੱਚ ਸੀ. ਜਨੈਲ ਸਿੰਘ, ਐੱਚ ਸੀ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ, ਸੁਨੀਤਾ ਰਾਣੀ ਮੌਜੂਦ ਸਨ।

‘ਮੇਰਾ ਸ਼ਹਿਰ ਮੇਰਾ ਮਾਣ’ ਮੁਹਿੰਮ ਅਧੀਨ ਸਵੱਛਤਾ ਰੈਲੀ ਕੱਢੀ

ਮਾਛੀਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ (ਜਗਦੀਪ ਰਾਏ, ਬੈਂਕੋ ਬਰਮਾ)-‘ਮੇਰਾ ਸ਼ਹਿਰ ਮੇਰਾ ਮਾਣ’ ਮੁਹਿੰਮ ਅਧੀਨ ਮਾਣਯੋਗ ਵਧੀਕ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਲੁਧਿਆਣੇ ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਤੇ ਵਿਧਾਇਕ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦਿਆਲਪੁਰ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਨਗਰ ਮੰਡਲ ਮਾਛੀਵਾੜਾ ਦੇ ਕਾਰਜ ਸਾਧਕ ਅਫਸਰ ਜ. ਹਰਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਅਤੇ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਬ੍ਰਾਂਚ, ਸਟੇਟਰੀ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਬ੍ਰਿੱਟ ਵੱਲੋਂ ਜੋ ਐੱਸ ਨਗਰ ਵਾਰਡ ਨੰਬਰ 8 ਵਿੱਚ ਸਵੱਛਤਾ ਰੈਲੀ ਕੱਢੀ ਗਈ ਤੇ ਵਾਰਡ ਦੀ ਸਫਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਨਾਲ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗਿੱਲੇ ਤੇ ਸੁੱਕੇ ਕੂੜੇ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ, ਮਲਸਾਟਿਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਗਰੂਕ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਫਾਈ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਗਿੱਲੇ ਤੇ ਸੁੱਕੇ ਕੂੜੇ ਨੂੰ ਅਲੱਗ ਅਲੱਗ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਆਗੂ ਜਗਮੀਤ ਸਿੰਘ ਮੱਕੜ, ਕੁਲਦੇਵ ਕੌਰ ਨੀਲੋਂ, ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਬ੍ਰਾਂਚ ਵੱਲੋਂ ਮੋਸਰ ਸਿੰਘ, ਯਮਰਾਵੀ ਸਿੰਘ, ਜੁਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਮੰਦੀਵੇਂਦਰ ਜਸਵੀਰ ਸਿੰਘ, ਲਾਭ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਲ ਸਿੰਘ ਚਿੱਲੋਂ, ਗਗਨਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਤੇ ਹਰਮਨਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ।

ਕੱਟੇ ਨੀਲੇ ਕਾਰਡ ਮੁੜ ਬਹਾਲ ਨਾ ਕੀਤੇ ਤਾਂ ਵਿੱਚਾਂਗੇ ਤਿੱਖਾ ਸੰਘਰਸ਼ : ਦੁਲੈਂ, ਇਕੋਲਾਹ

ਖੰਨਾ (ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭਾਲਾ, ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੱਠੂ)-ਇਥੇ ਸੁਣ ਕੇ-ਆਰਡੀਨੇਟ ਪੰਜਾਬ ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ ਦੁਲੈਂ ਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਬਲਾਕ ਪਾਰਟੀ ਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਿੰਸਦ ਮੋਢਰ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਇਕੋਲਾਹ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਐੱਸ. ਸੀ. ਵਿੰਗ ਕਮਲ ਖੰਨਾ ਦੇ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਨੇ ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ ਸ਼੍ਰੀ ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਭੋਗਲ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮੱਠ ਪੱਤਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਜਾਰੀ ਇੱਕ ਨੀਲੇ ਕਾਰਡ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬੁਢਾਪਾ ਪੈਨਸ਼ਨਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਵਿੱਤੀ ਸਹਾਇਤਾ ਸਕੀਮਾਂ ਲਈ ਉਮਰ ਦੇ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਦਸਵੀਂ ਦਾ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਜਾਂ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਵੈਸਲੇ ਨੂੰ ਵਾਸਤ ਲਵੋ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ 'ਆਪ' ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਵੈਰੀਕਿੰਸ਼ਨ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਗਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨੀਲੇ ਕਾਰਡ ਕੱਟ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪੁਰਬੰਸ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਕੱਟੇ ਗਏ ਨੀਲੇ ਕਾਰਡ ਮੁੜ ਬਹਾਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਇਹ ਜਾਇਜ਼ ਮੰਗਾਂ ਤੁਰੰਤ ਮੰਨੀਆਂ ਜਾਣ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਐੱਸ ਸੀ. ਸਮਾਜ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ 'ਤੇ ਉਤਰਨ ਤੋਂ ਗੁਰੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਾਬਕਾ ਵਾਇਸ ਚੇਅਰਮੈਨ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਲਲਤਾੜੀ, ਸਾਬਕਾ ਸਰਚੀਵ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਹੋਲ, ਕੈਪਟਨ ਰਛਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਫੈਜ਼ਗੜ੍ਹ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ।

ਬੱਚੇ ਸਮਾਜ ਦਾ ਭਵਿੱਖ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀਆਂ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ : ਸੰਤ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼

ਸਮਾਣਾ (ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਬੱਲ, ਗੁਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੱਲ)-ਸੰਤਗੁਰੂ ਮਾਤਾ ਸੁਦੀਕਸ਼ਾ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਪੁਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਚੱਲ ਰਹੀ ਬਾਲ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਤਹਿਤ ਜ਼ੋਨਲ ਲੈਵਲ ਦਾ ਬਾਲ ਸਮਾਗਮ ਸੰਤ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਸਤਿਸੰਗ ਭਵਨ ਸਮਾਣਾ ਵਿਖੇ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਕਰਦਿਆਂ ਸੰਤ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਕਿ ਬੱਚੇ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਚਪਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਚੰਗੀਆਂ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਚੰਗੇ ਯਠ-ਦੇਲਤਾਂ ਸਭ ਏਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਣੀਆਂ ਹਨ, ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਿਸ਼ਾ ਤੋਂ ਦਸ਼ਾ ਦੇਵੋਂ ਬਚਣ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਫਰਮਾਇਆ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਜਿੱਥੇ ਸੰਸਾਰਕ ਉਪਲਬਧੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨੀਆਂ ਹਨ, ਨਾਲ ਹੀ ਨਾਲ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਬੱਚੇ ਬਚਪਨ 'ਚ ਹੀ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਜੁੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਉੱਚ ਕੋਟੀ ਦੇ ਸੱਤਾਂ ਵਾਲਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਲ ਸਮਾਗਮ 'ਚ ਬਾਲ ਸੰਗਤ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਭਗਤੀ ਭਰੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ, ਕਵਿਤਾਵਾਂ, ਗੀਤ ਸਕਿੱਟਾਂ, ਭੰਗੜਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀਆਂ

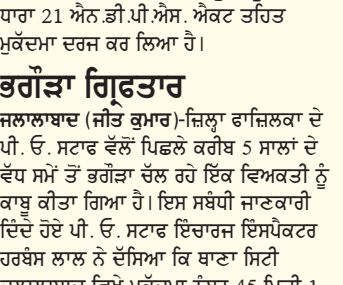
ਕਿਸਾਨ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ 'ਤੇ ਪਿੰਡਾਂ 'ਚ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਫੇਰੇ ਲੱਭੂ ਤੇ ਕੀਤੀ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਵਰਖਾ

ਦੇਹਰਾ (ਹਰਮਿੰਦਰ ਸੇਠ)-ਸੰਯੁਕਤ ਕਿਸਾਨ ਮੋਰਚਾ ਗੈਰ-ਰਾਜਨੀਤਕ ਵੱਲੋਂ 8 ਜੂਨ ਨੂੰ ਪਟਿਆਲੇ ਪਾਰਕਰਮ ਦੇ ਦੌਰ ਤੇ ਚਾਰ ਹੱਥੀ ਮੰਗਾਂ ਲਈ, ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਕਈ ਸੁਣਵਾਈ ਨਾ ਹੋਣ ਤੇ ਸ੍ਰ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਡੱਲੇਵਾਲ 8 ਜੂਨ ਰਾਤ ਨੂੰ ਹੀ ਆਪਣੇ ਪੰਜ ਕਿਸਾਨ ਆਗੂ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਮਰਨ ਵਰਤ 'ਤੇ ਬੈਠ ਗਏ ਸਨ, ਪਰ 13 ਜੂਨ ਦੀ ਸਵੇਰ ਨੂੰ ਪੁਲਸ ਵੱਲੋਂ ਖੱਬੇਗਾਹੀ ਕਰਕੇ ਚਾਰ ਚੁਕਾਇਆ ਗਿਆ ਤੇ ਡੱਲੇਵਾਲ ਸਮੇਤ ਸੱਕੜੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪਟਿਆਲੇ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਤੀਰੇ ਤੋਂ ਨਰਾਜ ਕਿਸਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਨੈਸ਼ਨਲ ਰੋਡ ਜਾਮ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਇਸੇ ਲੜੀ ਤਹਿਤ ਲੁਧਿਆਣੇ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਨੀਲੋਂ ਨੇੜੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ-ਲੁਧਿਆਣਾ ਰੋਡ ਜਾਮ ਕੀਤਾ ਤੇ ਏਥੇ ਵੀ ਪੁਲਸ ਵੱਲੋਂ ਫੇਰੇ ਲੱਭੇ ਗਏ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਗੀ ਦੇ 7 ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਤੇ ਬਾਗੀਆਂ ਨੂੰ ਰਿਹਾਅ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਤੇ 16 ਜੂਨ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਡੱਲੇਵਾਲ ਨਾਲ ਮੀਟਿੰਗ ਕਰਕੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਅਖੀਰ ਮੰਨ ਲਈਆਂ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਲੁਧਿਆਣਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ 4 ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਪਰਚੇ ਰੱਕ ਕਰਕੇ ਰਿਹਾਅ ਕਰਨ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਵੀ ਮੰਨ ਲਈ ਗਈ। ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਜੇਲ੍ਹ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਬਾਹਰ ਸਵੇਰ ਤੋਂ ਹੀ

ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਕਿਸਾਨ ਪਹੁੰਚੇ ਤੇ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਰਿਹਾਅ ਕਰਵਾ ਕੇ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਕਾਰਡ ਵਿੱਚ ਦੇਹਰਾ 'ਤੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਰਾਮਪੁਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਮਰਲਾ ਪਹੁੰਚੇ, ਜਿੱਥੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਲੇ ਦਾ ਸਵਾਰਕਾ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਜੇਲ੍ਹ 'ਚੋਂ ਰਿਹਾਅ ਹੋਏ ਕਿਸਾਨ ਆਗੂ ਸਵਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਘੁਲਾਣ ਤੇ ਸੰਨੂ ਨਾਘਾਰੀ ਨੇ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਮੰਗਾਂ ਸਦਾ ਡੱਲੇਵਾਲ ਦੀ ਸੋਚ 'ਤੇ ਸਦਾ ਪਹਿਰਾ ਦੇਣਗੇ ਤੇ ਕਿਸਾਨੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਤੋਂ ਕਦੇ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਹਟਾਏਗੇ ਸਰਕਾਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਰਜ਼ੀ ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਲਵੇ ਉਹ ਹੱਥੀ ਮੰਗਾਂ ਸਦਾ ਡੱਲੇਵਾਲ ਗਿਣਤੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲਾਮਬੰਦ ਹੋਣ ਲਈ ਵੀ ਕਿਹਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਰਿਹਾਅ ਹੋਏ ਮਲਕੀਤ ਸਿੰਘ ਘੁਲਾਣ, ਬਲਰਾਜ ਸਿੰਘ ਮਾਂਗਟ, ਬਲਰਾਜ ਸਿੰਘ ਮਾਂਗਟ, ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਰਾਣਵਾਂ ਤੇ ਲਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੀਲੋਂ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਪ੍ਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੰਗਾ, ਗੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਨਾਮਧਾਰੀ ਰਮੀ ਬਾਜਵਾ, ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਰਾਮਪੁਰ, ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਹਲਵਾਰਾ, ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਹਲਵਾਰਾ, ਮਨੂੰ ਰਾਜਕੁੰਝ, ਮਿੱਟਾ ਦੇਹਰਾ, ਹੇਮੀ ਗਿੱਲ ਮਾਨ ਚੰਦਨ ਆਦਿ ਕਿਸਾਨ ਆਗੂ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ।

ਪੇਂਡੂ ਧਨਾਵਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਪੱਕੇਸ਼ਾਹੀ ਖਿਲਾਫ ਰੈਲੀ 30 ਨੂੰ

ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਖਿਲਾਫ ਰਵਜ਼ੀ ਬੈਲੀ ਕਰਕੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਵੈਸ਼ਵ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਖਿਲਾਫ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਤਾਰਪੀਡ ਕਰਨ ਲਈ ਐੱਸ ਐੱਚ ਓ ਦਾ ਸਹਾਇਤਾ ਸੁਨਾਮ ਨੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀ ਕਰਦਿਆਂ ਮਜ਼ਦੂਰ ਮੁਕਤੀ ਮੋਰਚਾ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਛਾਸਕੀ ਤੇ ਜੀ ਪੀ ਆਈ ਐੱਮ ਐੱਲ ਲਿਓਰੇਨੋ ਦੇ ਸੁਝਾਈ ਆਗੂ ਹਰਗੋਵਿੰਦ ਭੀਖੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਿੰਡ ਬਿਗੜਵਾਲ ਵਿਖੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਆਪਣੇ ਤਰੀਕੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਪ

ਬੁਢਾਪਾ ਪੈਨਸ਼ਨ ਲਈ ਸਕੂਲ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਰਾਗੀਬਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਨਿਗੂਣੀ ਸਹਾਇਤਾ 'ਤੇ ਵੱਡਾ ਹਮਲਾ : ਸਮਾਜਿਕ

ਮਸ਼ਹੂਰੀ ਉੱਪਰ ਸਰਕਾਰੀ ਖਜ਼ਾਨੇ 'ਚ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਖੂਨ ਪਸੀਨੇ ਦੀ ਕਮਾਈ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਵਾਂਗ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਰੋੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਤਾਜ਼ਾ ਮਿਸਾਲ ਮਾਨਸਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਬੇਮਤਰਬੀ ਕੀਤੀ ਕੋਥਿਨਟ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤਾਂ ਦੇਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੁਢਾਪਾ ਪੈਨਸ਼ਨ ਲਈ ਸਕੂਲ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਰੱਖ ਕੇ ਮਾਨ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੀ ਜ਼ੁੰਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਭੱਜ ਰਹੀ ਹੈ। ਆਗੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਲੱਖ-ਖੱਬੇ ਕਰੋੜ ਲੋਕਾਂ ਵਾਲੇ ਰਾਜਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੇ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਮਾਨ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਵਸਥਾ 'ਤੇ ਕੋਈ ਕੰਟਰੋਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬ੍ਰਿਸਟਾਚਾਰ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦਾ ਰੋਲਾ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਜ਼ਾਲੂਮ ਐੱਸ ਸੀ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਬਣਾ ਕੇ ਨੌਕਰੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਪਿਲਾਵ ਮੂੰਹ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਖੋਲ੍ਹ ਰਿਹਾ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਜ਼ਦੂਰ ਮੁਕਤੀ ਸੰਗਠਨ 'ਤੇ ਮਾਨ ਸਰਕਾਰ ਪਿਲਾਵ ਬੇਸ਼ਮੀਨੇ ਦਲਿਤਾਂ ਤੇ ਕਿਰਤੀਆਂ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਏਕਤਾ ਲਹਿਰ ਖਤੀ ਕਰਕੇ ਅੰਦੋਲਨ ਤੋੜ ਕਰ ਰਿਹਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਨ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਬੁਢਾਪਾ ਤੇ ਵਿਧਵਾ ਪੈਨਸ਼ਨ ਲਈ ਲਾਈਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਾਪਸ ਨਾ ਲਈਆਂ ਤਾਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਮਾਨ ਲਈ ਪਿਲਾਵ ਮੂੰਹ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹੇ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਸ਼ਬਦਬੰਦੀ ਦੀ 15 ਮਿੰਟੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਚੋਣ ਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਮੀਟਿੰਗ ਨੂੰ ਹੱਸ ਸਿੱਖ ਖਾਲਸਾ, ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਪੰਚ, ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੀ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ।

ਕੋਟਕਪੂਰਾ (ਰਫ਼ਾਜ਼ਾ ਭੁੱਲਰ)-ਜੀਵਿਕ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਟਾਵਰ ਦੇ ਛੱਤ 'ਤੇ ਡਿੱਗਣ ਕਾਰਨ ਹੋਏ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਭਰਪਾਈ ਲਈ ਵਿਧਵਾ ਅੱਤਰ ਰਾਜ ਰਾਣੀ ਪਤਨੀ ਸਵ: ਚਰਨ ਦਾਸ ਵਾਸੀ ਪੁਤਾਪ ਨਗਰ ਕੋਟਕਪੂਰਾ ਨੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਡਰੀਦਕੋਟ ਨੂੰ ਲਿਖਤੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਭੇਜ ਕੇ ਇਨਸਾਫ਼ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਸੋਨੀਵ ਸੱਚਦੇਵਾ (ਬੱਬੂ ਚੰਨ) ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਆਂਢੀ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦੀ ਸਾਂਝੀ ਕੰਧ ਉੱਪਰ ਜੀਵਿਕ ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਮੋਬਾਇਲ ਟਾਵਰ ਲਗਾਇਆ, ਟਾਵਰ ਦੇ ਦਬਾਅ ਕਾਰਨ ਸਾਂਝੇ ਮਕਾਨ ਦੀ ਕੰਧ ਢੇਰ ਗਈ, ਵਿਧਵਾ ਵਾਲੇ ਹਿੱਸੇ ਤੋਂ ਕੰਧ ਢੇਰਾੜ ਹੋ ਗਈ, ਗੁਆਂਢੀ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਟਾਵਰ ਦਾ ਕਿਰਾਇਆ ਵਾਲੂ ਰਹੋ ਹੋ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਂਝਾ ਮਕਾਨ ਖਰਾਬ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਗੁਆਂਢੀ ਨੂੰ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਦਿਖਾਇਆ ਤੇ ਅਫ਼ਸੋਸ ਕਹਿਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਉਹ ਮਾਂਕੇ ਲਾਜ਼ਬ ਬਲਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਵਿਧਵਾ ਅੱਤਰ ਰਾਜ ਰਾਣੀ ਮੁਤਾਬਕ ਉਸਦੇ ਪਤੀ ਦੀ ਮੌਤ 2005 ਵਿੱਚ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਉਹ

ਜੀਵਿਕ ਟਾਵਰ ਦੀ ਬਦਲਤ ਗੁਆਂਢੀ ਦਾ ਮਕਾਨ ਬਣਿਆ ਖੰਡਰ

ਆਪਣੇ ਬੇਟੇ, ਨੂੰ, ਪੁੱਤਰ-ਪੋਤੀ ਨਾਲ ਇਸ ਮਕਾਨ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਰਹੀ ਹੈ, ਮਕਾਨ ਦਾ ਲੋਹਰ ਖਸਤਾ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਤੇ ਕਿਸੇ ਜਾਨੀ ਨੁਕਸਾਨ ਨੂੰ ਡਰਾਇਆ ਉਹ ਕਿਰਾਏ ਦੇ ਮਕਾਨ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਰਹੀ ਹੈ, ਨਾ ਤਾਂ ਉਸ ਕੋਲ ਮਕਾਨ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਸੰਵਾਰਨ ਦੀ ਹੋਸ਼ੀਅਤ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਹ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਕਿਰਾਇਆ ਭਰਨ ਦੀ ਹਿਮਤ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੇ ਗੁਆਂਢੀ ਖਿਲਾਫ਼ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਤੇ ਮਕਾਨ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਭਰਪਾਈ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਵਿੱਚ ਉਸਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਾਉਣ ਉਪਰੰਤ ਬਣਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦੀ ਜਾਵੇਗੀ।

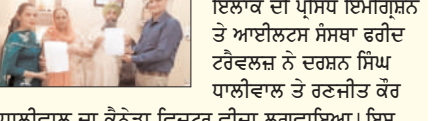
ਡੂੰਘੀ ਬੋਲੀ ਦੇ ਵਿਰੋਧ 'ਚ ਕੀਤੀ ਰੋਸ ਰੈਲੀ

ਨਜ਼ਦੀਕ ਪੈਂਦੇ ਪਿੰਡ ਗੋਬਿੰਦਪੁਰਾ ਪਾਪੜਾ ਵਿੱਚ ਤੀਜੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਪੰਚਾਇਤੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਡੂੰਘੀ ਬੋਲੀ ਦੇ ਵਿਰੋਧ 'ਚ ਪੰਜਾਬ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰ ਯੂਨੀਅਨ ਦੀ ਅਗਵਾਈ 'ਚ ਰੋਸ ਰੈਲੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੀ ਪਿੱਛ ਇਕਾਈ ਦਾ ਗਠਨ ਕਰਕੇ ਲੜਾਈ ਲੜਨ ਦਾ ਅਹਿਦ ਲਿਆ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਇਕਾਈ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਿਰਭੈ ਸਿੰਘ ਪੁੰਮੀ, ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪਰਮਜੀਤ ਕੌਰ, ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਜਨਲ ਸਕੱਤਰ, ਚਰਨਜੀਤ ਕੌਰ ਮੀਤ ਸਕੱਤਰ, ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਖਜ਼ਾਨਚੀ ਅਤੇ ਮਲਕੀਤ ਕੌਰ ਨੂੰ ਮੀਤ ਖਜ਼ਾਨਚੀ ਚੁਣਿਆ, ਬਾਕੀ ਦੇ 29 ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰ ਚੁਣੇ ਗਏ। ਇਸ ਪਿੱਛ 'ਚ ਸਰਪੰਚ ਐੱਸ ਸੀ ਭਾਈਚਾਰੇ 'ਚ ਹੋ ਜੋ ਲਗਾਤਾਰ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਪੂਰੀ ਕਰਵਾ ਕੇ ਘੱਟ ਰੇਟ 'ਤੇ ਠੇਕੇ 'ਤੇ ਦੇਣ ਦਾ ਲਾਗੂ ਲਾਉਣਾ ਰਿਹਾ ਪ੍ਰਤ 15 ਜੂਨ ਨੂੰ ਪੁਲਸ ਦੇ ਦਬਾਅ ਰਾਹੀਂ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਬਾਹਰਲੇ ਵਿਧਵਾ ਚੌਂਦੇ ਦੇ ਨਾਂਅ 'ਤੇ ਬੋਲੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਸੂਬਾ ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਮੁਨਕ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਜ਼ਦੂਰ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਏਕਤਾ ਬਿਨਾਂ ਇਸ ਤਬਕੇ ਦੀ ਕਿਸੇ ਸੰਸਥਿਆ ਦਾ ਹੱਲ ਕਰਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਮੁਸ਼ਕਲ ਕੰਮ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਆਮ ਆਦਮੀ ਦੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਸਰਕਾਰ ਖਾਸ ਆਮੀਦੀ ਦਾ ਪੱਖ ਪੂਰਦੀ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਕਿਉਂ ਦਿੱਤੀ ਪਿੱਛ ਗੋਬਿੰਦਪੁਰਾ ਪਾਪੜਾ ਵਿੱਚ ਦਿਨ ਦਿਹਾੜੇ ਦਲਿਤ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀ 13.1/2 ਏਕੜ ਵਿਧਵਾ ਚੌਂਦੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਬੋਲੀ ਸਮੇਂ ਪੁਲਸ ਅਤੇ ਪੰਚਾਇਤ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ

ਕਾਰਤਾਰ

ਫ਼ਰੀਦ ਟਰੈਵਲਜ਼ ਨੇ ਕੈਨੇਡਾ ਦਾ ਲਵਾਇਆ ਵਿਜ਼ਟ ਵੀਜ਼ਾ

ਜਗਰਾਏ (ਅਮਿਤ ਖੋਖਰ)- ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਤੇ ਆਈਲਾਟਸ ਸੰਸਥਾ ਫ਼ਰੀਦ ਟਰੈਵਲਜ਼ ਨੇ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ ਤੇ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਧਾਲੀਵਾਲ ਦਾ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਜ਼ਟ ਵੀਜ਼ਾ ਲਗਵਾਇਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਐੱਮ ਡੀ ਅਮਿਤ ਸੱਚਦੇਵਾ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸੰਸਥਾ ਵੱਲੋਂ ਜਿੱਥੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਆਈਲਾਟਸ 'ਚ ਚੰਗੇ ਬੰਡ ਦਿਵਾਉਣ 'ਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਹੀ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ 'ਚ ਵੀਜ਼ੇ ਲਈ ਲਗਵਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਰੇਲ ਗੱਡੀ ਦੀ ਲਪੇਟ 'ਚ ਆਉਣ ਨਾਲ ਮੌਤ

ਜਗਰਾਏ (ਅਮਿਤ ਖੋਖਰ)- ਰੇਲ ਗੱਡੀ ਦੀ ਲਪੇਟ 'ਚ ਆਉਣ ਨਾਲ ਇੱਕ ਅਣਪਛਾਤੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਸੂਚਨਾ ਮਿਲਣ 'ਤੇ ਮੌਕੇ ਉੱਪਰ ਪੁੱਜੇ ਦੇ ਐੱਸ ਆਈ ਪੁਲਾੜ ਸਿੰਘ ਮੋਹੀ ਰੇਲਵੇ ਪੁਲਸ ਜਗਰਾਏ ਨੇ ਲਾਸ਼ ਪੁੱਛਣ ਤੇ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਲਈ ਇਲਾਕਾ ਹਸਪਤਾਲ ਜਗਰਾਏ ਦੀ ਮੋਰਚੀ 'ਚ ਰਖਵਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪੁਲਾੜ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੂਚਨਾ ਮਿਲੀ ਲੀ ਲੁਧਿਆਣਾ ਤੋਂ ਬੰਦੋਬਾਲ ਨੇੜੇ ਰੇਲਵੇ ਲਾਈਨ 'ਤੇ ਇੱਕ ਨੌਜਵਾਨ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਪਈ ਹੈ, ਜੋ ਰੇਲ ਗੱਡੀ ਦੀ ਲਪੇਟ 'ਚ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਣਪਛਾਤੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਉਮਰ 20 ਤੋਂ 25 ਸਾਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਕਮੀਜ਼ ਹੱਥੀ ਤੇ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦੀ ਪੈਂਟ ਪਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਮਿਤਕ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲੈਣ 'ਤੇ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਕੋਈ ਪਛਾਣ ਪੱਤਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ।

ਭੇਦ ਕਿੱਲੇ ਅਠੀਮ ਸਮੇਤ ਮੁਲਜ਼ਮ ਗਿ੍ਰਫ਼ਤਾਰ

ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਕਤਸਰ ਸਾਹਿਬ (ਸ਼ਮਿੰਦਰਪਾਲ, ਪੁਜਾ)-ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਕਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਪੁਲਸ ਵੱਲੋਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਪਿਲਾਵ ਵਿੱਚੀ ਮੁਹਿਮ ਤਹਿਤ ਬਾਣਾ ਕਬਾਇਲ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਰਜ ਕਰ ਇੱਕ ਮੁਲਜ਼ਮ ਨੂੰ ਗਿ੍ਰਫ਼ਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਪਾਸੋਂ 01 ਕਿੱਲੇ 500 ਗ੍ਰਾਮ ਅਠੀਮ ਬ੍ਰਾਮਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਪੁਲਸ ਪਾਰਟੀ ਬਾਣੇ ਗਸਤ ਵਾ ਚੇਕਿੰਗ ਸ਼ੇਰੀ ਪੁਰਾ ਤੋਂ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪਿੱਛ ਸਰਾਵਾਂ ਬੰਦਲਾ ਤੋਂ ਅਸਪਾਲਾ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਇੱਕ ਮੋਨਾ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਬਿਨਾਅ 'ਤੇ ਰੋਕ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਗੋਬਿੰਦ ਖੋਖਰੀ ਬਿਲਕੋਲੀ ਪੁੱਤਰ ਕਾਲੂ ਗਾਮ ਵਾਸੀ ਯੋਪੁਰ (ਰਾਜਸਥਾਨ) ਦੱਸਿਆ। ਪੁਲਸ ਵੱਲੋਂ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲੈਣ 01 ਕਿੱਲੇ 500 ਗ੍ਰਾਮ ਅਠੀਮ ਬ੍ਰਾਮਦ ਹੋਈ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਪੁਲਸ ਵੱਲੋਂ ਬਾਣਾ ਕਬਾਇਲ ਵਿੱਚ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰ ਅਗਲੀ ਤਬਤੀਜ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

ਗੁਰਮ 'ਚ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੀ ਮੌਤ ਤੇ ਝੋਟੀ ਚੋਰੀ

ਮਿਹਲ ਕਲਾਂ (ਬਲਵਿੰਦਰ ਵਜੀਦਕੋ)-ਨੌਜਵਾਨ ਪਿੰਡ ਗੁਰਮ (ਬਠਨਾਲਾ) ਵਿਖੇ ਬੀਤੀ ਰਾਤ ਅਣਪਛਾਤੇ ਚੋਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੀ ਇੱਕ ਮੌਤ ਤੇ ਝੋਟੀ ਚੋਰੀ ਕਰਕੇ ਲੈ ਜਾਣ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦਿਆਂ ਸਾਬਕਾ ਸਰਪੰਚ ਸਮਾਜਿਕੀ ਰਾਜਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗੁਰਮ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇੱਕ ਮਜ਼ਦੂਰ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਾਬਕਾ ਪੰਚ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵਾਸੀ ਗੁਰਮ ਦੇ ਘਰ ਸਾਹਮਣੇ ਉਸ ਦੀ ਝੋਟੀ ਇੱਕ ਮੌਤ ਤੇ ਝੋਟੀ ਚੋਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦਾ ਭਾਗੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਬਾਣਾ ਨੂੰ ਲਿਖਾਵੇ ਵਿਖੇ ਸੂਚਨਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਐੱਸ ਆਈ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੰਪਰਕ ਕਰਨ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੇ ਬਿਨਾਅ 'ਤੇ ਅਣਪਛਾਤੇ ਚੋਰਾਂ ਪਿਲਾਵ ਪਰਚਾ ਦਰਜ ਕਰਕੇ ਅਗਲੀ ਤਬਤੀਜ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਰੇਲਵੇ ਲਾਈਨ ਕੋਲੋਂ ਅਣਪਛਾਤੀ ਲਾਸ਼ ਮਿਲੀ

ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ (ਅੰਬਕ ਸ਼ਰਮਾ)-ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਵੱਲੋਂ ਟਰੇਨਿੰਗ ਆਪੀਨ ਆਉਂਦੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਕਾਸੂ ਬੋਗੂ ਤੋਂ ਗੋਲੇਵਾਲਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਵਿਚਕਾਰ ਆਉਂਦੀ ਰੇਲਵੇ ਲਾਈਨ ਨਜ਼ਦੀਕ ਇੱਕ ਅਣਪਛਾਤੇ ਨੌਜਵਾਨ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਜੀ ਆਰ ਪੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਖਬਰ ਹੈ। ਜੀ ਆਰ ਪੀ ਦੇ ਸਹਾਇਕ ਬਾਣੇਦਾਰ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸੂਚਨਾ ਮਿਲਣ 'ਤੇ ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਮਿਤਕ ਸਬੰਧੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਆਸ-ਪਾਸ ਤੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮਿਤਕ ਨੌਜਵਾਨ ਦੀ ਉਮਰ ਕਰੀਬ 24-25 ਸਾਲ ਤੇ ਕੱਚ ਕਰੀਬ 5 ਚੱਟ 6 ਇੰਚ ਲੰਬਾਈ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮਿਤਕ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਗੋਲ, ਰੋਗ ਕਰਕੇ ਵਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਬਾਵਾ ਰੋਗ ਦੀ ਟੀ-ਸ਼ਰਟ ਤੇ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦਾ ਲੋਅਰ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਤ-ਫ਼ਤੀਲੀ ਅਫ਼ਸਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮਿਤਕ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਸ਼ਰਤਤਾ ਖੋਲ੍ਹੀ ਸਿਵਲ ਹਸਪਤਾਲ ਦੇ ਮੁਰਦਾ ਘਰ ਵਿੱਚ 72 ਘੰਟੇ ਲਈ ਰਖਵਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਬਾਲ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਰੋਕਣ ਲਈ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਟਾਸਕ ਫੋਰਸ ਵੱਲੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ ਛਾਪੇਮਾਰੀ

ਅਤੇ 15 ਜੂਨ ਨੂੰ ਲੋਹਾਰਾ ਵਿਖੇ ਬਾਲ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਤੇ ਬਾਲ ਭਿਖਿਆ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ 'ਤੇ ਇਲਾਵਾ ਛਾਪੇਮਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤਾਂ ਜੂ ਬਾਲ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਤੇ ਬਾਲ ਭਿਖਿਆ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮਾਰਕੀਟ ਐਂਸੀਐਂਸ਼ਨ ਅਤੇ ਫੰਕਰ ਬਾਬਾ ਦਾਮੁਸ਼ਰਾ ਦੀ ਮੈਨਜ਼ਮੈਂਟ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਨਾਲ ਮੀਟਿੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਲ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਤੇ ਬਾਲ ਭਿਖਿਆ ਰਾਹੀਂ ਟਾਸਕ ਫੋਰਸ ਨੇ ਵਾਲੀ ਸਥਾਨਾਂ ਤੇ ਜੁਗਮਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣੂ ਕਰਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਗੁਲਸ਼ਹਾਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਬਾਲ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਤੇ ਬਾਲ ਭਿਖਿਆ ਰੋਕਣ ਲਈ ਬਾਲ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਰੋਕੂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਟਾਸਕ ਫੋਰਸ ਵੱਲੋਂ ਛਾਪੇਮਾਰੀਆਂ 'ਤੇ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ 'ਤੇ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਬਾਲ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਫ਼ਸਰ ਪਰਮਜੀਤ ਕੌਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਬਾਲ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਅਤੇ ਬਾਲ ਭਿਖਿਆ ਵਿਰੁੱਧ ਇਹ ਜਾਰੀ ਇਹ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ 30 ਜੂਨ ਤੱਕ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣਗੀਆਂ। ਇਸ ਮੁਹਿੰਮ ਦੀ ਲਗਾਤਾਰਤਾ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਟਾਸਕ ਫੋਰਸ ਵੱਲੋਂ 14 ਜੂਨ ਨੂੰ ਮੋਗਾ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਥਾਨਾਂ

ਲਾਡੀ ਢੋਸ ਦਾ ਧਰਮਕੋਟ ਪਹੁੰਚਣ 'ਤੇ ਸਵਾਗਤ

ਸ਼ੋਰਾ (ਨਰਿੰਦਰ ਅਨੰਦ)- ਸਿਵਲ ਸਰਜਨ ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਐਪੀਡੀਮੀਓਲੋਜਿਸਟ ਡਾ. ਸੁਵਰਾਜ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸੀਨੀਅਰ ਮੈਡੀਕਲ ਅਫ਼ਸਰ ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਯੋਗ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਮਲੇਰੀਆ ਤੇ ਬਚਾਅ ਸਬੰਧੀ ਮਹੀਨਾ ਜੂਨ ਦੌਰਾਨ ਲਗਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਕੈਂਪਾਂ ਦੀ ਲਡੀ ਤਹਿਤ ਪਿੰਡ ਸਾਹਵਾਲਾ ਵਿੱਚ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਕੈਂਪ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰੀ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਡਾ. ਅਮਰਿੰਦਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੱਛਾਂ ਦੇ ਕੱਟਣ ਨਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮਿਸ਼ਰੀਆਂ ਮਲੇਰੀਆ, ਡੈਂਗੂ, ਬਕਰੀਕੁਨੀਆਂ ਦੀ ਕਰਬਾਮ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਖਰੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿਹਤ ਕਰਮੀਆਂ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਪਿੰਡ/ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਘਰ ਘਰ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸਰੋਤ ਚੈਕ ਕਰਨ ਤੇ ਮਲੇਰੀਆ/ਡੈਂਗੂ ਦੇ ਖਤਮ ਕੀਤੇ ਰਲ-ਰਿਲ ਕੇ ਲਾਡੀ ਢੋਸ ਬਾਝਬ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਹਲਕਾ ਧਰਮਕੋਟ ਦਾ ਕੱਚ ਪੰਜਾਬ ਭਰ 'ਚ ਉੱਚਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ/ਯੂ ਟੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਤੇ ਪੈਨਸ਼ਨਰਜ਼ ਸਾਂਝਾ ਫ਼ਰੰਟ ਨੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਨਾਂਅ ਵਿਧਾਇਕ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਰੋਸ ਪੱਤਰ

ਜੇ ਸਰਕਾਰ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਤੇ ਪੈਨਸ਼ਨਰਜ਼ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਮੰਨੇ ਤਾਂ ਧਰਨੀਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ : ਆਗੂ

ਪੰਜਾਬ ਯੂ ਟੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਤੇ ਪੈਨਸ਼ਨਰਜ਼ ਸਾਂਝਾ ਫ਼ਰੰਟ ਵੱਲੋਂ 17 ਤੇ 18 ਜੂਨ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀਆਂ ਤੇ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਨੂੰ ਰੋਸ ਪੱਤਰ ਦੇਣ ਦੇ ਉਲੀਕੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤਹਿਤ ਪੰਜਾਬ ਸੁਭਾਰਡੀਨੈਟ ਸਰਵਿਸਜ਼ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ 1406/22 ਬੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੇ ਪੈਨਸ਼ਨਰਜ਼ ਐਂਸੀਐਂਸ਼ਨ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਅਤੇ ਵਕਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਭਰਵੇਂ ਵਿਕੇਂਟ ਦੌਰਾਨ ਹਲਕਾ ਵਿਧਾਇਕ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਰਣਬੀਰ ਸਿੰਘ ਭੁੱਲਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਸਬੰਧੀ ਰੋਸ ਡਰਿਆ ਮੰਗਾਂ ਪੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਆਗੂ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸਿੰਘੂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪਸਸਫ਼ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਜਰਨਲ ਸਕੱਤਰ ਜਗਦੀਪ ਸਿੰਘ ਮਾਂਗਟ, ਸੀਨੀਅਰ ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਾਜੀਵ ਰਾਝਾ ਪਸਸਫ਼, ਸੀਨੀਯੂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭੁੱਟ, ਜੀਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕੱਛਿਆਲ, ਪੈਨਸ਼ਨਰਜ਼ ਐਂਸੀਐਂਸ਼ਨ ਪ੍ਰਧਾਨ ਖਜ਼ਾਨ ਸਿੰਘ, ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੋਢੀ, ਸੁਰਿੰਦਰ ਗੁਮਾਰ ਜੋਸ਼ਨ, ਓਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਗੋਪੀਵਾਲਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੰਗਲਾਤ ਵਰਕਰਜ਼

ਕੰਬਾਈਨ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇਗੀ ਭਾਰੀ ਰਾਹਤ : ਅਵਤਾਰ ਨੰਨੜੇ

ਨਾਭਾ (ਵਰਿੰਦਰ ਵਰਮਾ) ਦਾ ਕੰਬਾਈਨ ਐਂਡ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਇੰਪਾਈਮੈਂਟ ਤੇ ਮੈਨੂੰਕੋਰਜ਼ ਵੈਲਏਅਰ ਐਂਸੀਐਂਸ਼ਨ ਦਾ ਇੱਕ ਵਫ਼ਦ ਮੰਗਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਨੰਨੜੇ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਇੱਕ ਵਫ਼ਦ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੀਤ ਐੱਮ ਡੀ ਐੱਸ ਕੰਬਾਈਨ ਨਾਭਾ, ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਐੱਮ ਡੀ ਮੁਕਤਸਰ ਕੰਬਾਈਨ ਜੁਮਾਇੰਟ ਸੈਕਟਰੀ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਐਂਡ ਫਾਰਮ ਵੈਲਏਅਰ ਇੰਚਾਰਜ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਐਂਡ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਐੱਸ ਰੁਕਮੀਨੀ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ੀ ਭਵਨ ਸੈਕਟਰੀਏਟ ਨਿਉ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਮਿਲਿਆ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਨੰਨੜੇ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੰਬਾਈਨ ਇੰਦਸਟਰੀ ਦੇ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਇੰਪਾਈਮੈਂਟ ਨੂੰ ਆ ਗੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਧਾਇਕ ਨਾਲ ਜਾਣੂ ਕਰਾਉਣਿਆਂ ਡਿੱਟੀਆਂ-ਮੰਟੀਆਂ ਸਮੇਤ ਮੈਨ ਚਾਰ ਮੰਗਾਂ ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਐੱਕਟ 89 ਤਹਿਤ ਸੀ ਐੱਮ ਬੀ ਆਰ ਦੀ ਡੀਸ

ਸਾਹਵਾਲਾ 'ਚ ਮਲੇਰੀਆ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਕੈਂਪ ਲਗਾਇਆ

ਸ਼ੋਰਾ (ਨਰਿੰਦਰ ਅਨੰਦ)- ਸਿਵਲ ਸਰਜਨ ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਐਪੀਡੀਮੀਓਲੋਜਿਸਟ ਡਾ. ਸੁਵਰਾਜ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸੀਨੀਅਰ ਮੈਡੀਕਲ ਅਫ਼ਸਰ ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਯੋਗ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਮਲੇਰੀਆ ਤੇ ਬਚਾਅ ਸਬੰਧੀ ਮਹੀਨਾ ਜੂਨ ਦੌਰਾਨ ਲਗਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਕੈਂਪਾਂ ਦੀ ਲਡੀ ਤਹਿਤ ਪਿੰਡ ਸਾਹਵਾਲਾ ਵਿੱਚ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਕੈਂਪ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰੀ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਡਾ. ਅਮਰਿੰਦਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੱਛਾਂ ਦੇ ਕੱਟਣ ਨਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮਿਸ਼ਰੀਆਂ ਮਲੇਰੀਆ, ਡੈਂਗੂ, ਬਕਰੀਕੁਨੀਆਂ ਦੀ ਕਰਬਾਮ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਖਰੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿਹਤ ਕਰਮੀਆਂ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਪਿੰਡ/ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਘਰ ਘਰ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸਰੋਤ ਚੈਕ ਕਰਨ ਤੇ ਮਲੇਰੀਆ/ਡੈਂਗੂ ਦੇ ਖਤਮ ਕੀਤੇ ਰਲ-ਰਿਲ ਕੇ ਲਾਡੀ ਢੋਸ ਬਾਝਬ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਹਲਕਾ ਧਰਮਕੋਟ ਦਾ ਕੱਚ ਪੰਜਾਬ ਭਰ 'ਚ ਉੱਚਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਉਪ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣਨ 'ਤੇ ਵਿਧਾਇਕ 'ਕਾਕਾ ਬਰਾੜ' ਦਾ ਸਵਾਗਤ

ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਕਤਸਰ ਸਾਹਿਬ (ਸ਼ਮਿੰਦਰਪਾਲ, ਪੁਜਾ)-ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਉਪ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪੰਜਾਬ ਬਣਣ 'ਤੇ ਵਿਧਾਇਕ ਜਗਦੀਪ ਸਿੰਘ 'ਕਾਕਾ ਬਰਾੜ' ਦਾ ਦਾਣਾ ਮੰਗੀ ਵਿਖੇ ਪਹੁੰਚਣ 'ਤੇ ਪੈਸਟੀਰੀਏਜ਼ ਐਂਡ ਫਰਟੀਲਾਈਜ਼ਰ ਯੂਨੀਅਨ, ਕੱਚਾ ਆੜ੍ਹਤੀਆ ਐਂਸੀਐਂਸ਼ਨ ਤੇ ਗੱਲਾਂ ਮਜ਼ਦੂਰ ਯੂਨੀਅਨ ਵੱਲੋਂ ਭਰਵਾਂ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਸਮੂਹ ਐਂਸੀਐਂਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਵਰਖਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤੇ ਲੱਭੂ ਵੰਡੇ ਗਏ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਪੈਸਟੀਰੀਏਜ਼ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਜੀਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਾਜੂ ਪੁਣੀਆ, ਮੁਖ਼ਬ ਗਰਗ ਵਾਈਸ ਪ੍ਰਧਾਨ, ਹੀਰਾ ਲਾਲ, ਗੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ, ਸੋਨੀ ਚਰਨ, ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਬਰਾੜ, ਜੀਤਿੰਦਰ ਮਹੰਤ, ਹੀਰੀ ਲੂਣਾ, ਗੋਮਤ ਬਾਂਸਲ, ਰਾਕੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ, ਨਿਰੰਜਨ ਗਰਗ, ਸੋਨੀਵ ਗਰਗ, ਕੱਚਾ ਆੜ੍ਹਤੀਆ ਐਂਸੀਐਂਸ਼ਨ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮਨਜੀਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕਾਕਾ ਉਤਰਾਂਗ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਮੇਘ ਰਾਜ, ਵਾਲੋਲੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਾਜੀਵ ਕੁਮਾਰ ਕਾਕਾ ਰਾਠੀ, ਸੁਮਿਤ ਗਰਗ, ਬਲਦੇਵ ਰਾਜ, ਪੰਪ ਯਾਦਵ, ਸ਼ੇਖਰ ਕਲਨਾ, ਨਵਦੀਪ ਸਿੰਘ ਬਿੱਲੂ, ਵਿਜੈ ਕੁਮਾਰ, ਵਿਪਨ ਕੁਮਾਰ, ਜਗਨ ਨੰਗਰਧ ਤੇ ਗੱਲਾਂ ਮਜ਼ਦੂਰ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੰਨੂੰ ਕਾਵਲੀ, ਟਿੱਕੂ, ਸੁਭਾਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਆਦਿ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਵਿਧਾਇਕ ਜਗਦੀਪ ਸਿੰਘ ਕਾਕਾ ਬਰਾੜ ਨੂੰ ਸੂਬੇ ਦੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਮਿਲੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੱਚ ਹੋਰ ਉੱਚਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਡੇਰਾ ਠਾਕੁਰ ਦੁਆਰਾ ਕੁਰੜ ਦਾ ਮਹੰਤ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਦਾਸ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਸੇਵਾਦਾਰ ਥਾਪਿਆ

ਮਿਹਲ ਕਲਾਂ (ਬਲਵਿੰਦਰ ਵਜੀਦਕੋ, ਪ੍ਰਦੀਪ ਲੋਹਗਰਾ)-ਡੇਰਾ ਠਾਕੁਰ ਦੁਆਰਾ ਪਿੰਡ ਕੁਰੜ ਵਿਖੇ ਗੁਮ ਪੰਚਾਇਤ ਤੇ ਸਮੂਹ ਨਗਰ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਧਾਰਮਿਕ ਸਮਾਗਮ ਸਮੇਂ ਖਟ ਦਰਸ਼ਨ ਸਾਧੂ ਸਮਾਜ ਵੱਲੋਂ ਮਹੰਤ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਦਾਸ ਨੂੰ ਪਗਡੀ ਦੀ ਹਸਮ ਅਦਾ ਕਰਕੇ ਸ਼ੋਰੇ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸੇਵਾਦਾਰ ਵਜੋਂ ਸੇਵਾ ਸੌਂਪੀ ਗਈ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਮਹੰਤ ਸੱਚ ਦਾਸ ਨੰਦ ਗੁਰਮ, ਮਹੰਤ ਗੋਪਾਲ ਦਾਸ ਰਘਨ, ਮਹੰਤ ਤੇਜ ਰਾਜ ਫਰਵਾਰੀ, ਬਾਬਾ ਭਗਵਾਨ ਦਾਸ, ਮਹੰਤ ਰਾਮਦਾਸ ਜੋਗਲਾ, ਮਹੰਤ ਕਾਰਨ ਦਾਸ ਜੁਗਮ, ਮਹੰਤ ਬਿਕਰਮਜੀਤ ਰੋਣੀ, ਮਹੰਤ ਪ੍ਰਦੀਪ ਦਾਸ ਅਮਰਗੜ ਨੇ ਮੁੱਖ ਸੇਵਾਦਾਰ ਮਹੰਤ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਦਾਸ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹੰਤ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਦਾਸ ਡੇਰੇ ਦੀ ਮਾਣ ਮਹਿਮਾਦਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣਗੇ। ਖਟ ਦਰਸ਼ਨ ਸਾਧੂ ਸਮਾਜ ਵੱਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਮੁੱਖ

ਕਾਕਾ ਬਰਾੜ ਨੇ ਕਰਵਾਇਆ ਭਾਈ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਮਾਰਗ ਦਾ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ

ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਕਤਸਰ ਸਾਹਿਬ (ਸ਼ਮਿੰਦਰਪਾਲ, ਪੁਜਾ)- ਸਥਾਨਕ ਬਹਿੱਤਾ ਡੇਰ ਤੋਂ ਮਲੋਟ ਰੋਡ ਨੂੰ ਮਿਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਭਾਈ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਮਾਰਗ ਦਾ ਕੰਮ ਸੂਬਾ ਉੱਪ ਪ੍ਰਧਾਨ ਤੇ ਵਿਧਾਇਕ ਜਗਦੀਪ ਸਿੰਘ ਕਾਕਾ ਬਰਾੜ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਸਮੂਹ ਦੁਕਾਨਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਰਾਹਤ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਈ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਬੋਲਦਿਆਂ ਵਿਧਾਇਕ ਕਾਕਾ ਬਰਾੜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਇਸ ਸੜਕ ਦੇ ਟੋਟੇ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖਸਤਾ ਬਣੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸਮੂਹ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਸਨ। ਦੁਕਾਨਦਾਰਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਸੜਕ ਦੀ ਖਸਤਾ ਹਾਲਤ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਪੁਸ਼ਾਨੀ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਵਿਧਾਇਕ ਕਾਕਾ ਬਰਾੜ ਨੇ ਜਲਦ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਦੁਆਇਆ ਸੀ। ਦੁਕਾਨਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਭਰੋਸੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਧਾਇਕ ਜਗਦੀਪ ਸਿੰਘ

ਕਾਕਾ ਬਰਾੜ ਨੇ ਕਰਵਾਇਆ ਭਾਈ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਮਾਰਗ ਦਾ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ

ਕਾਰਜ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਵਾਇਆ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਵਿਧਾਇਕ ਕਾਕਾ ਬਰਾੜ ਨੇ ਠੇਕੇਦਾਰ ਤੇ ਸੰਬੰਧਤ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ '

ਨਵਾਂ ਜ਼ਮਾਨਾ, ਜਲੰਧਰ

ਕੁਝ ਆਪ ਹੀ ਬਦਲੇ ਹੋਏ ਜਾਂ ਐਸਾ ਜ਼ਮਾਨਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਿਉਂ ਜਾਪਦੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿ ਹਰ ਆਪਣਾ ਬਿਗਨਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਕਾਹਦੀ ਭਲਾ ਹੋ ਜਿੰਦਗੀ, ਸਾਥੀ ਹੀ ਸਾਰੇ ਖੁਸ਼ਕ ਨੇ, ਪੜ੍ਹਨਾ ਤੇ ਲਿਖਣਾ ਜੀਤ ਦਾ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਬਹਾਨਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਸੈਆਂ ਹੀ ਸੈਕਟ ਹੋਣ ਉਸ ਦੇ ਪੈਰ ਨਾ ਥਿਕਦਾ ਕਦੀ, ਅਰਜਨ ਦੇ ਵਾਂਗੂੰ ਔਖ ਹੀ ਜਿਸ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਨੇਤਾ ਨਾ ਬਣਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ, ਸੁਣਦਾ ਸੀ ਸਭ ਦੇ ਦੁੱਖ ਉਹ, ਹੁਣ ਲੋਕ ਪੀੜਾਂ ਤੋਂ ਭਲਾ, ਕਿਉਂ ਬੋਧਿਆਨਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਮੁੜ-ਮੁੜ ਕੇ ਅੰਨ੍ਹੇ ਵੱਡਦੇ ਨੇ ਆਪਣਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋਵੜੀ, ਜਨਤਾ ਨੇ ਜਦ ਕੁਝ ਮੰਗਿਆ, ਖਾਲੀ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਹੋਇਆ ਅਜਿਹਾ ਕੀ ਭਲਾ ਕੁਰਸੀ ਜਦੋਂ ਦੀ ਹੋ ਮਿਲੀ, ਹੋਕਾਰ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦਾ ਸੁਭਾਅ, ਹੁਣ ਜ਼ਾਲਮਾਨਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਉਹ ਉੱਚ ਪਦ 'ਤੇ ਸ਼ੋਭਦਾ, ਲਿਖਦਾ ਤੇ ਗਾਉਂਦਾ ਗੀਤ ਸੀ, ਅੰਦਾਜ਼ ਹੁਣ ਗੱਲ ਕਹਿਣਾ ਦਾ ਵੀ ਸ਼ਾਇਰਾਨਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਜੋ ਜੁਝਦਾ ਸੀ ਨਾਲ ਜ਼ਾਲਮ ਕਿਰਤ-ਹੱਕਾਂ ਵਾਸਤੇ, ਹਰ ਸ਼ਖ਼ਸ ਹੀ ਦਿਲ ਤੋਂ ਸਦਾ, ਉਸ ਦਾ ਦਿਵਾਨਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਕਰੇ ਜੋ ਸਿਫਤ ਹੀ, ਪਰ ਵਾਰ ਕਰਦੇ ਪਿੱਠ 'ਤੇ, ਕੈਸਾ 'ਰੁਪਾਲ' ਇਹ ਯਾਰ ਮੇਰੇ ਦਾ ਯਰਾਨਾ ਹੋ ਗਿਆ।

(2)
ਫੁੱਲ ਜੋ ਹਿਰਦੇ ਦਾ ਖਿੜਿਆ ਦੇਖਣਾ। ਆਪਣਾ ਹਰ ਕਰਮ ਆਪੋ ਤੋਲਣਾ।

ਪੱਲੜਾ ਭਾਰੀ ਜ਼ੁਲਮ ਦਾ ਦੇਖ ਕੇ, ਛੱਡ ਨਾ ਬੈਠੀ ਜ਼ਰਾ ਵੀ ਜੁਝਣਾ।

ਰੱਖ ਇਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਡੰਡਾ ਰੱਖ ਵਿਚ, ਮੁੱਖ ਤੋਂ ਐਪਰ ਤੂੰ ਡਿੱਠਾ ਬੋਲਣਾ।

ਮੇਟ ਦੇਵੀ ਡਿੱਗਿਆਂ ਲਈ ਹੋਦ ਖੁਦ, ਛੱਡ ਦੇ ਉੱਚਿਆਂ ਦੇ ਤਲਵੇ ਚੱਟਣਾ।

ਕੁਝ ਦੇ ਰਾਹਾਂ 'ਚ ਹੁੰਦੀ ਭੀੜ ਹੀ, ਸੋਚ ਦੇ ਪਾਂਧੀ ਤੂੰ ਕੋਲਾ ਚੱਲਣਾ।

ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪੁੱਛ ਦਿੰਦਾ ਹੀ ਰਹੀਂ, ਨਫਰਤਾਂ ਦੇ ਦਰ ਤੋਂ ਪਾਸਾ ਵੱਟਣਾ।

ਇਸ਼ਕ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ ਦੇ ਛੋਟੀ ਜਾਤ ਵਿਚ, ਜਾਪਦੇ ਤੇਨੂੰ ਵੀ ਪੈਣਾ ਸੋਧਣਾ।

ਸੱਖਣੇ ਤੋਂ ਉੱਠਿਆਂ ਦੇ ਭਰਨ ਨੂੰ, ਸਿਰ ਤੋਂ ਪੈਰਾਂ ਤੀਕ ਪੂਰਾ ਛਲਕਣਾ।

ਬਹਿਰ ਵਿਚ ਰੱਤੀ ਗ਼ਜ਼ਲ 'ਰੁਪਾਲ' ਦੀ, ਦੋਸਤ ਨਾ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਹੱਸਣਾ।

(3)
ਚੁੱਪ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਹਨ ਇਹ ਝੁਰੜੀਆਂ।

ਕਵਿਤਾਵਾਂ/ਇਤਿਆਦ

ਐਤਵਾਰ, 18 ਜੂਨ 2023 (ਅਖਰੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਸਫ਼ਾ)

ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰੁਪਾਲ ਦੀਆਂ ਗ਼ਜ਼ਲਾਂ

ਹੋ ਬਚੀ ਜੋ ਲਾਜ ਹਨ ਇਹ ਝੁਰੜੀਆਂ।

ਪੁਨ ਅਗੰਮੀ ਪਿਆਰ ਦੀ ਵੱਜਦੀ ਰਹੇ, ਇੱਕ ਨਿਰਾਲਾ ਸਾਜ਼ ਹਨ ਇਹ ਝੁਰੜੀਆਂ।

ਬਾਅਦ ਲੰਮੀ ਦੇਰ ਦੇ ਮਿਲਿਆ ਦੇ ਜੋ, ਖੂਬਸੂਰਤ ਤਾਜ ਹਨ ਇਹ ਝੁਰੜੀਆਂ।

ਖ਼ਤਮ ਨਾ ਹੋਵੇ ਦੁਆਵਾਂ ਦੀ ਲੜੀ, ਕਰਦੀਆਂ ਆਗਾਜ਼ ਹਨ ਇਹ ਝੁਰੜੀਆਂ।

ਕੱਤਿਆ ਹੈ ਵਕਤ ਵਾਲੇ ਚਰਖੜੇ, ਕੱਤ ਖਾਤਰ ਦਾਜ ਹਨ ਇਹ ਝੁਰੜੀਆਂ।

ਲੱਖ ਸਾਗਰ ਹੇਠ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਛੁੱਪੇ, ਇੱਕ ਗਹਿਰਾ ਗ਼ਜ਼ ਹਨ ਇਹ ਝੁਰੜੀਆਂ।

ਸਾਂਝ ਲਏ ਨੇ ਸਾਥ ਦੇ ਪਲ ਯਾਦ ਵਿਚ, ਹਮ-ਉਮਰ ਲਈ ਨਾਜ ਹਨ ਇਹ ਝੁਰੜੀਆਂ।

ਮੂਲ ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਸੀ ਕਿੱਥੇ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਨਿੱਤ ਵਧੇ ਜੋ ਵਿਆਜ ਹਨ ਇਹ ਝੁਰੜੀਆਂ।

ਹੇਲ ਹੋਲੀ ਹੋਏ ਮੰਜ਼ਲ ਦੇ ਕਰੀਬ, ਰੁਕਣ ਖਾਤਰ ਰਿਆਜ ਹਨ ਇਹ ਝੁਰੜੀਆਂ।

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਵਾਹਸੇ ਕੁਝ ਸਿੱਖ ਲਏ, ਵਕਤ ਦਾ ਸਿਰਤਾਜ ਹਨ ਇਹ ਝੁਰੜੀਆਂ।

ਸਹਿਜ ਵਿਚ ਅਗਿਆਤ ਅੰਬਰ ਵੱਲ ਨੂੰ, ਭਰਦੀਆਂ ਪਰਵਾਜ਼ ਹਨ ਇਹ ਝੁਰੜੀਆਂ।

ਤਰਸੀਆਂ ਪੌਤੇ ਦਾ ਮੁੱਖ ਚੁਮਣ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ? ਹੋ ਗਈਆਂ ਮੁਹਤਾਜ ਹਨ ਇਹ ਝੁਰੜੀਆਂ।

ਗਿਸ਼ਤਿਆਂ ਤੋਂ ਸਾਂਝ ਨਾ ਟੁੱਟੇ ਕਦੇ ਕਹਿਣਾ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ ਹਨ ਇਹ ਝੁਰੜੀਆਂ।

ਕਾਸ਼! ਸਾਰੇ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਓਸ ਨੂੰ, ਕਰਦੀਆਂ ਜੋ ਨਿਆਜ ਹਨ ਇਹ ਝੁਰੜੀਆਂ।

ਤੂੰ 'ਰੁਪਾਲ' ਐਵੇਂ ਨਾ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਭਾਲ ਹੁਣ, ਜਾਪਦੇ ਨਾਰਾਜ਼ ਹਨ ਇਹ ਝੁਰੜੀਆਂ।

(4)
ਤੇਰੇ ਇਨਕਾਰ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ, ਤੇਰੇ ਇਕਰਾਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ। ਬੜੀ ਕੁਰਲਾਈ ਰੂਹ ਮੇਰੀ, ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ।

ਮੇਰੇ ਹੱਸਣ 'ਤੇ ਜੋ ਤੜਪੇ, ਮੇਰੇ ਉਹ ਰੋਣ 'ਤੇ ਹੱਸੇ, ਕਿਸੇ ਨਾ ਹਾਲ ਸੀ ਪੁੱਛਿਆ, ਮੇਰੇ ਦਿਲਦਾਜ਼ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ।

ਕੀ ਹੋਇਆ ਫੁੱਲ ਮੁਰਬਾਏ, ਡਿੱਗੇ ਪੱਤੇ ਨੇ ਟਹਿਕੀ ਤੋਂ, ਖੁੱਗਾਂ ਤੋਂ ਹੋ ਰਿਹੇ ਦਿੰਦਾਂ, ਕਿ ਕੁੱਤ ਬਹਾਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ।

ਨਹੀਂ ਦਿਲ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੁੰਦੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਨਾਚ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਸੁਣੀ ਤੂੰ ਪੀੜ ਝਾਂਜਰ ਦੀ ਉਹਦੀ ਝਟਕਾਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ।

ਹੁਕਮ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਵਰਤਣ ਦਾ ਸੀ ਹੀਲੇ ਹਾਰਿਆਂ ਪਿੱਛੋਂ, ਉਪਾਅ ਕਿਉਂ ਪਰਠਦਾ ਭੁੱਲੇ, ਅਸੀਂ ਤਲਵਾਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ।

ਮੇਰੇ ਯਾਰੋ ਉਡੀਕੋ ਵੀ, ਸਬਰ ਕੁਝ ਤਾਂ ਬਣਾ ਰੱਖੋ, ਕਿ ਤੁਸੇ ਡੁਟਦੇ ਆਏ, ਗੁੱਲੇ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ।

ਭਲੀ ਆਖੀ ਕਿ -'ਹੈ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੀ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦੀ ਨੀਂਹ ਹੁੰਦੀ' ਹਮੇਸ਼ਾ ਪਰਖਿਆ ਮੈਨੂੰ ਤੂੰ ਹਰ ਇਤਬਾਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ।

ਮੈਂ ਹੋਵਾਂ ਕਤਲ ਤੇਰੇ ਹੱਥੋਂ, ਕਰੀਂ ਤੂੰ ਵਾਰ ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ, ਕਿਤੇ ਸੰਭਲ ਨਾ ਮੈਂ ਜਾਵਾਂ ਤੇਰੇ ਉਸ ਵਾਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ।

ਰਜਾਵੇ ਭੁੱਖਿਆ ਨੂੰ ਉਹ ਤੇ ਬਾਂਹ ਮਜ਼ਲੂਮ ਦੀ ਫੜਦਾ, ਬਣੇ ਜਦ ਭੀੜ ਕਿਹੜਾ, ਪੁੱਜਦੇ ਸਰਦਾਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ।

ਨਜ਼ਰ ਆਪਣੀ ਦੁੜਾ ਕੇ ਦੇਖ ਸਾਪਨਹੀਣ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲ, ਕਿਸੇ ਦਾ ਕਰ ਭਲਾ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਪਰਵਾਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ।

(5)
ਠੰਢੇ ਨਾ ਹੋਣ ਜਜ਼ਬੇ, ਰੱਤ ਵਿਚ ਉਥਾਲ ਰੱਖਿਓ। ਫਸਲਾਂ ਬਚਾ ਜੋ ਲਈਆਂ, ਨਸਲਾਂ ਸੰਭਾਲ ਰੱਖਿਓ।

ਦਿਸ਼ਟੀ ਚੇਤਨ ਰੱਖਣੀ, ਮੱਠਾ ਨਾ ਜੋਸ਼ ਹੋਵੇ, ਨੂਰੇ ਜੋ ਦੂਰ ਕਰਨੇ, ਜਗਦੀ ਮਸਾਲ ਰੱਖਿਓ।

ਜਿੱਤਣ ਜ਼ਰੂਰ ਕਿਰਤੀ, ਲੜਨਾ ਇਕੱਠਿਆਂ ਨੇ, ਤੁਰਨਾ ਕਦਮ ਮਿਲਾ ਕੇ, ਸਾਂਝਾਂ ਨੂੰ ਪਾਲ ਰੱਖਿਓ।

ਵੱਡਣੀ ਸਦਾ ਮੁਹੱਬਤ, ਨਾ ਭੇਦ-ਭਾਵ ਕਰਨਾ, ਪੀੜਾ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ, ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਨਾਲ ਰੱਖਿਓ।

ਚਹੁ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਹਮਲੇ, ਨਿੱਤ ਢੰਗ ਵੱਖਰੇ ਨੇ, ਬੇਅਸਰ ਵਾਰ ਹੋਵਣ, ਮਜ਼ਬੂਤ ਢਾਲ ਰੱਖਿਓ।

ਜ਼ਾਲਮ ਨੂੰ ਮਾਤ ਦੇਣੀ, ਹਥਿਆਰ ਤਿੱਬੇ ਰੱਖਣੇ, ਖੁੰਢੀ ਨਾ ਸੋਚ ਹੋਵੇ, ਲਾਹ ਕੇ ਜੰਗਲ ਰੱਖਿਓ।

ਮਿਲਦੀ ਮੁਕਾਮ ਤੋਂ ਨਾ, ਮੰਜ਼ਲ ਜਿਹੀ ਸੋਝਸੋਝੀ, ਮਸਤਕ 'ਰੁਪਾਲ' ਅੰਦਰ, ਬਾਜ਼ੀ ਦੀ ਛਾਲ ਰੱਖਿਓ।

(6)
ਚੱਕ ਸਮੇਂ ਦਾ ਚਲਦਾ ਮੈਨੂੰ, ਕਿੱਥੇ ਤੋਂ ਕਿੱਥੇ ਲੈ ਆਇਆ, ਕਿਸ ਨੂੰ ਪੁੱਛਾਂ। ਕਿਹੜਾ ਨੇੜੇ ਆਇਆ ਦਿਲ ਦੇ, ਕਿਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਮੁੱਖ ਭਵਾਇਆ, ਕਿਸ ਨੂੰ ਪੁੱਛਾਂ। ਵਿੱਡੋਂ ਜੰਮੇ ਵੀ ਨਾ ਪੁੱਛਣਾ,

ਮਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਜਤ ਬਿਗਨੀ, ਵਕਤ ਨੇ ਬਦਲੇ, ਅੰਕਲ ਨੇ ਸਭ ਖੋਹੇ ਰਿਸ਼ਤੇ, ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਕਿਉਂ ਚਾਚਾ, ਤਾਇਆ,

ਕਿਸ ਨੂੰ ਪੁੱਛਾਂ। ਨੂਰ ਉਸੇ ਤੋਂ ਉਪਜੇ ਸਾਰੇ, ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਨਾਅ 'ਤੇ ਨਾ ਵੱਡੇ, ਹੋਸ਼ ਕਰੋ ਕੁਝ, ਖੰਜਰ ਕੱਟੇ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਫਿਰਦਾ,

ਕਿਸ ਦੇ ਖੂਨ ਦਾ ਉਹ ਤਿਰਹਾਇਆ, ਕਿਸ ਨੂੰ ਪੁੱਛਾਂ। ਦੁੱਖ, ਮੁਸੀਬਤ ਘੱਟ ਲਵੇ ਜਦ, ਆਪਣੇ ਹੀ ਨੰਗੇ ਹੋ ਮਿਲਦੇ, ਪਿੱਠ ਦਿਖਾਉਂਦੇ,

ਤਿੱਖੀ ਖੁੱਪ ਜਦੋਂ ਸਿਰ ਉੱਤੇ, ਖੋ ਜਾਂਦਾ ਆਪਣਾ ਕਿਉਂ ਸਾਇਆ, ਕਿਸ ਨੂੰ ਪੁੱਛਾਂ। ਮਹਿਕਾਂ ਨੂੰ ਡਾਕ ਸਕਣ ਨਾ ਵਾੜਾਂ ਤੋਂ ਨਾ ਰੁਕਦੇ ਪਿਆਰ ਮੁਹੱਬਤ, ਪਰਖ ਕੇ ਵੇਖੋ

ਸੂਹੇ ਫੁੱਲ ਨੇ ਟਹਿਕਣ ਦੀ ਥਾਂ, ਕਿਉਂ ਹੋ ਮੇਥੋਂ ਮੁੱਖ ਛੁਪਾਇਆ, ਕਿਸ ਨੂੰ ਪੁੱਛਾਂ। ਪੰਥਰ ਜੋ ਸਨ ਉਹਨਾਂ ਮਾਰੇ, ਮੈਂ ਚੁਗ ਕੇ ਸਭ ਕੱਠੇ ਕਰ ਲਏ, ਚੁੱਪ ਚੁਪੀਤੇ,

ਐਪਰ ਮੇਥੋਂ ਉਹਨਾਂ ਤੀਕਰ, ਪੁਲ ਵੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਗਿਆ ਬਣਾਇਆ, ਕਿਸ ਨੂੰ ਪੁੱਛਾਂ। ਨੂਰੋ ਜੰਗਲ ਦੀ ਚੁੱਪ ਟੁੱਟੀ, ਬੇਹਰਕਤ ਵਿਚ ਹਰਕਤ ਹੋਈ, ਪੜਕੇ ਇਹ ਦਿਲ,

'ਰੁਪਾਲ' ਆਸ ਜਗਾਈ ਮੁੜ ਕੇ, ਕਿਸ ਨੇ ਐਸਾ ਗੀਤ ਸੁਣਾਇਆ, ਕਿਸ ਨੂੰ ਪੁੱਛਾਂ।

(7)
ਬੂਹੇ 'ਤੇ ਲਗਿਆ ਜੋ ਖੱਖਰ ਮੈਂ ਲਾਹ ਲਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਬਹਿਰ ਲੈ ਨਾ ਸਕਿਆ ਬਸ ਮੂੰਹ ਸੁਜਾ ਲਿਆ ਹੈ।

ਇਕ ਬੀਨ ਮੈਂ ਵਜਾ ਕੇ ਫੜਿਆ ਹੈ ਨਾਗ ਜਹਿਰੀ, ਕੱਢੇ ਨੇ ਦੰਦ ਉਹਦੇ, ਝਲੀ 'ਚ ਪਾ ਲਿਆ ਹੈ।

ਮੁੜ-ਮੁੜ ਕੇ ਸ਼ੋਰ ਪਾਇਆ, ਲੋਕੋਂ ਹੋ ਸ਼ੋਰ ਆਇਆ, ਭੇਡਾਂ ਮਰਾ ਮੈਂ ਲਈਆਂ, ਝੂਠਾ ਕਹਾ ਲਿਆ ਹੈ।

ਜਿੱਥੋਂ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਨਾਅ, ਰੁੱਖਾਂ ਦੇ ਕਤਲ ਕੀਤੇ, ਇਕੋ ਕਲੱਬ ਦਾ ਹੁਣ, ਦਫਤਰ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ।

ਕੈਸਾ ਹੋ ਇਹ ਗਵੱਈਆ, ਸਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜਿਆ ਜਿਸ, ਤਾਲਾਂ ਤਾਂ ਘੁੱਥਿਆ ਜੋ, ਪਰ ਗੀਤ ਗਾ ਲਿਆ ਹੈ।

ਕਰਜ਼ੇ ਦੇ ਭਾਰ ਹੇਠਾਂ, ਜੀਵਨ ਹੋ ਮੱਤ ਬਣਿਆ, ਪੁੱਤਰ ਜਵਾਨ ਉਸ ਦਾ ਨਸ਼ਿਆਂ ਨੇ ਖਾ ਲਿਆ ਹੈ।

ਰੱਖਣ ਲਈ ਪਿਓ ਨੂੰ, ਪੁੱਤਾਂ ਨੇ ਦਿਨ ਨੇ ਬੋਠੇ, ਸਭ ਕੁਝ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਨਾਅ 'ਤੇ ਕਰਾ ਲਿਆ ਹੈ।

ਪਰਖੀ ਨਾ ਜਾਤ ਕੋਈ, ਨਾ ਧਰਮ ਵੇਖਿਆ ਸੀ, ਬੈਠਾਂ ਦੀ ਲਿਸ਼ਕ ਹੇਠਾਂ, ਰਿਸ਼ਤਾ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ।

ਗਿਸ਼ਤ ਦੇ ਆਸਰੇ ਹੀ, ਗੁੱਡੀ ਹੋ ਅੰਬਰਾਂ 'ਤੇ, ਘਰ ਵੀ ਚਲਾ ਲਿਆ ਹੈ, ਤੀਬਰ ਵੀ ਨਾ ਲਿਆ ਹੈ।

ਤੀਰਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜ ਸਾਹਿਬਾਂ, ਪਛੜਾ ਰਹੀ ਵਿਦਾਰੀ, ਮਿਰਜ਼ੇ ਦਾ ਯਾਰ ਨੇਤਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਨਫਰਤ ਦੇ ਬੀਜ ਬੀਜਾਂ, ਕੁਰਸੀ 'ਰੁਪਾਲ' ਪੱਕੀ, ਭੂਮੀ ਤਿਆਰ ਹੋਈ, ਬਗ਼ਾੜ ਕਰਾ ਲਿਆ ਹੈ।

(8)
ਤੁਸ਼ਨਾ ਵਾਲੀ ਵੇਲ ਦੇ, ਫਲ ਦਾ ਨਾਂਅ ਹੈ ਦੁੱਖ। ਆਪੋ ਫਸਦਾ ਜਾ ਰਿਹੇ, ਬੁਣਿਆ ਜਾਲ ਮਨੁੱਖ।

ਗਿਸ਼ਤੇ, ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ, ਕਿੱਥੇ ਗਏ ਗਵਾਚ, ਭਾੜਬ ਥਣ ਨਾ ਬਲ ਪਵੇ, ਅਗਨ ਰਹੀ ਜੋ ਮੁਖ।

ਛਾਵਾਂ ਦੇਣਾ ਭੁੱਲਿਆ, ਡੁੱਬਾ ਲਾਲਚ ਵਿੱਚ, ਜੀਵਨ ਹਰਿਆ ਨਾ ਰਿਹਾ, ਜਦ ਤਾਂ ਵੱਢੇ ਰੁੱਖ।

ਟੀਕਾ ਲਾਵੇ ਨਾੜ ਵਿਚ, ਬਾਂਕਾ ਪੁੱਤ ਜਵਾਨ, ਧਾਹਾਂ ਮਾਰੇ ਅੰਮੜੀ, ਸੁਨੀ ਹੋ ਗਈ ਕੁੱਖ।

ਦਿਲ ਵਿਚ ਜਾਗੇ ਦਰਦ ਨਾ, ਦੁਖੀ ਲੁਕਾਈ ਦੇਖ, ਪੂਜਾ ਕਰਦਾ ਇਸ਼ਟ ਦੀ, ਮਿਲੇ ਨਾ ਦਿੰਦਾਂ ਸੁੱਖ।

ਜਿਕਰ ਕਰਦਾ ਫਿਕਰ ਦਾ, ਦੋਸ਼ੀ ਥਾਪੇ ਹੋਰ, ਯਤਨ ਕਰੋ ਨਾ ਮੂਲ ਹੀ, ਮੌਝੇ ਆਪਣਾ ਮੁੱਖ।

ਦੋੜ-ਦੋੜ ਵਿਚ ਫਰਕ ਹੋ, ਹਿਰਨ ਬਚਾਵੇ ਜਿੰਦ, ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਨਿੱਤ ਦੌੜਾਵੇ, 'ਰੁਪਾਲ' ਉਸ ਦੀ ਭੁੱਖ।

ਫੋਟੋ ਯਾਦ ਦਿਵਾਵੇ ਮੁੱਕੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ!

ਡਾਇਰੀ ਦਾ ਖੰਨਾ ਨਿੰਦਰ ਘੁਗਿਆਣਵੀ

2008 ਦਾ ਅਗਸਤ ਮਹੀਨਾ ਸੀ ਸ਼ਾਇਦ। ਮੈਂ ਕੈਨੇਡਾ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਸਾਂ। ਸਰੀ ਦੇ ਬੀਅਰ ਕੀਕ ਪਾਰਕ ਵਿਚ ਗਦਰੀ ਬਾਥਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਮੇਲਾ ਲੱਗਿਆ, (ਜੋ ਹਰ ਸਾਲ ਸਾਹਬ ਬਿਦ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਹੁਣ ਵੀ ਲੱਗਦਾ ਹੈ)।

ਮੈਂ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇਖਾਂ, ਕੋਈ ਬਾਹ ਨਾ ਰਿਹਾ ਸਰੋਤਿਆਂ ਦਾ। ਪੂਰਾ ਗਾਹ ਹੀ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਪੰਜਾਬੀ ਜੰਤਾ ਦਾ। ਵਿੱਚੋਂ ਵਿੱਚ ਬੁੱਢੇ-ਬੁੱਢੀਆਂ ਤੇ ਕੁਝ ਨੌਜਵਾਨ ਗੋਰੇ-ਗੋਰੀਆਂ ਵੀ ਫਿਰਦੇ ਦਿਸ ਰਹੇ ਸਨ। ਤਿੱਲ ਸੁੱਟਣ ਨੂੰ ਥਾਂ ਨਾ ਲੱਭੇ। ਲੋਕੀਂ ਹਰੇ ਘਾਹ ਉੱਤੇ ਬੈਠਣ ਨੂੰ ਘਰੋਂ ਕੁਰਸੀਆਂ ਤੇ ਪੁੱਪ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਛੱਡਰੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਆਏ। ਹਰ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਚਾਹ ਦੀ ਬਰਮਸ ਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੋਤਲ। ਮੇਲਾ ਦੇਰ ਰਾਤ ਤੀਕ ਲੱਥਾ ਚੱਲਣਾ ਸੀ।

ਉਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਉੱਥੇ ਮੇਲੇ ਦੀ ਇਸ ਟਰੱਸਟ ਨੇ "ਸ਼ਹੀਦ ਭਾਈ ਮੇਵਾ ਸਿੰਘ ਲੋਪਕੇ ਯਾਦਗਾਰੀ ਐਵਾਰਡ" ਭੇਟ ਕੀਤਾ ਸੀ, (ਇਸ ਐਵਾਰਡ ਦੇ ਮੈਂ ਕਾਬਲ ਨਹੀਂ, ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਸ਼ਹੀਦ ਮੇਵਾ ਸਿੰਘ ਲੋਪਕੇ ਤਾਂ ਅਮਰ ਸ਼ਹੀਦ ਨੇ) ਖੇਰ!

ਮੇਲੇ ਦਾ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਸਾਹਬ ਸਿੰਘ ਬਿਦ ਆਪਣਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਏਥੇ ਯਮਲਾ ਜੀ ਦਾ ਕੁਝ ਗਾ ਦੇ ਆਪਣੀ ਤੁੰਬੀ ਨਾਲ, ਭਰਵੀਂ ਰੋਣਕ ਵਿਚ ਗਾਥੀ ਲਗਾਓ ਯਮਲੇ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਦੀ। ਸਾਹਿਬ ਬਿਦ ਦਾ ਆਖਿਆ ਮੰਨ ਕੇ ਮੈਂ ਉੱਥੇ ਉਸਤਾਦ ਯਮਲਾ ਜੀ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੀ ਗਾਇਆ, ਬਲ ਸਨ :

ਰਹੋ ਸਲਾਮਤ ਅਮਰ ਸ਼ਹੀਦੇ ਸਿਫ਼ 'ਔਬਰ ਦੇ ਤਾਰੇ ਸਾਥਾ ਏਹ ਪੁਨਾਮ ਕਬੂਲ ਛੋਟੇ ਵੱਡੇ ਸਾਰੇ

ਇਸ ਮੇਲੇ ਉੱਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸ਼ੋਕਤ ਅਲੀ ਸਾਹਬ ਤੇ ਨੁਸਰਤ ਸਾਹਬ ਦੇ ਭਤੀਜੇ ਸ਼ਕਰਤ ਅਲੀ ਵੀ ਆਏ ਹੋਏ ਸਨ ਤੇ ਏਥਰੋਂ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਕੁਲਦੀਪ ਮਾਣਕ ਜੀ ਵੀ ਬੁਲਾਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਗਿੱਲ ਹਰਦੀਪ ਦਾ ਤਾਂ ਘਰ ਹੀ ਵਿਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੈ ਐਸਟਰੋਨੋਮਰ ਸ਼ਹਿਰ 'ਚ। ਉਹ ਕਿਉਂ ਨਾ ਆਣ ਕੇ ਗਾਵੇ? ਗਿੱਲ ਤਾਂ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਮੌਲਿਆਂ 'ਤੇ ਗਾ ਕੇ ਸਕੂਨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਗਿੱਲ ਨੇ ਦੋਵਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਭਾਰਤ ਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਮੁਹੱਬਤ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਤੇ ਮੱਖਣ ਬਗ਼ਾੜ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਗੀਤ ਗਾਇਆ :

ਵਾਹਗੋ ਬਾਰਡਰ ਉੱਤੇ ਜਾ ਕੇ ਹੱਦ ਮਿਟਾ ਦੇਣੀ ਪੰਜ ਦਰਿਆਵਾਂ ਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਜੰਗੀ ਪਾ ਲੈਣੀ

ਵਾਰੇ ਸ਼ਾਹ ਵੀ ਕਬਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਗੀਤ ਪਰੋਵੇਗਾ ਦੀਵਾ ਬਲੂ ਲਾਹੌਰ ਤੇ ਚਾਨਣ ਦਿੱਲੀ ਹੋਵੇਗਾ ਜਦ ਗਿੱਲ ਇਹ ਬੋਲ ਗਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਮਾਣਕ ਤੇ ਸ਼ੋਕਤ ਅਲੀ ਨੇ ਇਸ ਮੌਕੇ ਪੰਗਾਂ ਵਟਾਈਆਂ। ਮਾਣਕ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ੈਲੀ ਵਾਲੀ ਪੰਗ ਸ਼ੋਕਤ ਅਲੀ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਪਰੀ, ਤਾਂ ਸ਼ੋਕਤ ਅਲੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗਲ ਵਾਲਾ ਪਰਨਾ ਮਾਣਕ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤਾ। ਤਾੜੀਆਂ ਵੱਜੀਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਤਾਂ ਜਾਪਿਆ ਕਿ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਲਾਹੌਰ ਨੇ ਗਲਵੱਕੜੀਆਂ ਪਾ ਲਈਆਂ ਨੇ!

ਮਾਣਕ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਮੈਂ ਇਕੱਠੇ ਬੈਠੇ ਸਾਂ। ਗਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਣਕ ਬੋਲਿਆ, "ਵਈ ਘੁਗਿਆਣਵੀ, ਮੇਰੀ ਜੀਵਨੀ ਵੀ ਲਿਖਦੇ ਯਾਰ, ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਯਮਲਾ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖੀ ਐ ਤੇ, ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਹੋਗੀ ਐ 'ਓਹ ਕਿਤਾਬ ਤੇ ਪੂਰਨ ਸ਼ਾਹਕੋਟੀ ਵੀ ਲਿਖੀ ਐ ਯਾਰ ਤੂੰ? ਬਾਪੂ ਪਾਸ ਕਰਨੇਲੇ ਜੀ

ਦੋਸਤ ਯਾਦ ਆ ਜਾਂਦੇ ਬੇਗਾਨਗੀ, ਅਜਨਬੀਪਨ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਮੇਰਾ ਪੰਗ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਬਹੁਤੀ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਗਦੀਪ ਆਮ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚੋਂ ਕਾਵਿ ਕੰਨਵਸ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਧੁਨਿਕਤਾ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਵਚਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਜੋਕੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸਵੈ ਕੇਂਦਰਿਤ ਸੋਚ ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਵਿੱਚੋਂ ਮਨਰੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਮਨੁੱਖ, ਸਵਾਰਥਪਣ ਤੇ ਸਾਹਵੇਂ ਮੁਹੱਬਤੀ ਤੇ ਨੈਤਿਕ ਕਦਰਾਂ ਉੱਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਮਾਨਵ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਅੰਦਰਲੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਮੁਹੱਬਤ ਨਾਲ ਲਬਰੇਜ਼ ਕਰ ਗਿਸ਼ਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੋਝਲਨਤਾ ਦੀ ਤਾਂਝ ਰੱਖਣਾ ਹੀ ਇਸ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਹਾਸਲ ਹੈ। ਚੁੱਪ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਨਾ ਤੇ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚਲੀਆਂ ਪੁੰਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਕੂਨ ਨੂੰ ਤਲਾਸ਼ਣਾ ਤੇ ਕਵੀ ਅੰਦਰਲੇ ਤੇ ਬਾਹਰਲੇ ਸੰਸਾਰ ਨਾਲ ਭਿੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਮੁਹੱਬਤ ਤੋਂ ਹੀ ਸਿੱਖਿਆ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਹਿਣੀ ਤੇ ਚੁੱਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਵਾਧੂ ਜਿਹਾ ਕੁਝ ਅਪਣੇ ਆਪ ਹੀ।

'ਨਿੱਕੀਆਂ ਕਰੁੰਬਲਾਂ' ਵੱਲੋਂ ਵਰਕਸ਼ਾਪ

ਮਾਹਿਲਪੁਰ - 'ਨਿੱਕੀਆਂ ਕਰੁੰਬਲਾਂ' ਬਾਲ ਕਲਾ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਦੇ ਭਾਗੀਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪੱਤਰਕਾਰ ਤੇ ਲੇਖਕ ਐੱਸ ਅੰਬਕ ਭੋਰਾ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਤਕਸੀਮ ਕਰਨਗੇ। ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦਿਆਂ 'ਨਿੱਕੀਆਂ ਕਰੁੰਬਲਾਂ' ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਬਲਜਿੰਦਰ ਮਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਾਰਜਸ਼ਾਲਾ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਭਾਗ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਬਕਾ ਦੇਣ ਲਈ ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਉਚੇਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਅਤੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਐੱਸ ਅੰਬਕ ਭੋਰਾ ਪਹੁੰਚ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਰੁੰਬਲਾਂ ਭਵਨ ਵਿੱਚ ਸਮਾਪਤੀ ਸਮਾਰੋਹ ਮੌਕੇ ਭਾਗੀਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਦੇ ਕੇ ਸਨਮਾਨਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਸਾਹਿਤ ਸਿਰਜਣਾ, ਅਦਾਕਾਰੀ, ਚਿੱਤਰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਣ ਆਦਿ ਕਲਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ

ਕੀਤਾ ਹੈ। ਐਕਟਰ/ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਅੰਬਕ ਪੁਰੀ, ਬੱਧਾ ਸਿੰਘ ਆਰਿਸਟ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਲਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਦੇ ਤੌਰ-ਤਰੀਕੇ

ਦੱਸੇ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਖਮਨ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰਿੰ. ਮਨਜੀਤ ਕੌਰ, ਹਰਵੀਰ ਮਾਨ ਅਤੇ ਮਨਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ।

ਕੀ ਇਹੀ ਹੈ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ?

18 ਜੂਨ 2023 ਨੂੰ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਨਾਇਬ ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦੇ ਸਿਲੇਬਸ ਵਿੱਚ ਨਾ ਪੰਜਾਬੀ ਕੁਆਲੀਫਾਈੰਗ ਪੇਪਰ ਹੋ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਦੂਜੇ ਪੇਪਰ 'ਚ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਕੋਈ ਅੰਕ ਹਨ। ਕੁਆਲੀਫਾਈੰਗ ਪੇਪਰ ਸਿਰਫ ਤੀਜੇ ਦਰਜੇ ਦੀਆਂ ਨੌਕਰੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਹੈ। ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਦੋ ਦਰਜਿਆਂ ਦਾ ਇਹ ਸਿਲੇਬਸ ਜਿੱਥੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਉੱਚੇ ਅਹੁਦਿਆਂ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਦਾ ਵੀ ਰਾਹ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਇਸੇ ਵਰ੍ਹੇ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਦਿਹਾੜੇ ਤੋਂ ਸਹੀ ਮਹੀਨਾ ਪਹਿਲਾਂ ਅਧੀਨ ਸੇਵਾਵਾਂ ਬੋਰਡ, ਜੋ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀ ਭਰਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਨੇ ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਇਮਤਿਹਾਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਜੋ ਪੇਪਰ ਦੀ ਕੁੱਲ ਦਰਜਾਬੰਦੀ ਦਾ 30 ਫੀਸਦੀ ਹਿੱਸਾ ਬਣਾਉਂਦਾ ਸੀ, ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਦਾ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ, ਸਿਆਸੀ ਆਗੂਆਂ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਭਰਵਾਂ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ। ਉਕਤ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਿਆ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਅਥਿਠਾਰੀ ਵਿਭਾਗ ਦੀਆਂ ਨੌਕਰੀਆਂ ਲਈ ਹੋਈ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਬਿਹਤਰ ਮੁਹਾਰਤ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੀਖਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵਾਹਵਾ ਲਾਭ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਨੇ ਨਵੀਂ ਬਹਿਸ ਨੂੰ ਵੀ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਹਰਨਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਕੁਝ ਉਜ਼ਾਗਰ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਨੌਕਰੀਆਂ ਉੱਤੇ ਬਾਹਰੀਆਂ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਨੂੰ ਵੀ ਬਹਿਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣਿਆ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕੁਆਲੀਫਾਈੰਗ ਪੇਪਰ, ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਚੰਗੀ ਪਹਿਲ ਹੈ, ਐਕਸਾਇਜ਼ ਇਸਪੈਕਟਰ ਵਾਸਤੇ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਵਿੱਚ 38 ਫੀਸਦੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਫ਼ੇਲੂ ਹੋ ਗਏ। ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਕਾਰਨ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਕਮਜ਼ੋਰ ਵਿਦਿਅਕ ਢਾਂਚੇ ਵਾਲੇ ਨਿੱਜੀ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ, ਉਥੇ ਹੀ ਬਾਹਰੀਆਂ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲੇ 'ਤੇ ਇੱਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੋਕ ਲੱਗੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਹਾਲੇ ਵੀ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਸੋਚਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਬਾਹਰੀਆਂ ਦੇ ਦਾਖਲੇ ਦੀ ਮੁੱਖ ਵਜ੍ਹਾ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਦਾ ਸਿਲੇਬਸ ਢਾਂਚਾ ਹੈ। ਜਿੰਨੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਦੂਜੇ ਸੂਬਿਆਂ ਦੇ ਸਿਲੇਬਸ ਵਿੱਚ ਉਸ ਤੋਂ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਮੁਕਾਬਲਤਨ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਸਥਾ ਇਸਪੈਕਟਰ ਵਿੱਚ ਮਾਰਾਠੀ ਦੀ ਦਰਜਾਬੰਦੀ 30 ਫੀਸਦੀ ਹੈ। ਯੂਪੀ ਵਿੱਚ ਹ

ਸ਼ਬਦ ਚਿੱਤਰ

ਬਲਬੀਰ ਪਰਵਾਨਾ

ਜਿੰਦਰ ਮੇਰੇ ਪਹਿਲੇ ਸਾਹਿਤਕ ਦੋਸਤਾਂ 'ਚੋਂ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ (ਮੁਕੇਰੀਆਂ) ਤੋਂ ਹੋਰ ਸ਼ਾਇਰ ਪਹਿਲਾ। ਸਾਡੀ ਪਹਿਲੀ ਮੁਲਾਕਾਤ 1981 ਦੇ ਆਸਪਾਸ ਕਿਤੇ ਹੋਈ। ਮੈਂ ਉਦੋਂ 'ਲੋਕ ਲਹਿਰ' 'ਚ ਉਪ-ਸੰਪਾਦਕ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੀ ਐੱਮ ਏ ਕਰਕੇ ਨੌਕਰੀ ਲਈ ਹੱਥ-ਪੈਰ ਮਾਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਾਹਿਤ 'ਚ ਪਹਿਲੇ ਕਦਮ ਪੁੱਟਦਾ ਹੋਇਆ। ਦੋਵੇਂ ਸਾਹਿਤ 'ਚ ਇੱਕੋ ਜਿਹੀ ਅਵਸਥਾ 'ਚ, ਸੰਪਰਕ ਦੀਆਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਪੌੜੀਆਂ ਚੜ੍ਹਦੇ ਹੋਏ; ਨਾ ਕੇਵਲ ਸਾਹਿਤਕ ਖੇਤਰ 'ਚ, ਸਗੋਂ ਨਿੱਜੀ ਕੈਰੀਅਰ 'ਚ ਵੀ। ਇਧਰ-ਉਧਰ ਅਖਬਾਰਾਂ, ਰਸਾਲਿਆਂ 'ਚ ਛਪਦੀਆਂ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲਿਖਣਾਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਵੀ ਕਰਦੇ। ਇਹ ਬਹੁਤਾ ਸਾਹਿਤਕ ਰਸਾਲਿਆਂ 'ਚ ਛਪਦਾ ਤੇ ਕਹਾਣੀਆਂ, ਮਿਨੀ ਕਹਾਣੀਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਨਾਵਲਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਹੱਥ ਅਜਮਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਪੱਤਰਕਾਰਤਾ 'ਚ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਖਬਾਰਾਂ 'ਚ ਵੱਧ ਲਿਖਦਾ/ਛਪਦਾ, ਤੇ ਉਹ ਵੀ ਬਹੁਤੀਆਂ ਸਮਕਾਲੀ ਬਾਰੇ ਟਿੱਪਣੀਆਂ/ਰਿਪੋਰਟਾਂ। ਇਸ ਦਾ ਛੇਤੀ ਹੀ ਕਹਾਣੀ 'ਚ ਨਾਂਅ ਬਣਨ ਲੱਗ ਪਿਆ, ਨਾਲ ਹੀ ਲੇਖਕਾਂ ਦੇ ਘੱਰਿਆਂ 'ਚ ਪੱਕੀ-ਪੀੜੀ ਪਛਾਣ ਵੀ।

ਮੈਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਤੇ ਉੱਭਰਵੀਂ ਯਾਦ ਹੈ, ਇਹ ਆਪਣੀ ਕਹਾਣੀ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ 'ਲੋਕ ਲਹਿਰ' ਦੇ ਸਪਤਾਹਿਕ ਅੰਕ ਵਾਸਤੇ। ਕਹਾਣੀ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹੀ, ਬਾਅਦ 'ਚ ਸੁਹੇਲ ਸਿੰਘ ਹੁਰਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਈ। ਸਾਡੀ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਰਾਇ ਇਸ ਨੂੰ ਛਾਪਣ ਦੀ ਨਾ ਬਣ ਸਕੀ। ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਰਾਇ ਦੱਸ ਦਿੱਤੀ, 'ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਸਾਧਾਰਨ ਜਿਹੀ ਲੱਗੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ 'ਸਮਤਾ' ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿੱਤੀ, ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਛਪ ਗਈ। ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਇਸ ਨੇ 'ਸਮਤਾ' ਦਾ ਉਹ ਅੰਕ ਉੱਚੇਚ ਨਾਲ ਦਿਖਾਇਆ। 'ਮੇਰੀ ਅਜੇ ਵੀ ਉਹੀ ਰਾਇ ਹੈ', ਮੈਂ ਕਿਹਾ।

"ਤੈਨੂੰ ਸੋਪਾਦਕੀ ਸੁਝ ਭਾਅ ਜੀ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਤਾਂ ਨੂੰ।" ਇਹ ਬਜ਼ਿਦ ਸੀ। "ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਇ ਨੂੰ ਚੈਲੰਜ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ। ਆਪਣੀ ਦੱਸ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।" ਖੈਰ... ਅਜਿਹੀਆਂ ਬਹਿਸਾਂ ਕਿਸੇ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਪੁੱਜਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ; ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸਾਹਿਤ 'ਚ, ਨਾਲ ਜੋ ਉਹ ਸਮਕਾਲੀਆਂ 'ਚ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹੋਣ। ਉਹ ਵੀ ਨਵੇਂ ਸਿਖਾਂਵਾਂ ਉਸ ਉਮਰ 'ਚ ਆਪਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹਰ ਲਠਜ 'ਸ਼ਾਹਕਾਰ' ਲੱਗਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਨਕਦਰ ਦੇ ਆਸਪਾਸ ਫੋਟੀਆਂ-ਮੋਟੀਆਂ ਨੌਕਰੀਆਂ ਕਰਕੇ ਵਕਤ-ਕੱਟੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਕਿਸੇ ਚੰਗੀ ਨੌਕਰੀ ਦੀ ਭਾਲ 'ਚ ਭੱਜ-ਨੱਠ ਵੀ। ਨਕਦਰ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਦਾ ਪਿੰਡ ਸੀ ਖੋਲ੍ਹਣਾ, ਮਲਸੀਆਂ ਰੋਡ 'ਤੇ ਚਾਰ ਕੁ ਕਿਲੋਮੀਟਰ। ਨੌਕਰੀ ਦੇ ਰੁਝੇਵਿਆਂ 'ਚੋਂ ਜਦੋਂ ਵਿਹਲ ਲਗਦੀ, ਇਹ ਜਲੰਧਰ ਗੋਤਾ ਮਾਰਦਾ, ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਇੱਕ ਸਾਹਿਤਕ ਘਰਾ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਇਸ ਘੇਰੇ 'ਚ ਫਿਰ ਮੈਂ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਜੇ ਮੈਂ ਅਖਬਾਰ 'ਚੋਂ ਸਮਾਂ ਕੱਢ ਸਕਦਾ, ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਨਾਲ ਲੈ ਚੁੱਕਦਾ ਤੇ ਅਸੀਂ ਸਾਈਕਲਾਂ 'ਤੇ ਹੋਰ ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਨਿਕਲ ਚੁੱਕਦੇ, ਜਿਹੜੇ ਸਾਡੇ ਵਰਗੇ ਹੀ ਮਲੰਗ ਸਨ। ਮਨਿੰਦਰ ਕਾਂਗ, ਸਤਵਤ ਸਿੰਘ, ਹਰਨੰਦ ਕਲੇਰ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੁਮਾਰ ਚੱਤੁਰ, ਸਵੈਤੰਜ ਹੋਰ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਨਾਂਅ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਇਹ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਕਹਿੰਦਾ "ਨਾਵਲੋਂ 'ਤੇ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਲਿਖਿਆ... ਚੱਲ 'ਸੰਪਰਕ' ਲਈ ਪ੍ਰੋ. ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਦੇ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਅਗਲੇ ਅੰਕ 'ਚ ਛਪ ਜਾਵੇਗਾ... ਇਸ ਅੰਕ 'ਚ ਮੇਰਾ ਨਾਵਲੋਂ ਛਪ ਰਿਹਾ..."

ਇਸ ਦਾ ਨਾਵਲੋਂ ਛਪਿਆ 'ਕਾਲੀ ਹੁੱਪ' ਤੇ ਅਗਲੇ ਅੰਕ 'ਚ ਮੇਰਾ 'ਪਤਝੜ'। ਫਿਰ ਇਸ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨਾਵਲੋਂ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਛਾਪਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਲਈ। ਕਿਤਾਬ ਸਾਈਜ਼ 'ਚ ਮੈਟਰ ਸੈਂਟ ਵਰਗ 'ਤੇ ਸਭੇ ਬੋਝੇ ਬਣਨ। ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਹੁਰਾਂ ਨੇ ਹੋਰ ਨਾਵਲੋਂ ਮੰਗਿਆ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸੀ। ਇਉਂ ਤਿੰਨ ਨਾਵਲੋਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਸਾਡੀ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਕਿਤਾਬ ਛਪੀ 'ਜੰਗ ਜਾਗੀ ਹੈ'। ਪਹਿਲੀ ਕਿਤਾਬ, ਇਸ ਦੀ ਵੀ ਤੇ ਮੇਰੀ ਵੀ। ਸੰਪਰਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਦੀ ਵੀ ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਕਿਤਾਬ ਸੀ। ਇਹ ਪ੍ਰੋ. ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ (ਮਨੀਂਦਰ ਦਰਵੇਸ਼) ਸੀ, ਵਰਲਡ ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਾਲਾ) ਦੇ ਕਾਰੀ ਨੇੜੇ ਸੀ। 'ਸੰਪਰਕ' ਸ਼ਾਲੇ ਲਈ ਲੇਖਕਾਂ ਤੋਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਮੰਗਵਾ ਕੇ ਦਿੰਦਾ, ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਚਿੱਠੀਆਂ ਲਿਖਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਕੋਲ ਲੰਮੀਆਂ-ਚੌੜੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਮਿਲਣ 'ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਲੰਮੀ-ਚੌੜੀ ਚਰਚਾ ਵੀ ਕਰਦਾ। "ਆਪੋ ਸਾਹਿਤ 'ਚ ਇੱਕ ਗੁਰੁਪੁ ਵਜੋਂ ਵਿਚਰਨਾ ਹੈ। ਉੱਚੇ ਇੱਥੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਦਾ।" ਮਾਨਸਾ, ਬਠਿੰਡਾ, ਲੁਧਿਆਣਾ, ਪਟਿਆਲਾ, ਭੀਖੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤਾਂ ਕੀ, ਦਿੱਲੀ ਤੱਕ ਵੀ ਜਾ ਆਉਂਦਾ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ। ਮਾਨਸਾ ਵੱਲ ਦਰਸ਼ਨ ਦਰਵੇਸ਼, ਬੁਢਲਾਡੇ ਜਗਰੂਪ ਦਾਤੋਂਵਾਲਾ, ਭੀਖੀ 'ਚ ਗੁਰਚਰਨ ਚਾਹਲ ਭੀਖੀ, ਮੰਗੋ ਅਜਮੇਰ ਗਿੱਲ ਇਸ ਦੇ ਦੋਸਤਾਂ ਦੀ ਲਿਸਟ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਪੰਮ ਗੋਰਖੀ, ਗੁਰਚਰਨ ਚਾਹਲ ਭੀਖੀ ਇਸ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਰਹਿ ਲੈਂਦੇ। ਨਛੱਤਰ, ਦਲਬੀਰ ਚੋਤਨ, ਜਗਿੰਦਰ ਕੌਰ, ਰਾਜਿੰਦਰ ਸੋਢੀ ਨਾਲ ਖਤ-ਖਿਤਾਬਤ ਸੀ। ਪਾਸ ਦਾ ਪਿੰਡ ਇਸ ਦੇ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਨੇੜੇ ਹੀ ਸੀ। ਉੱਥੇ ਗਿਆਂ ਉਸਨੂੰ ਤਾਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਤੇ ਸੰਘ ਨਾਲ ਵੀ ਰਾਬਤੇ 'ਚ ਰਹਿੰਦਾ। ਕਹਾਣੀ ਬਾਰੇ ਹੁੰਦੇ ਪ੍ਰਗਰਾਮ 'ਚੀਵਾ ਬਲੇ ਸਾਰੀ ਗਤਾਂ ਨੂੰ ਵਾਰ ਲੱਗਦੀ ਛੱਡਦਾ ਨਾ। ਮਨਨੀਤ ਕਾਰਦ, ਪ੍ਰੋ. ਮੋਹਨ ਸਪਰਾ, ਤਰਸੇਮ ਗੁਜਰਾਲ, ਨੂਰ ਸੰਤੋਖਪੁਰੀ ਇਸ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਮਿਲੇ। ਉਦੋਂ ਮੈਂ ਇਸ ਨਾਲ ਇੱਕ ਸੰਖੇਪ ਜਿਹੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਵੀ ਕੀਤੀ, ਜਿਹੜੀ 1982 ਦੇ ਅਖੀਰ ਜਿਹੇ 'ਚ 'ਲੋਕ ਲਹਿਰ' 'ਚ ਛਪੀ, 'ਹੋਰ ਦਾ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ' ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ। ਉਸ 'ਚ 'ਬੁਝੀ, ਔਂਝ।

ਜਿੰਦਰ ਜਦੋਂ ਵੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਤਾਂ ਹਰ ਗੱਲ ਬੜੇ ਹੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ ਕਰਦਾ, ਜਿਵੇਂ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਉਹੋ ਤੇ ਕੇਵਲ ਉਹੋ ਹੀਕ ਹੁੰਦਾ। ਫਿਰ ਆਖੇਗਾ, 'ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕਰਦਾ', ਉਹ ਗੱਲ ਭਾਵੇਂ ਸਾਹਿਤ ਬਾਰੇ ਹੋਵੇ, ਭਾਵੇਂ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਬਾਰੇ, ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਯਾਰੀ-ਦੋਸਤੀ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਲੇਖਕ ਬਾਰੇ। "ਯਾਰ, ਮੇਰੀ ਪ੍ਰੀਤਲੜੀ 'ਚ ਕਹਾਣੀ ਛਪੀ ਸੀ, ਤੂੰ ਪੜ੍ਹੀ?" ਇੱਕ ਦਿਨ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਸੁਆਲ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਕਿਤੇ ਟਰੇਰੇਗਾ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਕਿਸੇ ਰਸਾਲੇ, ਅਖਬਾਰ 'ਚ ਛਪੀ ਨਵੀਂ

ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ ਮਚਦੀ ਰੇਤ : ਜਿੰਦਰ

ਜਿੰਦਰ ਜੀਵਨ ਸਾਥਣ ਨਾਲ

ਕਹਾਣੀ ਬਾਰੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰੇਗਾ ਜਾਂ ਉਸ ਕਹਾਣੀ ਬਾਰੇ, ਜਿਹੜੀ ਉਸ ਨੇ ਨਵੀਂ ਲਿਖੀ ਤੇ ਕਿਸੇ ਰਸਾਲੇ ਨੂੰ ਭੇਜੀ ਹੈ। ਕਦੀ-ਕਦੀ ਸੋਚਦਾ, ਮੈਨੂੰ ਇਉਂ ਲੱਗਦਾ, ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਚ ਦੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਚੁੱਕੀ ਫਿਰਦਾ ਹੋਵੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਦੀ ਵੀ ਤੁਹਾਡੇ ਹੱਥ ਖੋਲ੍ਹਦੇ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਨਹੀਂ ਖੁੱਭਾਉਂਦਾ। ਗੱਲ ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਾਸੇ ਬਾਰੇ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਮੱਝ-ਘੱਝ ਕੇ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਆਪਣੇ ਪਾਸੇ ਖਿੱਚ ਚੁੱਕੇਗਾ, ਪਰ ਮਜ਼ੇ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਆਖੇਗਾ ਸਭ ਕੁਝ ਇੰਜ ਨਿਪੜਕ ਹੋ ਕੇ ਜਿਵੇਂ ਕੇਵਲ ਉਹੋ ਤੇ ਉਹੋ ਹੀ ਸੱਚ ਹੁੰਦਾ।

"ਜਿੰਦਰ ਯਾਰ, ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਨਵੀਂ ਲਿਖੀ ਜਾ ਰਹੀ ਕਵਿਤਾ ਬਾਰੇ ਤੇਰਾ ਕੀ ਖਿਆਲ ਐ?" ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਪੁੱਛੋ ਤਾਂ ਉਹ ਗੱਲ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਲੈ ਚੁੱਕੇਗਾ। "ਸ਼ਿਵ ਸਾਡਾ ਵਧੀਆ ਕਵੀ ਸੀ।" ਤੁਹਾਡੇ ਸੁਆਲ ਦਾ ਜੁਆਬ ਦੇਣ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਦਾ ਵਲ ਬਹੁਤਾ ਆਉਂਦਾ। ਦਰਸ਼ਨ ਦਰਵੇਸ਼ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਸ਼ਬਦ-ਚਿੱਤਰ 'ਅਜਨਬੀ ਦੋਸਤਰਾਂ ਦਾ ਮਸੀਹਾ' 'ਚ ਜਿੰਦਰ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਲਿਖਦਿਆਂ ਕਿਹਾ :

ਉਹ ਦਸ ਪੜ੍ਹਿਆ ਤਾਂ ਸਿਸ਼ਤਿਆਂ ਨੇ ਮੱਤ ਦਿੱਤੀ ਹੋਰ ਪੜ੍ਹ ਚੰਗੀ ਰੰਜੀ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗੀ ਉਹ ਹੋਰ ਪੜ੍ਹਿਆ

ਜਿੰਦਰ, ਬਲਬੀਰ ਪਰਵਾਨਾ, ਸੁਖਦਰਸ਼ਨ ਨੰਦ ਅਤੇ ਹੋਰ ਲੇਖਕਾਂ ਨਾਲ (ਦਸੰਬਰ 1986)

ਤੇ ਐੱਮ ਏ ਇੰਗਲਿਸ਼ ਕਰ ਔਰ ਪਰੇ ਮਾਰੀ ਪਰ ਚੰਗੀ ਰੰਜੀ ਨਾ ਤਾਂ ਸੁਪਨਾ ਲੈਣਾ ਵੀ ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਲਈ ਵਰਜਿਤ ਹੋ ਗਿਆ "ਤੇਰਾ ਸਭ ਤੋਂ ਮਨਪਸੰਦ ਕਿਹੜਾ ਕਵੀ ਐ?" "ਟੀ ਐੱਸ ਈਲੀਅਟ ਦੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸੁਹਣੀਆਂ ਲੱਗਦੀਆਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਹਿਬੂਬ ਦਾ ਮੂੰਹ।"

"ਮੇਰਾ ਮਤਲਬ?" ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸਾਂ, ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਸਮਕਾਲੀ ਕਵੀ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰੋ, ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਨਾ ਪੂਰੀ ਹੋਣ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਵਿੱਚੋਂ ਟੋਕ ਕੇ ਆਖਿਆ, "ਉਸ ਦੀ ਕਵਿਤਾ 'ਚੀ ਵੇਸਟ ਲੈਂਡ' ਪੜ੍ਹੀ। ਦੋਖੀ ਕਿੰਨੀ ਕਮਾਲ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਐ।" ਜਲੰਧਰ ਆਏਗਾ ਤਾਂ 'ਲੋਕ ਲਹਿਰ' ਦੇ ਦਵਤਰ ਗੋਤਾ ਜ਼ਰੂਰ ਮਾਰੇਗਾ। ਜੇ ਉੱਥੇ ਨਾ ਟਕਰਾਂ ਤਾਂ ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਉਸ ਦਾ ਖਤ ਮਿਲੇਗਾ, 'ਯਾਰ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਦਵਤਰ ਆਇਆ ਸੀ, ਪਰ ਤੂੰ ਮਿਲਿਆ ਆ ਨਿਕਰ' ਤੇ ਫਿਰ ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਮਕਾਲੀ ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਛੋੜ ਲਵੋਗਾ ਤੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਤਾਕੀਦ ਹੋਵੇਗੀ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਬੋਹੜ ਵਢਾਦਾਰ ਐ, ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਸੋਚੀ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ। ਪੁਰਾਣੇ ਅੰਕ ਲੱਭ-ਲੱਭ ਕੇ ਵੀ। ਕਈ ਵਾਰ ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਇਸ ਸਵੈ-ਵਿਵਰ ਖਾਹੇ ਸੋਚਦਾ, ਪਰ ਕੁਝ ਵੀ ਪਿੱਛੇ ਪੱਲੇ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਐੱਮ ਏ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਪਿਛਲੇ ਕਿੰਨੇ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਫਿਰ ਰਿਹਾ। ਕਦੀ ਉਦਾਸ ਜਿਹਾ ਹੋ ਕੇ ਆਖੇਗਾ, "ਯਾਰ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਲਿਖਣਾ ਜਿਹਾ ਉੱਠਦਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਵੀ ਰੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਤੇ ਸੁਭਾਅ ਵੀ ਚਿੜਚਿੜਾ ਜਿਹਾ ਹੋ

ਲਿਖਣ-ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਤੇ ਜਾਂ ਸਾਹਿਤਕ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦੀਆਂ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਲਿਖੇ ਇਸ ਦੇ ਖਤ ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੇ ਆਧਾਰ-ਬਿਧਾਕਾਂ 'ਤੇ ਡਰੂਰ ਰੋਸ਼ਨੀ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਹੜਾ ਕਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨਾਲ ਟਕਰਾਅ 'ਚ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁਤਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ, ਕਦੀ ਭਵਿੱਖ ਦੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਉਲੀਕਦਾ ਸੁਪਨਿਆਂ 'ਚ ਉੱਠਦਾ। ਉਹਨਾਂ ਚਿੰਨੀਆਂ 'ਚੋਂ ਕੁਝ ਅੰਸ਼ :

21.11.1983 : 25, 26, 27 ਨੂੰ ਕੱਦਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਸਭਾ ਦਾ ਸਾਲਾਨਾ ਵੱਕਸ਼ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਕੈਂਪਸ 'ਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆ ਆਪਾਂ ਚਲੀਏ, ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਵੀਰਵਾਰ ਨੂੰ ਆ ਜਾ... ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਆਪਾਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਚਲੇ ਚਲਾਓ ਤੇ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਵੱਕਸ਼ ਦਾ ਮਜ਼ਾ ਮਾਣੋਗੇ।

20.12.83 : ਮੈਂ ਇੱਕ ਵਾਰ ਵੇਰ 'ਸੰਪਰਕ', ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਪੁਰਚਾ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਦਾ ਨੱਜ਼ਾਨਾ ਕਹਾਣੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ ਕੱਢਣ ਬਾਰੇ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਚਿੰਨੀ ਮਿਲਦੇ ਸਾਰ ਆਪਣੀ ਵਧੀਆ ਕਹਾਣੀ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਕਾਪੀਆਂ ਲਿਖ ਕੇ ਜਾ ਟਾਈਪ ਕਰਾ ਕੇ ਭੇਜ ਦੇ। ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਲਏ ਹਨ : ਮਨਿੰਦਰ ਕਾਂਗ, ਵਰਿੰਦਰ ਵਾਲੀਆ, ਬਲਬੀਰ ਪਰਵਾਨਾ, ਦਰਸ਼ਨ ਦਰਵੇਸ਼, ਜਿੰਦਰ ਤੇ ਅਮਰਿਗੀਰ

ਉਹਨਾਂ ਚਿੰਨੀਆਂ 'ਚੋਂ ਕੁਝ ਅੰਸ਼ : 21.11.1983 : 25, 26, 27 ਨੂੰ ਕੱਦਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਸਭਾ ਦਾ ਸਾਲਾਨਾ ਵੱਕਸ਼ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਕੈਂਪਸ 'ਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆ ਆਪਾਂ ਚਲੀਏ, ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਵੀਰਵਾਰ ਨੂੰ ਆ ਜਾ... ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਆਪਾਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਚਲੇ ਚਲਾਓ ਤੇ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਵੱਕਸ਼ ਦਾ ਮਜ਼ਾ ਮਾਣੋਗੇ।

20.12.83 : ਮੈਂ ਇੱਕ ਵਾਰ ਵੇਰ 'ਸੰਪਰਕ', ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਪੁਰਚਾ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਦਾ ਨੱਜ਼ਾਨਾ ਕਹਾਣੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ ਕੱਢਣ ਬਾਰੇ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਚਿੰਨੀ ਮਿਲਦੇ ਸਾਰ ਆਪਣੀ ਵਧੀਆ ਕਹਾਣੀ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਕਾਪੀਆਂ ਲਿਖ ਕੇ ਜਾ ਟਾਈਪ ਕਰਾ ਕੇ ਭੇਜ ਦੇ। ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਲਏ ਹਨ : ਮਨਿੰਦਰ ਕਾਂਗ, ਵਰਿੰਦਰ ਵਾਲੀਆ, ਬਲਬੀਰ ਪਰਵਾਨਾ, ਦਰਸ਼ਨ ਦਰਵੇਸ਼, ਜਿੰਦਰ ਤੇ ਅਮਰਿਗੀਰ

ਉਹਨਾਂ ਚਿੰਨੀਆਂ 'ਚੋਂ ਕੁਝ ਅੰਸ਼ : 21.11.1983 : 25, 26, 27 ਨੂੰ ਕੱਦਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਸਭਾ ਦਾ ਸਾਲਾਨਾ ਵੱਕਸ਼ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਕੈਂਪਸ 'ਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆ ਆਪਾਂ ਚਲੀਏ, ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਵੀਰਵਾਰ ਨੂੰ ਆ ਜਾ... ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਆਪਾਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਚਲੇ ਚਲਾਓ ਤੇ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਵੱਕਸ਼ ਦਾ ਮਜ਼ਾ ਮਾਣੋਗੇ।

25.4.84 : ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗ ਰਿਹਾ ਕੀ ਕਰਾਂ ਤੇ ਕੀ ਨਾ ਕਰਾਂ। ਵਿਗਲਿਆਂ ਬੇਠ ਕੇ ਸਰਦਾ ਨਹੀਂ। ਜਲਦੀ ਹੀ ਕੋਈ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਮਨ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹਾਂ। ਕੁਝ ਚਿਰ ਸਾਹਿਤ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟਣਾ ਤਾਂ ਪੈਣਾ ਨੀ ਐ। ਇੱਕ ਸਾਲ ਹੋ ਚੱਲਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਕੁਝ ਛੇ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ, ਬਸ ਦੋ-ਚਾਰ ਮਿਨੀ ਕਹਾਣੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ। ਮਨ ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ ਟਕਿਆ ਹੈ... ਜਿੰਦਰ ਦੀ ਐਂਡਜਸਟਮੈਂਟ।

15.1.85 : ਇਸੇ ਹਫ਼ਤੇ ਮੈਂ 'ਮੁਰਦਾਬਾਦ, ਮੁਰਦਾਬਾਦ' ਨਾਵਲੋਂ ਪੁਰਾ ਕਰ ਲੈਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਪੰਚਾਇਤ ਬਾਰੇ ਹੈ, ਉਸ ਪੰਚਾਇਤ ਬਾਰੇ, ਜਿਸ ਦਾ ਮੈਂ ਵੀ ਮੱਥਰ ਹਾਂ। ਆਹ ਦਿਨ ਮੇਰੀ ਲਖਣੀ ਦੇ ਦਿਨ ਹਨ। ਪਿਛਲਾ ਸਾਰਾ ਸਾਲ ਬੇਕਾਰ ਰਿਹਾ, ਪਰ ਹੁਣ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਤੂਫਾਨ ਉਠਦੇ ਪਏ ਹਨ... ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਦੀ ਪੁਰਨਾ ਮਿਲ ਰਹੀ ਹੈ।

12.4.85 : ਸਾਹਿਤ ਪੱਖੋਂ ਬਿਲਕੁੱਲ ਟੁੱਟਿਆ ਹਾਂ। ਪੜ੍ਹ ਤਾਂ ਬਿਲਕੁੱਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ। ਪੱਦਰਾਂ ਦਿਨ ਹੋ ਗਏ ਹਨ 'ਧਰਮ ਯੁੱਗ' ਦੇ ਦੋ ਅੰਕ ਬੈਲੇ 'ਚ ਪਏ ਹਨ, ਪਰ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਰੋਜ਼ ਪਿੱਛੋਂ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਜੀਅ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਉਦਾਸ-ਉਦਾਸ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋ... ਸਾਲਾ ਕੁਝ ਵੀ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ। ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਤੇ ਦੋੜ ਜਾਵਾਂ ਜਾਂ ਉੱਚ ਜੀ ਇਸ ਦੁਨੀਆ ਤੋਂ ਕੂਚ ਕਰ ਜਾਵਾਂ। ਇਹ ਸ਼ਾਇਦ ਮੇਰੀ ਵੱਡੇ ਟਰੇਜਰੀ ਨੂੰ ਜਾਂ ਅਜੇਕ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਵੱਡੇ। ਮੈਂ ਕਦੀ ਜਲੰਧਰ ਆਉਂਦਾ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਾ ਜਾਂਦਾ। ਬਹੁਤੀ ਵਾਰ ਇੰਜ ਪ੍ਰਗਰਾਮ ਬਣਾ ਕੇ ਹੀ ਆਉਂਦਾ। ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਇਸ ਨਾਲ ਇਸ ਦੇ ਪਿੰਡ ਲੱਗਣੀ ਜਾ ਵੜਦੇ। ਉੱਥੇ ਇਹ ਇਸਦੇ ਤਤਕੇ ਜਲੰਧਰ ਆ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਮੈਂ ਇਸ ਦਾ ਸਾਈਕਲ ਦੀ ਮਨਜੀਤ ਕਾਰਦ ਕੋਲ। 1984 ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ 'ਖੁੱਭਾ ਬਸ ਕਾਂਡ' ਵਾਪਰਿਆ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਮੈਂ ਇਸ ਕੋਲੋਂ ਵੀ ਆਇਆ ਸਾਂ। ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਅਖਬਾਰਾਂ 'ਚ ਖਬਰਾਂ ਦੇਖ

ਇਸ ਦਾ ਵਿਕਰ ਭਰਿਆ ਖਤ ਆਇਆ। ਪਿੰਡ ਆ ਕੇ ਮੈਂ ਬਹੁਤਾ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲਹਿਰ ਦੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ 'ਚ ਉਲਝ ਗਿਆ। ਸਾਹਿਤ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਸਰਕਾਰ ਦੂਸਰੇ ਥਾਂ ਚਲੇ ਗਏ। ਉੱਚ ਵੀ ਸਾਹਿਤ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਸਬੰਧ ਮੁਕੇਰੀਆਂ ਤੇ ਤਲਵਾਰੋਂ ਦੀਆਂ ਸਭਾਵਾਂ ਹੀ ਸਨ ਜਾਂ ਫਿਰ ਇਸ ਦੇ ਯਤਨ। ਚਿੰਨੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਜਾਂ ਮਿਲਣ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਸਰਗਰਮੀ ਦਾ ਮੁੱਢ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਣਾ, ਸਾਨੂੰ ਕੁਝ ਜਣਿਆਂ ਨੂੰ ਜੋੜੀ ਰੱਖਦਾ, ਮਿੱਤਰ-ਮੋੜਨੀ ਨੂੰ। "ਲਿਖਣਾ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੁੰਦਾ, ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਹੋਂਦ ਸਾਹਿਤ ਜਗਤ 'ਚ ਖੜਕਦੀ ਰਹੇ।" ਇਸ ਅੰਦਰ ਹਰ ਪਲ ਕੁਝ ਮਚਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਲੱਗੀ ਅੱਚਵਾਈ ਇਸ ਨੂੰ ਟਿਕਣ ਨਾ ਦਿੰਦੀ। ਮੈਂ ਪਿੰਡ ਹੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕੱਦਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਸਭਾ ਦੀ ਚੋਣ ਆ ਗਈ, 26 ਜੂਨ 1983 ਨੂੰ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸੇ ਸਮਾਗਮ 'ਚ ਅਸੀਂ ਕੱਠੇ ਹੋਏ ਸੀ। ਨਾਲ ਦਰਸ਼ਨ ਦਰਵੇਸ਼, ਕੰਵਰ ਇਮਤਿਆਜ਼ ਵੀ ਸਨ। ਇਸ ਨੇ ਚੋਣ 'ਚ ਸਰਗਰਮੀ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਤਰੀ। "ਕੀ ਕਰਾਂਗੇ, ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਬਹੁਤਾ ਜਾਣਦਾ ਤਾਂ ਹੈ ਨੂੰ।"

"ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਅਸੀਂ ਜਿੱਤ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਪਰ ਇਸ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਭਰ ਦੇ ਲੇਖਕਾਂ 'ਚ ਤੁਹਾਡੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਤੁਰੇਗੀ।" ਇਸ ਦੀ ਦਲੀਲ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਵੀ ਇਸ ਵਰਗੇ ਹੀ ਹਾਂ, ਪਛਾਣ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ। ਸਹਿਮਤੀ ਬਣ ਗਈ। ਤਾਂ ਹੀ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਛਪੀ ਅਪੀਲ ਆ ਗਈ, ਇਸ ਦੇ 'ਜ : ਸਕੱਤਰ' ਵਜੋਂ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੀ। ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਨ; ਕਰਨੇਲ ਸਿੰਘ ਨਿੱਬਰ, ਹਰਨੰਦ ਕਲੇਰ, ਦਰਸ਼ਨ ਦਰਵੇਸ਼, ਕੁਲਬੀਰ ਮਿੱਤਰ, ਉਲਫਤ ਬਾਜਵਾ, ਐੱਸ ਤਰਸੇਮ, ਬਲਬੀਰ ਪਰਵਾਨਾ, ਕੰਵਰ ਇਮਤਿਆਜ਼ ਤੇ ਸੋਝ ਸੰਘ। ਅਹੁਦਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਵੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇ ਤੇ ਜੁਆਇੰਟ ਸਕੱਤਰ ਵੀ। ਅੰਤਰਦੇਸੀ ਲਿਵਾਏ ਅੰਦਰ ਛਪੀ ਇਸ ਅਪੀਲ ਵਾਲੇ ਵੀਹ ਕੁ ਲਿਵਾਏ ਇਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਜੋੜ ਦਿੱਤੇ ਆਪਣੇ ਘੇਰੇ 'ਚ ਵੱਡਣ, ਪੱਸਟ ਕਰਨ ਲਈ।

ਚੋਣ ਕਿਸ ਨੇ ਲੜਨੀ ਸੀ? ਸਕੱਤਰ ਤਾਂ ਕੀ, ਕਾਰਜਕਾਰਨੀ ਦੇ ਕਾਰਜ ਵੀ ਨਾ ਭਰੇ। ਸਾਨੂੰ ਸਾਹਿਤਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਚਿੰਨੀ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਭਰ 'ਚ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਰ ਦਿੱਤੀ। 1985 'ਚ ਜਥੇਦਾਰ ਚਰਪੁਰ ਸਿੰਘ ਬਲਬੀਰ ਨੇ 'ਅੱਜ ਦੀ ਆਵਾਜ਼' ਅਖਬਾਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਦਾ ਦਵਤਰ ਬਣਾਇਆ ਮਿਲਾਪ ਚੋਕ 'ਚ ਸੈਂਟਰਲ ਟਾਈਪ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਗਲੀ ਵੱਲ। ਇਹ ਨੌਕਰੀ ਲਈ ਹੱਥ-ਪੈਰ ਮਾਰਦਾ ਉਸ 'ਚ ਪਰਭ ਗੰਡਰ ਜਾ ਲੱਗਿਆ। ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪਿੰਡ ਖਤ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ, "ਗੱਲ ਹੋ ਗਈ ਹੈ... ਤੂੰ ਆ ਜਾ ਸਭ ਐਂਡੀਟਰ ਵਜੋਂ... ਤੈਨੂੰ ਅੱਠ ਕੁ ਸੌ ਰੁਪਿਆ ਦੇ ਦੇਣਗੇ।" ਮੈਂ ਪਹਿਲੀ ਮਈ ਨੂੰ ਇਸ ਅਖਬਾਰ 'ਚ ਆ ਗਿਆ। ਰਹਿਣ ਲਈ ਤਿਕਾਣਾ ਬਣਿਆ ਇਸ ਦੇ ਭਰਾ ਵੱਲੋਂ ਮਾਡਲ ਹਾਊਸ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਖਰੀਦਿਆ ਮਲਟ। ਇਧਰ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਖੇਤ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਇੱਥੇ ਨਵੀਂ ਕੱਟੀ ਕਾਲਣੀ 'ਚ ਘਰ ਅਜੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਣਿਆ। ਹਾਂ, ਕਿਸੇ-ਕਿਸੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੁਲਾਟ ਦੁਆਲੇ ਚਾਰਦੀਵਾਰੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਭਰਾ ਨੇ ਵੀ ਛੋਟੀ-ਛੋਟੀ ਚਾਰਦੀਵਾਰੀ ਕਰਕੇ ਵਿੱਚ ਕਮਰਾ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਛੋਟੀ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ, ਆ ਕੇ ਨਲਕੇ 'ਤੇ ਨਾਟ-ਧੋ ਕੇ ਚਾਹ ਦੇ ਕੱਪ ਨਾਲ ਪੰਜੀਰੀ ਖਾ ਲੈਂਦੇ, ਜਿਹੜੀ ਇਸ ਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਵਾਹਵਾ ਘਿਓ ਪਾ ਕੇ ਭੇਜੀ ਹੋਈ ਸੀ।

ਪਰ ਛੋਟੀ ਹੀ ਮੇਰਾ ਇਸ ਅਖਬਾਰ ਤੋਂ ਮਨ ਅੱਕਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਇਸ ਦੀ ਮੁੱਖ ਵਜ੍ਹਾ ਸੀ ਅਖਬਾਰ ਦੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਸੁਰ। ਮੇਰੇ ਅੰਦਰਲਾ ਕਾਮਰੋਡ ਇਸ ਨੂੰ ਪਚਾ ਨਾ ਸਕਿਆ। ਉਸ ਦਾ ਦਮਾਂ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਵਾਪਸ ਪਿੰਡ ਪਰਤ ਗਿਆ। ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਅਖਬਾਰ ਵੀ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈ। ਇਸ ਦਾ ਮੁੜ ਭਰਵਣ ਦਾ ਦੌਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਹ ਇਸ ਦਾ ਅਤੀ ਭਟਕਣ ਦਾ ਦੌਰ ਸੀ, ਸਮਾਜਿਕ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨਾਲ ਟਕਰਾ ਕੇ ਪਲ-ਪਲ ਤਿੜਕਣ, ਟੁੱਟਣ ਦਾ ਦੌਰ। ਇਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ 'ਚ 7.7.1985 ਨੂੰ ਲਿਖੇ ਖਤ 'ਚ ਇਸ ਨੇ ਲਿਖਿਆ : 'ਅਖਬਾਰ (ਅੱਜ ਦੀ ਆਵਾਜ਼) 15 ਮਈ ਤੋਂ ਬੰਦ ਪਈ ਹੈ। ਨਾ ਹੀ ਉਹਨਾ ਨੇ ਤਨਖਾਹ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਨਾ ਉਹਨਾ ਦੀ ਉਮੀਦ ਹੈ। ਮੈਂ ਐੱਮ ਬੀ ਡੀ 'ਚ ਪਾਰਟ ਟਾਈਮ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਤੇ 24 ਜਾਂ 25 ਰੁਪਏ ਕਮਾ ਕੇ ਘਰ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਪੱਕੇ ਪੱਕਿਆਂ ਹੋਣ ਲਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਚਿੱਤਰ ਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ... ਮੈਂ ਉਸ ਦੌਰ 'ਚੋਂ ਗੁਜ਼ਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਉੱਭਰਦੇ ਲੇਖਕ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਡਰ ਹੋ ਕਿਤੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਵੀ ਇਉਂ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰਾ ਕਿੱਤਾ ਹੀ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਨਾ ਪੜ੍ਹਨ ਨੂੰ ਸਮਾਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਤੇ

ਮਿਲਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਹੈ। ਮੈਂ ਐੱਮ ਬੀ ਡੀ 'ਚ ਪਾਰਟ ਟਾਈਮ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਤੇ 24 ਜਾਂ 25 ਰੁਪਏ ਕਮਾ ਕੇ ਘਰ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਪੱਕੇ ਪੱਕਿਆਂ ਹੋਣ ਲਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਚਿੱਤਰ ਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ... ਮੈਂ ਉਸ ਦੌਰ 'ਚੋਂ ਗੁਜ਼ਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਉੱਭਰਦੇ ਲੇਖਕ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਡਰ ਹੋ ਕਿਤੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਵੀ ਇਉਂ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰਾ ਕਿੱਤਾ ਹੀ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਨਾ ਪੜ੍ਹਨ ਨੂੰ ਸਮਾਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਤੇ

ਮਿਲਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਹੈ। ਮੈਂ ਐੱਮ ਬੀ ਡੀ 'ਚ ਪਾਰਟ ਟਾਈਮ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਤੇ 24 ਜਾਂ 25 ਰੁਪਏ ਕਮਾ ਕੇ ਘਰ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਪੱਕੇ ਪੱਕਿਆਂ ਹੋਣ ਲਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਚਿੱਤਰ ਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ... ਮੈਂ ਉਸ ਦੌਰ 'ਚੋਂ ਗੁਜ਼ਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਉੱਭਰਦੇ ਲੇਖਕ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਡਰ ਹੋ ਕਿਤੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਵੀ ਇਉਂ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰਾ ਕਿੱਤਾ ਹੀ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਨਾ ਪੜ੍ਹਨ ਨੂੰ ਸਮਾਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਤੇ

ਮਿਲਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਹੈ। ਮੈਂ ਐੱਮ ਬੀ ਡੀ 'ਚ ਪਾਰਟ ਟਾਈਮ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਤੇ 24 ਜਾਂ 25 ਰੁਪਏ ਕਮਾ ਕੇ ਘਰ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਪੱਕੇ ਪੱਕਿਆਂ ਹੋਣ ਲਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਚਿੱਤਰ ਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ... ਮੈਂ ਉਸ ਦੌਰ 'ਚੋਂ ਗੁਜ਼ਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਉੱਭਰਦੇ ਲੇਖਕ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਡਰ ਹੋ ਕਿਤੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਵੀ ਇਉਂ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰਾ ਕਿੱਤਾ ਹੀ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਨਾ ਪੜ੍ਹਨ ਨੂੰ ਸਮਾਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਤੇ

ਮਿਲਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਹੈ। ਮੈਂ ਐੱਮ ਬੀ ਡੀ 'ਚ ਪਾਰਟ ਟਾਈਮ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਤੇ 24 ਜਾਂ 25 ਰੁਪਏ ਕਮਾ ਕੇ ਘਰ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਪੱਕੇ ਪੱਕਿਆਂ ਹੋਣ ਲਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਚਿੱਤਰ ਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ... ਮੈਂ ਉਸ ਦੌਰ 'ਚੋਂ ਗੁਜ਼ਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਉੱਭਰਦੇ ਲੇਖਕ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਡਰ ਹੋ ਕਿਤੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਵੀ ਇਉਂ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰਾ ਕਿੱਤਾ ਹੀ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਨਾ ਪੜ੍ਹਨ ਨੂੰ ਸਮਾਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਤੇ

ਮਿਲਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਹੈ। ਮੈਂ ਐੱਮ ਬੀ ਡੀ 'ਚ ਪਾਰਟ ਟਾਈਮ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਤੇ 24 ਜਾਂ 25 ਰੁਪਏ ਕਮਾ ਕੇ ਘਰ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਪੱਕੇ ਪੱਕਿਆਂ ਹੋਣ ਲਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਚਿੱਤਰ ਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ... ਮੈਂ ਉਸ ਦੌਰ 'ਚੋਂ ਗੁਜ਼ਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਉੱਭਰਦੇ ਲੇਖਕ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਡਰ ਹੋ ਕਿਤੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਵੀ ਇਉਂ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰਾ ਕਿੱਤਾ ਹੀ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਨਾ ਪੜ੍ਹਨ ਨੂੰ ਸਮਾਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਤੇ

ਲਾਇਨ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਸਤਵੇਤ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਹੋ ਗਈ। ਹੁਣ ਵਾਲੇ 'ਸ਼ਬਦ' ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਨੇ ਸਤਵੇਤ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ 'ਸ਼ਬਦ' ਕੱਢਿਆ ਸੀ 86-87 ਵਿੱਚ। ਇਸ ਦੇ ਸੱਤ-ਅੱਠ ਅੰਕ ਨਿਕਲੇ। ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਲੰਮੀ-ਚੌੜੀ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਠੱਸ ਆਧਾਰ ਦੇ, ਜਦੋਂ ਦੋਹਾਂ ਕੋਲ ਪੈਸੇ ਬਚ